

RIKSDAGENS PROTOKOLL

1950

FÖRSTA KAMMAREN

Nr 15

29 april—3 maj.

Debatter m. m.

Onsdagen den 3 maj.

Sid.

Svar på interpellation av herr Velandér om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.	8
Pension åt vägarbetaren F. J. Talsjö	14
Tilläggs pension åt H. J. S. Kleberg	18
Dyrortssystemets avskaffande m. m.	22
Lönetur för lärarpersonal vid återinträde i tjänst	32
Ersättning åt statsanställda för förslag i rationaliseringsfrågor ...	38
Ang. prisutjämningsavgift m. m.	39
Anslag till Folk rörelsernas sparkampanj m. m.	42
Fortsatt giltighet av valutalagen	56
Förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier	57
Likformig och rättvis behandling av bostadssökande	105
Anslag till fiskerilänefonden m. m.	106
Försäljning av Sunderbyns försöksgård i Norrbottens län	108
Anslag till Jordbrukarungdomens förbund	110
Förbud mot oljetappning från fartyg	111

Samtliga avgjorda ärenden.

Onsdagen den 3 maj.

Utrikesutskottets utlåtande nr 5, ang. Sveriges anslutning till överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet	13
— nr 6, ang. ändrad lydelse av 1 § lagen om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer	13
Statsutskottets utlåtande nr 81, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: justitiedepartementet	13
— nr 82, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: inrikesdepartementet	13
— nr 83, ang. hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar	13
— nr 84, ang. omhändertagande av sjuka flyktingar m. m.	13

	Sid
Statsutskottets utlåtande nr 85, ang. anslag till byggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium m. m.	13
— nr 86, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: kommunikationsdepartementet	13
— nr 87, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: statens allmänna fastighetsfond	13
— nr 88, ang. anslag till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning	13
— nr 89, ang. genomförande av stadsplan för viss del av stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm m. m.	13
— nr 90, ang. investeringar i statens järnvägars fond	13
— nr 91, ang. statsförvärv av Östergötlands smalspåriga järnvägar m. m.	13
— nr 92, ang. pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. m.	14
— nr 93, ang. understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. m.	22
— nr 94, ang. anslag till hålkortsbearbetning av statistiskt material m. m.	22
— nr 95, ang. avstående av allmänna arvsfondens rätt till arv m. m.	22
— nr 96, ang. anslag till lokaler för civildepartementet	22
— nr 97, ang. ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.	22
— nr 98, ang. utredning om dyrortssystemets avskaffande m. m.	22
— nr 99, ang. ändringar i lönereglementena för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet	32
— nr 100, ang. förbättrade pensionsförmåner till personer, som varit anställda vid järnvägar på Gotland	37
— nr 101, ang. inköp av fastighet för beskickningen i Buenos Aires	37
— nr 102, ang. beredskapsstat för försvarsväsendet	37
— nr 103, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: försvarsdepartementet	37
— nr 104, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: handelsdepartementet	37
— nr 105, ang. anslag till säkerhetsanstalter för sjöfarten	37
— nr 106, ang. anslag å kapitalbudgeten: ecklesiastikdepartementet	37
— nr 107, ang. tilläggsanslag för utgivande av ett tioårsregister till Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog	37
— nr 108, ang. anslag till flyg- och navalmedicinsk forskning	37
— nr 109, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: ecklesiastikdepartementet	37
— nr 110, ang. anslag till tandläkarhögskolan i Malmö	37
— nr 111, ang. betalning av till Finland lämnade krediter	37
— nr 112, ang. återbetalning av under år 1944 lämnad statskredit till Norge	37
— nr 113, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: finansdepartementet	37
— nr 114, ang. livränta till Bertil Söltoft	37
— nr 115, ang. ersättning till Karl Wilhelm Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom	37
— nr 116, ang. ersättning åt statsanställda för förslag i rationaliseringsfrågor	38

	Sid
Bevillningsutskottets betänkande nr 42, ang. prisutjämningsavgift m. m.	39
— nr 43, ang. rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar	42
— nr 44, ang. reglering av sockernäringen i riket m. m.	42
— nr 45, ang. avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap	42
Bankoutskottets utlåtande nr 9, ang. pension åt eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping P. A. Karlsson	42
— nr 10, ang. anslagsmedel för Folkrörelsernas sparkampanj under budgetåret 1949/50	42
— nr 11, ang. anslag till Folkrörelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m.	42
— nr 12, ang. fortsatt giltighet av valutalagen	56
— nr 13, om fortsatt giltighet av lagen ang. rätt för Konungen att meddela bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv	57
— nr 14, ang. fortsatt tillämpning av lagen med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m.	57
Första lagutskottets utlåtande nr 20, ang. anslag ur kyrkofonden för avlöande av präster m. m.	57
— nr 21, ang. förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier	57
— nr 22, ang. stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet	105
Andra lagutskottets utlåtande nr 32, ang. ändrad lydelse av 14 § 1 mom. lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus	105
— nr 33, ang. åstadkommande av en likformig och rättvis behandling av bostadssökande	105
Tredje lagutskottets utlåtande nr 12, ang. ändring i lagen om delning av jord å landet m. m.	106
— nr 13, ang. översyn av bestämmelserna om vägförening i 1939 års lag om enskilda vägar	106
Jordbruksutskottets utlåtande nr 15, ang. anslag till vissa statliga lånefonder m. m.	106
— nr 16, ang. försäljning av kronan tillhöriga fastigheter	108
— nr 17, ang. bidrag till Jordbrukarungdomens förbund	110
— nr 18, ang. upplåtelse av mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogsvårdsgård	111
— nr 19, ang. ändringar i personalförteckningen för domänverket	111
— nr 20, ang. ytterligare utgifter å tilläggsstat II: nionde huvudtiteln	111
Första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 26, ang. förbud mot oljetappning från fartyg i rikets mot havskust belägna områden	111
— nr 27, ang. utredning om effektiva åtgärder mot tillgrepp av motorfordon	112
— nr 28, ang. landsbygdens trafikförsörjning genom omnibusföretag	112

Lördagen den 29 april.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 119, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets övertagande av staden Noras förpliktelser gentemot borgmästaren Erik Åke Edvardsson, vilkens befattning kommer att indragas vid upphörande av rådhusrätten i samma stad;

nr 120, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till åtgärder för dövhetens bekämpande;

nr 121, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för inventering av typskogar;

nr 137, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt disposition av vissa äldre anslag;

nr 138, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till stat för försvarets fastighetsfond för budgetåret 1950/51 m. m.; och

nr 139, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa kostnader för statens gruvegendom.

Anmäldes och godkändes andra lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 128, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av utlänningslagen den 15 juni 1945 (nr 315);

nr 129, i anledning av väckta motioner angående viss ändring av lagen om avgifter till välfärdsanordningar för sjöfolk i hamn;

nr 135, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fort-

satt giltighet av prisregleringslagen den 30 juni 1947 (nr 303); och

nr 136, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 och 3 §§ lagen den 14 juni 1929 (nr 131) om försäkring för vissa yrkessjukdomar.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 130, angående levnadsbetingelserna inom Arjeplogs kommun; och

nr 131, angående utsträckning av giltighetstiden för studiebiljetter å statens järnvägar.

Anmäldes och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om rätt för utländsk försäkringsanstalt att driva försäkringsrörelse här i riket; och

nr 134, i anledning av väckt motion angående straff för fartygsbefälhavare, som visat oförstånd eller varit försumlig i tjänsten.

Anmäldes och bordlades

utrikesutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer;

statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgif-

ter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal mellan kronan och Stockholms stad om genomförande av stadsplan för viss del av stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond;

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av Östergötlands smalspåriga järnvägar m. m.;

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl.

jämte motionsvis gjorda framställningar om pension eller understöd m. m.;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjord framställning om förhöjd familjepension i visst fall;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för hålkortsbearbetning av visst statistiskt material m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till utrustning och inredning av lokaler för civildepartementet;

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.;

nr 98, i anledning av väckta motioner angående utredning om dyrorts-systemets avskaffande samt principerna för och konsekvenserna av gällande dyrortsgruppering;

nr 99, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i gällande lönerementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet;

nr 100, i anledning av väckta motioner om förbättrade pensionsförmåner till personer, som varit anställda vid vissa järnvägar på Gotland;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet för beskickningen i Buenos Aires;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1950/51;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgif-

ter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde;

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ytterligare utgifter för säkerhetsanstalter för sjöfarten;

nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsanslag för utgivande av ett tioårsregister till Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till flyg- och navalmedicinsk forskning;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till tandläkarhögskolan i Malmö;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse angående återbetalning av viss under år 1944 lämnad svensk statskredit till Norge;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Bertil Söltoft;

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Karl Wilhelm Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom; samt

nr 116, i anledning av väckta motioner angående ersättning åt anställda i statens verk och inrättningar för värdefulla förslag i rationaliseringsfrågor;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt förre eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping Per August Karlsson;

nr 10, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om anslagsmedel för Folkrörelsernas sparkampanj under budgetåret 1949/50;

nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkrörelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350);

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; samt

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m.;

första lagutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönande av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 21, i anledning av väckta motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier; samt

nr 22, i anledning av väckt motion angående stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § 1 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus; samt

nr 33, i anledning av väckta motioner om åtgärder för åstadkommande av en likformig och rättvis behandling av bostadssökande;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; samt

nr 13, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna om vägförening i 1939 års lag om enskilda vägar;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa statliga lånefonder för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter;

nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Jord-

brukarungdomens förbund jämte i ämnet väckta motioner;

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogsvårdsgård;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket; samt

nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt angår nionde huvudtiteln; ävensom

första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden:

nr 26, i anledning av väckt motion om förbud mot oljetappning från fartyg i rikets mot havskust belägna områden;

nr 27, i anledning av väckt motion om utredning angående effektiva åtgärder mot tillgrepp av motorfordon; samt

nr 28, i anledning av väckt motion angående landsbygdens trafikförsörjning genom omnibusföretag.

Anmälades och bordlades följande under sammanträdet till herr talmannen avlämnade motioner:

nr 508, av herr *Velander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 509, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 510, av herr *Öhman* och herr *Persson, Helmer*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.;

nr 511, av herrar *Björck* och *Lindblom*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 512, av herrar *Söderquist* och *Björck*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m. Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 2.15 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Tisdagen den 2 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Justerades protokollet för den 25 nästlidne april.

Föredrogos nedannämnda motioner:

nr 508, av herr *Velander* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.; samt

nr 509, av herr *Öhman* och herr *Persson*, *Helmer*, i samma ämne.

Motionerna hänvisades, såvitt angick de delar av den kungl. propositionen, som remitterats till statsutskottet, till detta utskott samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till bevillningsutskottet den av herr *Öhman* och herr *Persson*, *Helmer*, väckta motionen, nr 510, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m.

Vid föredragning av den av herrar *Björck* och *Lindblom* väckta motionen, nr 511, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., hänvisades motionen, såvitt angick de delar av den kungl. propositionen, som remitterats till statsutskottet, till statsutskottet, till detta utskott samt i övrigt till bevillningsutskottet.

ring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., hänvisades motionen, såvitt angick de delar av den kungl. propositionen, som remitterats till statsutskottet, till detta utskott samt i övrigt till bevillningsutskottet.

Föredrogos och hänvisades till behandling av lagutskott den av herrar *Söderquist* och *Björck* väckta motionen, nr 512, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i värnpliktslagen m. m.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 5 och 6, statsutskottets utlåtanden nr 81—116, bevillningsutskottets betänkanden nr 42—45, bankoutskottets utlåtanden nr 9—14, första lagutskottets utlåtanden nr 20—22, andra lagutskottets utlåtanden nr 32 och 33, tredje lagutskottets utlåtanden nr 12 och 13, jordbruksutskottets utlåtanden nr 15—20 samt första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtanden nr 26—28.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 3 maj förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 11 förmiddagen.

Justerades protokollen för den 26 och den 29 nästlidne april samt den 2 innevarande månad.

Herr talmannen yttrade, att han efter samråd med andra kammarens talman finge föreslå, det första kammaren ville besluta att vid sammanträde onsdagen den 10 innevarande månad företaga följande val, nämligen

dels av valmän och suppleanter för utseende av ej mindre fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret än även suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank och kontor,

dels ock av tre ombud i Europarådets rådgivande församling jämte tre suppleanter för dem.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Herr FÖRSTE VICE TALMANNEN erhöll på begäran ordet och anförde: Herr talman! Jag ber att få föreslå, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för de valmän, som skola utse fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för dem, bestämmas till tio.

Detta förslag antogs.

Om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.

Ordet lämnades till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet SKÖLD, som tillkännagivit, att han hade för avsikt att vid detta sammanträde besvara herr Velanders interpellation om utredning angående fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m., och nu yttrade: I en med första kammarens

tillstånd framställd interpellation har herr Velander till mig framställt följande fråga:

Har herr statsrådet för avsikt att inom den allra närmaste tiden — med tillmötesgående av den i riksdagens skrivelse nr 229 vid 1948 års riksdag gjorda hemställan — upptaga och fullfölja utredningen av frågan om kommunalbeskattningens utformning i dess helhet, därmed alltså även spørsmålet om fastighetsbeskattningens fortbestånd?

I anledning av interpellationen får jag erinra om att jag den 17 mars 1950 beordrigades att tillkalla tre sakkunniga med uppdrag att inom finansdepartementet biträda med en teknisk revision av kommunalskattelagen med mera. De sakkunniga ha numera tillkallats.

Enligt vad som uttalats i direktiven för de sakkunniga, är målet för den sålunda igångsatta tekniska revisionen av skattelagarna att vinna en bättre anpassning av beskattningsreglerna till det nya uppördssystemet samt att åstadkomma en förenkling av skattelagstiftningen.

I direktiven framhålles vidare, att det vid en teknisk genomgång av inkomstskattelagstiftningen faller sig naturligt att samtidigt beakta och bringa till lösning aktuella reformfrågor inom detta område. Därvid nämnes i främsta rummet frågan om den kommunala fastighetsbeskattningen. Även andra frågor, beträffande vilka ett samlat utredningsmaterial redan föreligger, avses emellertid skola hänskjutas till de sakkunniga för överarbetning. Det är jämväl avsett att vissa tidigare väckta frågor om ändringar i beskattningen, beträffande vilka ett dylikt utredningsmaterial icke föreligger, skola överlämnas till de sakkunniga för fortsatt utredning.

Vad särskilt angår frågan om den kommunala skatteutjämningen vill jag nämna, att den i slutet av förra året tillsatta kommunala skattelindringskommittén redan framlagt ett betänkande

Om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.

med förslag till nya grunder för skattelindring åt synnerligt skattetyngda kommuner. Betänkandet är för närvarande ute på remiss.

Några ytterligare utredningar med avseende å den av interpellanten berörda frågan har jag icke för avsikt att nu igångsätta.

Herr VELANDER: Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för att han har velat lämna svar på min interpellation. Huruvida denna min tacksamhet skall utsträckas till att omfatta även svarets innehåll, ställer sig en smula tveksamt.

Kommunalskattefrågan har varit aktuell i sin nuvarande fas sedan tjuu år tillbaka. Den har städse ansetts vara av trängande natur. Detta har riksdagen i olika sammanhang understrukit. Det skedde mycket kraftigt redan år 1935, då riksdagen i anledning av olika motioner avlät den skrivelse till Kungl. Maj:t, vilken ledde till kommunalskatteberedningens tillsättande. Sedan var riksdagen inne på samma sak år 1947, då riksdagen fann sig böra skriva till Kungl. Maj:t i skatteutjämningsfrågan. Slutligen var riksdagen inne på kommunalskattefrågan i en riksdagsskrivelse av år 1948, däri riksdagen begärde en skyndsam utredning, på det att förslag rörande kommunalbeskattningen i dess helhet snarast skulle kunna underställas riksdagen.

Departementschefen hänvisar i interpellationssvaret till innehållet i statsrådsprotokollet för den 17 sistlidne mars, då statsrådet på egen hemställan bemyndigades att tillkalla särskilda sakkunniga för åvägabringande av en teknisk revision av kommunalskattelagen m. m. I svaret hänvisas därjämte till tillsättandet av den s. k. skattelindringskommittén, som kom till stånd i december förra året och arbetade så raskt, att ett betänkande förelåg redan tre eller fyra månader därefter med förslag till nya grunder för skattelindring till synnerligen skattetyngda kommuner. Därutöver säger departementschefen, att

han inte avser att åvägabringa några andra utredningar beträffande den av mig här aktualiserade frågan.

Jag måste säga, att departementschefens svar knappast kan betecknas såsom entydigt. Det kan inte heller betecknas såsom klarläggande. Vad menar statsrådet med denna tekniska revision? Tillägges den av honom någon större betydelse för att han skall kunna effektuera riksdagens anhållan av år 1948? Är det meningen, att denna tekniska revision skall vara slutförd, innan statsrådet ger sig i kast med kommunalskatteformen? Det förefaller mig, som om svaret närmast skulle vara att tolka i den riktningen, men jag känner mig dock något tveksam på den punkten, eftersom denna tekniska revision även skall omfatta förordningen om statlig inkomstskatt. Och i statsrådsprotokollet heter det uttryckligen, att de sakkunniga icke förutsätts medhinnas sin tekniska översyn av skattesystemet, medan den nu sittande 1949 års statsrådsutredning arbetar. Beträffande dess arbetsresultat har dock statsrådet skattat åt den meningen, att en proposition i anslutning därtill skulle vara att förvänta vid nästa års riksdag. Jag hoppas nu, att statsrådet skall komma att överraska även när det gäller den kommunala beskattningen, så att man kan förvänta ett förslag också i det hänseendet till nästkommande års riksdag.

Orden eller begreppet teknisk revision beträffande kommunalskattelagen och förordningen om statlig inkomstskatt har åtminstone för mig framstått såsom oroande. Det är ju klart, att kommunalskatteformen avser eller inrymer högst reella ting, och jag skulle vilja säga, att de avgörande frågorna, som falla under detta begrepp, icke äro av teknisk natur utan av materiell natur. Om det alltså gäller att i ett sammanhang så snart som möjligt komma fram till en kommunalskatteform, skulle man väl kunna göra den reflexionen, att det hade varit lämpligt, att dessa sakkunniga, som nu skola syssla med de tekniska frågorna, hade utvidgats så att de omfattat en sakkunskap, som i

Om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.

samarbete med dem hade kunnat klara av jämväl de materiella frågorna.

Vad som framstår såsom särskilt oroande är, när det i statsrådsprotokollet säges, att utredningens huvudsyfte bör vara en genomgripande teknisk revision av såväl kommunalskattelagen som förordningen om statlig inkomstskatt samt därtill fogas: »Det mål, som äsyftas med denna revision, torde kunna angivas såsom en anpassning av beskattningsreglerna till det nya uppbördssystemet.»

Det nya uppbördssystemet är alltså riktpunkten för vad som skall ske. Anpassningen till detta är vad man skall ta sikte på. Statsrådet har därmed bl. a. menat, att skatteförmågeprincipen med stigande skattetryck har kommit att uppvisa ojämnheter, som man inte får tolerera. Det är emellertid knappast någon överraskning, att det förhåller sig på det sättet. Det ligger i sakens natur, att de ojämnheter och inadvartenser, som föreligga enligt den nu gällande skattelagstiftningen, måste framträda allt hårdare med det stigande skattetrycket. Men jag kan inte vara med att draga den konsekvensen därav, att man skall gå in för en begränsning av skatteförmågeprincipen, som dock hitintills har varit den grundläggande normen för vårt beskattningssystem. Det förefaller mig i stället, som om man borde ge sig i kast med ett avhjälpande av dessa ojämnheter eller inadvartenser, i den mån som de visa sig vara av någon verklig tyngd. Jag hyser nämligen en bestämd misstro till möjligheten att man genom att begränsa eller eliminera skatteförmågeprincipen och i stället skatta åt ett system av schabloner skall kunna komma fram till någon verklig rättvisa eller jämlikhet de skattskyldiga emellan.

Om jag vore av en annan mening, skulle jag måhända kunna följa herr statsrådet något stycke i hans tankegång, men jag är för min del övertygad om att det inte är möjligt att på den vägen nå fram till vad jag nyss antydde, nämligen ett resultat, som inrymmer skäligena krav på jämlikhet och rättvisa i beskattningen.

Statsrådet har också antytt på vilka vägar anpassningen till källskattesystemet skall ske. Han har menat, att man exempelvis skall kunna eliminera kommunalskatteavdraget. Man skall kanske kunna göra detsamma med sådana avdrag som det nuvarande för försäkringspremier och andra av dylik natur. Sådana avdrag som de nu antydde ha ju till syfte att, så långt det nu kan ske, renodla skatteförmågan. Om man skulle upphöra att söka anpassa beskattningen till skatteförmågan, förefaller det mig, som om det skulle krävas, att man hade ett skattetryck av väsentligt lindrigare art än vi nu kunna räkna med i detta land. Om statsrådet fullföljer sin tankegång att söka att åtminstone i viss utsträckning abstrahera från skatteförmågeprincipen, får man därför tolka det på det sättet, att han kommer att energiskt och framgångsrikt söka pressa ned skattetrycket, så att betänkligheter ur den synpunkten icke anmäla sig. Innerst inne misstänker jag dock, att statsrådet i likhet med mig inte har alltför starka förhoppningar på stora resultat i det hänseendet.

Att jag har givit mig in på sådana reflexioner, som jag här har antytt, har sin grund däri, att jag velat ge anledning till och skulle vara tacksam för att statsrådet lämnade någon upplysning om hur han tänker sig, att denna tekniska revision verkligen skall kunna befordra lösningen av kommunalskattefrågan i stort. Kan man inte vänta sig någonting i det hänseendet, förrän denna tekniska revision är slutförd, eller har man att förvänta, att statsrådet alldeles oberoende av slutförandet därav kommer att inom den närmaste framtiden framlägga förslag till kommunalskattefrågans lösning? Vissa utredningar ha ju redan verkställts. Statsrådet har, såsom jag anfört, själv åberopat sig därpå. Det föreligger sålunda ett betänkande angående den allmänna skatteutjämningen, det föreligger därtill en utredning rörande ortsavdragen vid den kommunala beskattningen, och det föreligger jämväl en proposition i det ämnet, som sålunda utbrutits ur sitt

Om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m

rätta sammanhang. Det kan väl hända, att andra frågor kunna utredas och klarläggas med samma hastighet som skatteutjämningsfrågan, som ju klarats upp genom skattelindringskommittén. Kan man fullfölja arbetet på det sättet, behöver man nog inte misströsta om tidpunkten för kommunalskattefrågans lösning.

Herr statsrådet SKÖLD: Herr talman! Jag skall inte gå in på några av de saksfrågor, som herr Velander tog upp här, utan endast något kommentera själva utredningsspörsmålet. Vi få alltså komma ihåg, att den nuvarande kommunalskattelagen beslöts 1928. Den är sålunda nu över tjugo år gammal. Under dessa år ha Kungl. Maj:t och riksdagen hjälpts åt att sätta nya lappar på det gamla klädet. Man må göra ett sådant lappskrädderi hur förnämligt som helst, så är det ju i alla fall omöjligt att få det att rent metodiskt passa in i lagstiftningen. Jag tror därför, att man kan säga, att kommunalskattelagen nu är så överlappad, att man inte kan fortsätta därmed utan måste försöka få en i grunden ny kommunalskattelag. Ett utarbetande av en sådan lag har ju rent tekniska sidor — man skall se till att få lagtext och följdriktighet så goda som möjligt — men kommunalskattefrågan innefattar dessutom lösning av ett mycket stort antal större och mindre problem, av vilka de flesta icke observeras av intresserepresentanterna. Det är ju bara vissa stora frågor, som fånga dessas uppmärksamhet, men det finns en oändlig mängd frågor, som också äro viktiga och som måste få en god lösning. Därför är det enligt mitt sätt att se nödvändigt, att i botten på en kommunalskattereform — om man därmed menar en ny lag, anpassad efter moderna förhållanden — sker en genomgång, där man försöker få en klar och enhetlig lagtext och moderna bestämmelser beträffande olika problem. Därvid är det ganska naturligt, att när man gör en sådan ny lag, tar man hänsyn till frågan om man kan göra för-

enklingar, som medföra, att källskatteuppbörden lättare låter sig genomföras. Det skulle ju vara meningslöst att intäta mycket stor hänsyn till just den frågan. Men det är också klart, att i ett sådant arbete måste man i sina sammanhang inpassa även de stora frågorna, som äro tvistefrågor. Jag kan som exempel ta frågan om fastighetsbeskattningen. Den är inte bara en materiell fråga, utan den är i högsta grad en teknisk fråga. Låt oss anta, att man kommer till det resultatet, att fastighetsbeskattningen skall ändras — det finns ju anhängare av den linjen, att man skall ta bort fastighetsskatten helt och hållet, och då är det ju en städningsåtgärd att mönstra ut ur lagen alla bestämmelser, som ha med fastighetsbeskattningen att göra. Men, ärade kammarledamöter, der städningen bör bli så genomgående, att det egentligen blir att bygga om huset helt och hållet. Det finns också anhängare av tanken att bibehålla en fastighetsbeskattning men göra den till en fristående objektskatt. Då bör det väl allvarligt övervägas, om inte en sådan skatt skall läggas helt utanför den nuvarande kommunalskattelagen, som i så fall göres till en renodlad kommunal inkomstskattelag.

Jag vill alltså bara fästa uppmärksamheten på att även de stora materiella frågorna höra tekniskt samman. Min tanke är sålunda, att här skall pågå ett arbete, som går ut på att göra en ny kommunalskattelag från grunden, modernisera den, förenkla den så långt det går med hänsynstagande till vårt nya uppbördssystem, försöka finna lösningar även på de stora frågorna och inpassa dem i deras sammanhang.

Nu är det emellertid klart, att jag kallar denna sakkunnigberedning för en teknisk revision, därför att jag i första hand låter den utföras av tekniker, som inte ha några utpräglade ståndpunkter beträffande de stora frågorna. Det är ju svårt att veta, vad resultatet kan bli av en sådan utredning. Det kan hända, att det kommer fram riktlinjer, som äro sådana, att alla kunna jämka sig samman om dem. Det kan ju också hända, att

Om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.

detta inte går eftersom intresseinställningarna äro för stora. Då är jag icke blind för den möjligheten, att när här föreligger ett utkast till en ny kommunalskattelag, man får fortsätta utredningen genom att underställa det sålunda frambragta resultatet en större samling av sakkunniga, som representera olika befolkningsgrupper och olika politisk inställning, för att man där skall se, hur ett sådant förslag kommer att ligga till i den allmänna opinionen och vilka jämkningar, som därav kunna förledas.

Jag har ju dock två gånger under min tid som riksdagsman varit med om att behandla helt nya kommunalskattelagar i riksdagen, både 1920 och 1928. Jag tror mig ha en ganska god erfarenhet av vad det vill säga att göra en ny kommunalskattelag, och min erfarenhet säger mig, att den metod, jag här tillämpar, snabbare leder till ett gott resultat än om jag skulle sätta till en stor politisk kommunalskattekommitté och intresset skulle komma att inriktas på ett litet fåtal stora frågor, medan hela det tekniska sammanhanget bleve en sådan underordnad sak, att det icke bleve ordentligt genomarbetat.

Med denna utgångspunkt är jag också fullkomligt på det klara med att trots att jag tror, att det går snabbare att komma fram på denna väg, finns det icke någon möjlighet att förelägga nästa års riksdag någonting, som kan kallas för en lösning av kommunalskattefrågan. Det är en alltför stor fråga för att man skulle kunna bemästra den och få fram ett bärkraftigt förslag på så kort tid.

Herr VELANDER: Jag har inte anledning knyta många reflexioner till herr statsrådets senaste inlägg. Jag tackar emellertid för den ytterligare klarhet, som därigenom må ha vunnits. Det finns dock frågor, om vilka man kan hysa något olika meningar. Herr statsrådet säger, att om han hade tillsatt en större kommitté, som skulle ha inlåtit sig på en prövning av kommunalskattesyste-

met i dess helhet från materiella utgångspunkter, skulle resultatet ha blivit, att denna kommitté skulle huvudsakligen ha fäst sig vid de stora frågor, som fånga — som herr statsrådet uttryckte sig — intresserepresentanternas särskilda uppmärksamhet. Om man emellertid uppmärksammar, hur kommunalskatteberedningen behandlade hörande spörsmål, misstänker jag, att man inte med fog kan säga, att dess utredningsresultat kännetecknas av någon som helst ofullständighet. Om man efteråt skall göra några erinringar på den punkten, skulle det väl snarast vara, att kommunalskatteberedningen nästan alltför ingående sysslade med inte bara de stora problemen utan även periferiska ting. Vare sig den ytterligare översyn, som nu kommer att ske, kan rubriceras såsom teknisk revision eller den även ur materiella synpunkter skall anvisa den framkomligaste vägen till en kommunalskattereform, måste den väl i huvudsak såsom utgångsmaterial penetra just kommunalskatteberedningens betänkanden.

Jag tror därför för min del, att det hade varit lämpligt om redan från början — såsom jag tidigare har anfört — vid sidan av dessa sakkunniga, som nu skola syssla med den tekniska överarbetningen, även hade funnits sådana sakkunniga, som med erfarenheter från kommunerna och deras förhållanden hade haft att biträda vid denna utredning. Men herr statsrådet har ju redan intagit sin ståndpunkt, och det är då att hoppas, att den bästa lösningen skall vinnas på den väg, som han har valt, och att det också skall gå snabbast.

Jag skall inte här närmare inlåta mig på frågan om fastighetsbeskattningen. Herr statsrådet var inne på den och rubricerade även den såsom en teknisk fråga. Jag skulle vilja säga, att frågan därom är inte blott en teknisk fråga, utan naturligtvis i högsta grad även en materiell fråga. För herr statsrådet, som framför allt annat eftersträvar enkelhet i beskattningen för att på den vägen lättare fullkomna uppbördssystemet — och det i en utsträckning, som många av

Om utredning ang. fastighetsbeskattningens fortbestånd m. m.

oss inte tro på — är det väl ganska farligt att diskutera fastighetsbeskattningens fortbestånd, eventuellt i andra former än de nu gällande. Ty vad som än kan sägas om den nu gällande fastighetsbeskattningen eller exempelvis en fristående objektskatt på fastighet, måste de komma att snedvrیدا skattesystemet. Såsom exempel därpå skulle jag vilja antyda, att om man skulle inlåta sig på en fristående objektskatt, kan konsekvensen icke bli någon annan än en otvetydig övervältring av skattebördan på fastighetsägarna. Man undgår icke heller att skatten — med mitt sätt att se — måste göras avdragsgill vid inkomstbeskattningen. Det är tillräckligt att i detta sammanhang hänvisa till vad exempelvis herrar Eiserman och von Wolcker på sin tid hade att säga på den punkten. Deras uppfattning, som för resten delades av herr Landén, kom till uttryck i framställningar och förslag, som voro aktuella redan på 1920-talet.

Jag tillåter mig att starkt understryka min tvekan om huruvida den väg, som herr statsrådet här ämnar följa, kommer att snabbt leda till målet. Och jag vill än en gång varna för att man söker begränsa, kanske eliminera, skatteförmågeprincipen såsom grundläggande norm i vårt skattesystem.

Överläggningen förklarades härmed slutad.

Föredrogos ånyo utrikesutskottets utlåtanden:

nr 5, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet; samt

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 82, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde;

nr 83, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss hjälpverksamhet för utlandssvenskar och flyktingar;

nr 84, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omhändertagande av vissa sjuka flyktingar m. m.;

nr 85, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid statens bakteriologiska laboratorium m. m.;

nr 86, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50 i vad propositionen avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde;

nr 87, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser staten för statens allmänna fastighetsfond;

nr 88, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till anordnande av en bombsäker oljelagringsanläggning;

nr 89, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avtal mellan kronan och Stockholms stad om genomförande av stadsplan för viss del av stadsdelen Ladugårdsgärdet i Stockholm m. m.;

nr 90, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa investeringar i statens järnvägars fond; samt

nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsförvärv av

Ang. pension åt vägarbetaren F. J. Talsjö.
Östergötlands smalspåriga järnvägar
m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående pension åt vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjorda framställningar om pension eller understöd m. m.

Punkterna 1—11.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 12.

Ang. pension åt vägarbetaren F. J. Talsjö.

I en inom andra kammaren väckt motion, nr 25, hade herr *Åkerström* hemställt, att riksdagen måtte besluta, att hinder icke skulle möta för vägarbetaren F. J. Talsjö att i och för underkastande under 1942 års arbetarpensionsreglemente jämlikt dess 1 § 1 mom. d) få tillgodoräkna anställningstid hos civilförsvarsstyrelsen och att pension sålunda enligt detta reglemente och det i dess ställe senare utfärdade 1947 års motsvarande reglemente skulle kunna beredas honom.

Utskottet hade i den nu föredragna punkten anfört: »Det i motionen framförda förslaget innebär, att Talsjö skulle såsom kvalifikationstid i pensionshänseende jämlikt 1 § 1 mom. d) 1942 års arbetarpensionsreglemente få tillgodoräkna viss tid, varunder han år 1944 tjänstgjort såsom blockledare vid omhändertagande i civilförsvarsstyrelsens regi av finska evakuerade m. m. Av den lämnade redogörelsen framgår, att frågan härom tidigare varit föremål för prövning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som efter att ha inhämtat yttranden från civilförsvarsstyrelsen och statskontoret funnit omförmälda anställning icke vara att anse som sådan arbetaranställning, vilken avses i nämnda reglemente.

I motionen göres nu med stöd av intyg gällande, att därest Talsjö icke 'uttagits' till tjänstgöring som blockledare, han kunnat påräkna så lång anställningstid under år 1944 vid vägväsendet, att han skulle blivit underkastad reglementet. I anledning av denna uppgift må framhållas, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt över motionen avgivna yttrande anfört bl. a., att såvitt styrelsen kunnat finna, vid ifrågavarande tid icke förelegat någon formell tjänsteplikt enligt civilförsvarslagen, varför Talsjös placering som blockledare icke torde ha skett tvångsvis. Ifrågavarande tjänstgöring torde således icke i och för sig ha verkat hindrande på Talsjös möjligheter att vinna förlängd anställning vid vägväsendet under år 1944. Härtill kommer, som nämnts, att tjänstgöringen som blockledare knappast lär kunna betecknas som arbetaranställning i pensionsreglementets mening. Vid angivna förhållanden finner sig utskottet i likhet med de hörda myndigheterna icke kunna tillstyrka det i motionen framställda yrkandet.

Åberopande det anförda hemställer utskottet, att motionen II:25 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Reservation hade avgivits av herrar *Rickard Lindström, Gustaf Karlsson, Hesselbom, Bergström, Ståhl, Åkerström, Kollberg* och *Persson* i Vinberg, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionen II:25 besluta, att vägarbetaren *Fritz Johan Talsjö* skulle i pensionshänseende tillgodoräkna den tid, under vilken han tjänstgjort som blockledare i Ljusvattnet.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Då jag anser mig böra besvara kammarens ledamöter ett ögonblick i ett pensionsärende, vill jag först erinra om att det alltid är svårt för var och en av oss att ta ståndpunkt till de pensionsärenden, som framläggas på detta sätt. Vi ha ju tjänstepensionsreglementen, som äro äro mycket detaljrika och som föreskriva, hur det skall förfaras i de

olika fallen. Men hur detaljrikt ett tjänstepensionsreglemente än är, motsvarar det ändå inte det rikt fasetterade livet ute i bygderna och i de svenska hemmen, utan det blir alltid vid en och annan punkt och i ett och annat fall rum för tolkningar. Jag vill inte säga, att våra tjänstepensionsreglementen äro omänskliga, men i dunkla punkter kunna de dock ge rum för mänskliga synpunkter och tolkningar, och därvid har man intet annat att lita till än det sunda förnuftet.

Jag tror, att det fall, som är berört i den nu föredragna punkten, just är ett sådant. Vägarbetaren Fritz Johan Talsjö, som bor någonstans upp i skellefteåbygden, tillhörde den grupp småbrukare, som till huvudsaklig del livnär sig med annat arbete, i detta fall vägarbete. Han hade under tiden oktober 1944—juli 1945 tjänstgjort som blockledare i Ljusvattnet vid omhändertagande av finska evakuerade. Det var ett arbete som utfördes i civilförsvarsstyrelsens regi. För att han skall erhålla tjänstepension måste denna tjänstgöring betraktas som statstjänst.

Ärendet har prövats av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Styrelsen har funnit, att denna tjänstetid i civilförsvarsstyrelsens regi icke är av den art, att den skall kunna tillgodoräknas honom som pensionsberättigande tjänstetid.

När ärendet togs upp av motionären i statsutskottets plenum, sedan det enhälligt avstyrkts av femte avdelningen, fick jag ett mycket starkt intryck, att det var uteslutande formella skäl som hade föranlett väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att inta den ståndpunkten, att denna tjänstgöring icke skulle berättiga till tjänstepension. Man åberopade, att det vid den tiden inte fanns någon tjänsteplikt. Men i utskottet föredrogs ett intyg, som utan tvivel ger vid handen, att både civilförsvarschefen och den som blev ålagd att utföra detta arbete, nämligen denne vägarbetare Fritz Johan Talsjö, levde i den tron, att civilförsvarschefen hade rätt att göra detta åläggande. Intyget har ställts till Svenska vägarbeta-

Ang. pension åt vägarbetaren F. J. Talsjö.

reförbundet, som i första hand tog sig an Talsjös sak. Det lyder: »Med anledning av Edert brev av 18 ds får jag härmed meddela, att hemmansägaren Fritz Talsjö (f. d. Pettersson) boende i Ljusvattnet, Bureå socken, under åren 1944—45 i egenskap av blockledare var *uttagen*» — ordet är understruket — »för arbete med finska evakuerade. Han hade sålunda icke frivilligt sökt denna anställning. Bureå den 22 nov. 1949. G. Sverdrup. Civilförsvarschef.» Den avskrift jag har är bevittnad med två namn.

Jag tycker, att det med detta intyg bör vara klarlagt, att mannen inte frivilligt åtog sig arbetet. Sunda förnuftet säger väl för övrigt, att man icke frivilligt tar ett arbete under ett eller två års tid, om man därigenom förlorar sin pensionsrätt. Talsjö måste ha handlat i den tron, att han var tvungen att ta denna tjänst, och det var väl också ostridigt en statens angelägenhet, att han gjorde det. Vid den tiden kom en strid ström av flyktingar in i landet och hade med sig bohag, kreatur och allt annat, och det gällde ju för civilförsvaret att försöka åstadkomma något så när ordning i förhållandena, så att det inte blev rena kaos.

Jag finner denna fråga vara av den art, att riksdagen bör bifalla den framställning som motionsvägen är gjord och som också reservanterna ha understött. Det skulle betyda, att denne Fritz Johan Talsjö skulle få en pension av 1 384 kronor från fyllda 60 år; vid 67 år, då han får folkpension, minskas tjänstepensionen till 1 160 kronor. Det är självfallet, att pensionen betyder mycket för denne man, och han har ju under alla förhållanden under den tid det är tvist om gjort sin insats i statens och det allmännas tjänst.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid denna punkt fogade reservationen av herr Rickard Lindström m. fl.

Herr LEANDER: Herr talman! Det är ju alldeles självklart, att sådana här ärenden måste behandlas rent formellt

Ang. pension åt vägarbetaren F. J. Talsjö.

och mycket formellt, men i de fall det finns utrymme för att, som herr Karlsson sade, låta det sunda förnuftet råda — han borde väl hellre ha sagt låta välviljan råda — kan man naturligtvis göra det. Det sker också, herr Karlsson, fast inte i detta fall. Här står ju striden om huruvida vederbörande har fullgjort blockledartjänsten i civilförsvarsstyrelsens regi frivilligt eller icke. Naturligtvis kan man efteråt säga, att så icke varit fallet. Men vi ha inom avdelningen inte varit övertygade om att han har uttagits tvångsvis på så sätt, att han varit ålagd att överta blockledararbetet. Det är ju möjligt, att så skett, och det är förresten alldeles självklart, att han har anmodats av civilförsvarsstyrelsen att ta detta arbete. Men detta betyder ju inte, att han har uttagits tvångsvis. Han har haft rättighet att säga nej till arbetet och följaktligen också haft rättighet att fortsätta sitt arbete hos vägförvaltningen och därigenom uppfylla bestämmelserna för pension enligt pensionsreglementet.

Att han eljest skulle ha fortsatt sitt arbete hos vägförvaltningen, kan man naturligtvis också säga är ett sannolikhetsantagande, ty även om han icke hade uttagits till blockledare, är ju därmed inte absolut säkert — men för all del ganska troligt, det erkännes — att han hade fullföljt sitt arbete hos vägförvaltningen och på så sätt blivit berättigad till pension.

Nu har denna fråga prövats av myndigheterna — av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen och av statskontoret — och de ha pekat på att den anställning som Talsjö haft som blockledare icke i och för sig berättigar till arbetarpension. Dessutom påpekas, att Talsjö — om motionen bifalles — skulle komma i bättre läge än t. ex. sådana arbetare, som under viss tid tjänstgöra såsom arbetsledare och icke få räkna denna tid till godo såsom kvalifikationstid för pensionsrätt.

Herr talman! Vi inom avdelningen ha av både formella och andra skäl icke ansett oss kunna tillstyrka motionen. Vi ha inte varit övertygade om att block-

ledaranställningen varit honom påtvingad, och vi ha inte heller varit fullkomligt övertygade om — även om man kan anse det som sannolikt — att han, om han inte tagit denna anställning, hade fortsatt sitt arbete hos vägförvaltningen och därigenom blivit pensionsberättigad.

Jag ber därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **HERLITZ**: Herr talman! Jag brukar nära nog ha till princip att inte ansluta mig till i riksdagen motionsvis framställda yrkanden om pensioner åt enskilda personer. I detta fall kommer jag emellertid att rösta för reservationen, och det beror på att jag tycker, att den bygger på en grund av principiellt mycket stor betydelse och därigenom hänger ihop med saker, som jag har beaktat i många olika sammanhang.

Vad som föreligger här är ju det förhållandet, att en man har anlåtats för civilförsvarets räkning. Det råder tvekan om huruvida han har blivit formligen ålagd att göra det eller om detta hans arbete har varit frivilligt. Det är en situation, som vi känna igen från alla möjliga områden av det nutida samhällslivet: staten ingriper i människornas liv och leverne på ett sätt som kännes som ett ofrånkomligt tvång men som i alla fall förklaras innebära ren frivillighet, och staten är därför inte beredd att ta de konsekvenser som skulle inträda, ifall det vore tvång med i spelet. Då jag på grundval av handlingarna försöker bilda mig en uppfattning om vad som här har skett, tyckes det mig, att ett typiskt sådant fall har förelegat här. Vi minnas, hur enkla människor under krigstiden sågo på civilförsvaret. Det var sannerligen inte så lätt för dem att göra klart för sig, huruvida de hade rätt att vägra att göra det som allmänt utmålades såsom en medborgerlig plikt. Med hänsyn till dessa förhållanden, herr talman, kommer jag att rösta för reservationen.

I detta anförande instämde herr *Arrhén*.

Herr KARLSSON, GUSTAF: Herr talman! Med anledning av herr Leanders yttrande måste jag fråga, hur femte avdelningen i statsutskottet ser på tillkomsten av det intyg, som civilförsvarschefen utfärdat och vari det står, att mannen *icke* åtog sig arbetet frivilligt. Det är ganska uppseendeväckande, herr talman, att man synes ifrågasätta rikttigheten av intyget. Jag litar på intyget och på de uppgifter i övrigt som jag har fått. Dessa gå ut på att både civilförsvarschefen och Talsjö handlat i den tron, att Talsjö här blivit ålagd att fullgöra ett samhällsnyttigt arbete — ett arbete som vid berörda tidpunkt gagnade det allmänna lika mycket som att underhålla vägar och hålla dem farbara. Det är för mig det avgörande här.

När herr Leander sedan kom in på andra delen av sitt försvar för att femte avdelningen i statsutskottet icke har kunnat bifalla motionen om pension till Talsjö, blev jag faktiskt en smula rädd. Måste det alltså först kunna ledas i bevis, att mannen, om han inte hade åtagit sig detta arbete, skulle ha fortsatt att arbeta hos vägförvaltningen under denna tid? Detta är ju alldeles omöjligt att bevisa. Men finns det någon i denna kammare, som har anledning att tro, att mannen skulle ha slutat sitt arbete hos vägförvaltningen och därmed förlorat sin pensionsrätt? Ingen vill väl kräva en sådan bevisföring.

Från Svenska vägarbetareförbundet har det sagts mig, att förbundet icke vet om något liknande fall. Konsekvenserna torde således icke bli alltför stora, om kammaren här följer reservationen, vilket jag hoppas den gör.

Herr LEANDER: Herr talman! Vad beträffar herr Karlssons första fråga vill jag bara påpeka, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sitt yttrande säger, att såvitt styrelsen har kunnat utröna, förelåg vid ifrågavarande tid icke någon formell tjänsteplikt. Det är detta uttalande av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som vi byggt vårt ställningstagande på. Sedan kan man naturligtvis

Ang. pension åt vägarbetaren F. J. Talsjö. efteråt tvista om hur starkt denna tjänsteplikt har uppfattats av å ena sidan civilförsvarsstyrelsen och å andra sidan Talsjö.

Med anledning av herr Herlitz' anförande vill jag säga, att jag är fullt överens med honom om att författningarna i större utsträckning borde ha förutsett fall sådana som dessa och att de borde innehålla bestämmelser, som möjliggjorde ett större hänsynstagande i dessa avseenden, men här måste vi ju följa de bestämmelser som finnas för närvarande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i den nu ifrågavarande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepade propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Karlsson, Gustaf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 92 punkten 12, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för nej-propositionen.

Punkterna 13—18.

Vad utskottet hemställt bifölls.

*Punkten 19.***Om tilläggspension åt H. J. S. Kleberg.**

I en inom första kammaren väckt motion, nr 233, hade herrar *Karl August Johanson* och *Elmgren* hemställt, att riksdagen måtte medgiva, att till kaptenen Johan Kleberg skulle retroaktivt från den 1 oktober 1949 utgå pension enligt Ca 33 i stället för enligt Ca 24.

Ifrågavarande förslag hade föranletts av Klebergs anställning såsom sekreterare hos riksheraldikerämbetet.

Utskottet hade i den nu förevarande punkten yttrat: »Med hänsyn till arten och omfattningen av den befattning Kleberg innehått hos riksheraldikerämbetet anser utskottet — med beaktande jämväl av vad statskontoret anfört — tillräckliga skäl icke föreligga för att Kleberg skulle, på sätt i motionen föreslagits, tillerkännas högre pension än den för honom i hans egenskap av f. d. bokhållare hos arméförvaltningen gällande. Utskottet hemställer förty, att motionen I: 233 icke må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Enligt en vid punkten avgiven reservation hade herrar *Rickard Lindström*, *Gränebo* och *Kollberg* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionen I: 233 besluta, att f. d. bokhållaren Henrik Johan Saxo Klebergs pensionsförmåner skulle utgå enligt lönegrad Ca 29 i stället för enligt lönegrad Ca 24.

Herr **ELMGREN**: Herr talman! I samband med behandlingen av detta pensionsärende kommer kammaren i kontakt med något som jag skulle vilja beteckna såsom ett unicum i svensk statsförvaltning, nämligen riksheraldikerämbetet.

Jag vill erinra om att herr Rickard Lindström och jag för några år sedan väckte en motion rörande riksheraldikerämbetet. Förhållandena där voro nämligen enligt vårt förmenande inte sådana som de borde vara. Vi hade

bland annat funnit, att ämbetet tog betalt för sina tjänster gentemot statsförvaltningen liksom gentemot kommuner och enskilda enligt sportelsystem. Likaså hade vi funnit, att tjänstemännen hos detta ämbete tillsattes och avskedades egenmäktigt av riksheraldikern. Detta gjorde att vi motionerade om en utredning, som skulle avse att reglera förhållandena vid riksheraldikerämbetet och framför allt då tjänstemännens ställning. Riksdagen biföll denna motion. Det har gått åtskilliga år sedan motionen bifölls av riksdagen, men utredningen har inte ännu lett till något resultat.

Nu stå vi inför det faktum, att innehavaren av en av de tjänster, som vi hade observerat, då vi studerade förhållandena vid riksheraldikerämbetet, numera är pensionerad, och för min del har jag ansett, att jag borde fullfölja saken genom att väcka en motion med yrkande, att vederbörande befattningshavare skulle erhålla en pension, som svarar mot den tjänst han haft.

Statskontoret har nu sagt — och statsutskottet har ju i detta fall förlitat sig på statskontoret — att denna tjänst är att betrakta såsom en bisyssla och att med anledning därav motionen inte kunde bifallas. Jag vill emellertid påpeka, att riksdagen själv år 1937 placerade befattningshavaren på denna tjänst. Riksheraldikerämbetet skrev år 1936 till Kungl. Maj:t och begärde denna anordning. Kungl. Maj:t avslog framställningen, men riksdagen placerade vederbörande på denna befattning. Det tycker jag för min del borde föranleda riksdagen att också ta något ansvar, när det gäller pensionsfrågan. Ingen skall bestrida att denna tjänst under några år var en bisyssla, men från och med år 1937 och fram till år 1949, under således tolv års tid, var den icke någon bisyssla, vilket väl också framgår av riksdagens ställningstagande, ty ingen kan väl tro, att riksdagen skulle på statsutskottets hemställan ha fattat detta beslut, att placera en person på denna tjänst och inte bara bibehålla honom vid hans löneförmåner utan dessutom ge honom ytterligare ersättning, om det

inte varit fråga om en huvudsyssla för denne befattningshavare, som, när han nu avgått, har remplacerats av en förste sekreterare med deltidsarbete, en sekreterare och en amanuens med kortare daglig tjänstgöring. Jag anser det således bevisat, att det här är fråga om en huvudsyssla.

Den föreliggande motionen har givit anledning till en reservation i statsutskottet av herrar Lindström, Gränebo och Kollberg, och jag skall inte yrka bifall till motionen utan till denna reservation, vilken går ut på att pensionen för denne befattningshavare skall bestämmas enligt lönegrad Ca 29.

Jag ber, herr talman, således att få yrka bifall till den vid utlåtandet fogade reservationen.

Herr LEANDER: Herr talman! Såsom en allmän regel gäller ju att inga pensioner eller pensionstillägg beviljas på bisysslor, och hur man än ser på förevarande fråga, måste man väl säga sig, att denna tjänst rent författningsenligt sett är en bisyssla. Jag vill framhålla, att den nuvarande innehavaren av tjänsten samtidigt är ordinarie befattningshavare i riksarkivet. Följaktligen är detta ingenting att tvista om. Det är en bisyssla, det kan man fastslå.

Det är givetvis att beklaga, att den framstöt, som motionärerna gjorde för fyra, fem år sedan, inte har lett till något resultat. Man får hoppas, att det blir en omorganisation och en löneroglering även på detta område, så att dylika unika förhållanden — ty det är utan tvivel ett unikt förhållande — bli undanröjda.

När vi haft att ta ställning till denna fråga inom avdelningen, ha vi måst böja oss för detta faktum, att pensioner och pensionstillägg icke beviljas på bisysslor, och — jag upprepar det ännu en gång — det är fastslaget, att detta är en bisyssla. Jag vill inte förneka, att denne man utfört ett mycket gott arbete, men jag vill också framhålla, att om dylika subjektiva omdömen skulle få vara avgörande vid behandlingen av

Om tilläggspension åt H. J. S. Kleberg. frågor av denna art, då skulle besluten komma att präglas av en alltför stor oenhetlighet.

Vidare må framhållas, att vederbörande befattningshavare på denna bisyssla haft en relativt god inkomst. Riksheraldikerämbetets inkomster ha delats upp mellan tjänstemännen, och han har vid sidan av sin ordinarie anställning haft en inkomst, som enligt vad motionärerna beräknat skulle motsvara en lön i 33 lönegraden. Det är denna förmån av en högre inkomst på grund av denna bisyssla som motionärerna gått ut ifrån vid sitt ståndpunkts-tagande.

Motionärerna säga, att merkostnaden i detta fall inte skulle betyda så mycket för statsverket. Jag vill emellertid framhålla, att här icke föreligga några särskilt ömmande omständigheter. Vederbörande har redan nu en pension på över 7 000 kronor. Skillnaden mellan den nuvarande pensionen och den pension, som motionärerna ha begärt — alltså en pension beräknad efter 33 lönegraden — skulle belöpa sig på 3 000 à 4 000 kronor, och det är ju inte litet. Till och med reservanten på avdelningen, herr Staxäng, har tydligen ansett att kravet var ställt i överkant, då han för sin del nöjt sig med att föreslå en pension enligt 29 lönegraden.

Om nu riksdagen gentemot utskottet och gentemot hittills tillämpade regler och bestämmelser vill gå på reservationen även i detta fall, måste jag säga, att det skulle bli ett ganska ovanligt beslut, när det gäller frågor av detta slag. Ett beslut i denna riktning skulle också medföra tämligen vittgående konsekvenser beträffande alla som ha bisysslor.

Jag kan således, med beklagande av att avlönings- och organisationsförhållandena vid riksheraldikerämbetet äro sådana som de äro, inte annat än yrka bifall till utskottets förslag på denna punkt.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Det poängteras av utskottsmajoritetens talesman mycket ivrigt — det är huvud-

Om tilläggspension åt H. J. S. Kleberg.

argumentet från den sidan — att kapten Kleberg skulle haft sin befattning hos riksheraldikerämbetet såsom en bisyssla. Förhållandet är det, att han i tolv års tid på grund av ett beslut av riksdagen haft sin anställning hos riksheraldikerämbetet såsom heltidstjänst. Jag känner kapten Klebergs förhållanden ganska nära, och jag vet, att han inte har gjort någonting annat under dessa tolv år än skött befattningen i riksheraldikerämbetet. Hur man under sådana förhållanden kan ens försöka vindicera, att detta skulle kunna betraktas som en bisyssla, är mycket svårt för mig att förstå.

Jag vill också ytterligare understryka en synpunkt, som min vän på östgötabanken nyss framhöll, nämligen att riksdagen redan år 1946 beslöt att hemställa om en utredning rörande hela riksheraldikerämbetets organisation. Detta krav underströks sedermera av statsrevisorerna vid deras undersökningar av hur ämbetet var organiserat och hur det arbetade. Det dröjde tre år, innan Kungl. Maj:t satte till en utredningsman. Om Kungl. Maj:t hade haft tillfälle att ordna den frågan någorlunda omedelbart efter riksdagsbeslutet, kan jag inte tänka mig annat än att kapten Klebergs pensionsförhållanden skulle ha blivit ordnade på ett sätt, som i varje fall motsvarar vad reservanterna här önska, och kanske till och med på ett bättre sätt.

Man säger, att ett bifall till vad reservanterna föreslagit skulle få konsekvenser. Vilka konsekvenser? Kan utskottsmajoritetens ärade talesman peka på ett enda fall i statsförvaltningen som är likt detta? Detta är ett mycket sär eget fall, och om utskottsmajoritetens talesman värdigas giva mig ett svar, ber jag att inte få ett svar i största allmänhet, utan jag skall be att få ett svar, som är konkret och som gör det klart för mig, att riksdagen utsätter sig för risker, om den bifaller vad reservanterna ha föreslagit.

Det är för övrigt, herr talman, ganska egendomligt att utskottsmajoriteten i de frågor, då den uppträder för att avslå motionsvis framförda önsknings — vi

sågo det nyss, när det var fråga om Fritz Johan Talsjö — uppträder som om den skulle representera heliga principer i svenskt statsliv, fastslagna i någonting alldeles speciellt fint, som heter pensionsreglementen och dylikt. Vi veta också allesammans, att herrarna på femte avdelningen i statsutskottet, och med dem oftast även statsutskottet, när Kungl. Maj:t gör framställningar om pensionsförmåner av billighetsskäl till befattningshavare, som inte riktigt kunna placeras in i pensionsreglementena, uppträda med precis samma höga air och med precis samma obetalbara auktoritet och försvara Kungl. Maj:t. Det finns, herr talman, ingen reson i allt detta, och framför allt är det ingen verklig auktoritet bakom uttalanden, som helt och hållet bero på vilka som presentera framställningarna för riksdagen.

Jag finner, herr talman, all anledning att kammaren följer den av mig, herr förste vice talmannen i denna kammare och herr Kollberg i andra kammaren avgivna reservationen, till vilken jag yrkar bifall.

Herr LEANDER: Herr talman! Det är ju möjligt, att herr Lindström har betydligt större auktoritet än jag i denna kammare och att han således med större auktoritet kan framföra sina synpunkter. Den saken skola vi inte diskutera.

Herr Lindström menar, att detta är ett så unikt fall, att beslutet inte kan bli tillämpligt på andra fall. Ja, herr Lindström, det finns otaliga fall, där stats-tjänstemän ha bisysslor — jag tänker t. ex. på befattningarna hos riksdagen — och ett bifall till motionen i detta fall skulle med större eller mindre fog kunna åberopas som skäl för liknande krav.

När sedan herr Lindström gör gällande, att vi ställa oss såsom väktare av heliga principer, vill jag säga, att vi här endast följa de lagar och regler, som herr Lindström också har varit med om att godkänna. Vi representera sålunda inte på långt när så personliga synpunkter som jag förmodar att herr Lindström företräder i detta fall.

Jag vill dessutom framhålla, att ett bifall till motionen också skulle föregripa en kommande utredning om löneställningen för dessa tjänstemän. Har man en gång så här helt apropå och vid sidan om placerat en befattningshavare i 33 lönegraden, kan man väl utgå från att detta kommer att ha en viss bindande verkan vid en kommande utredning, och det vill man ju inte gärna.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Jag är mycket tacksam mot den föregående ärade talaren. Han har i hög grad motsvarat mina förväntningar. Han kunde nämligen icke ge ett enda bestämt exempel inom statsförvaltningen på att ett bifall till vårt förslag skulle kunna få några konsekvenser. Han måste ju gå över till riksdagens pensionering av sina betjante. Det är riksdagens ensak, och har ingenting med pensioneringen inom de centrala verken att göra.

Herr Leander säger vidare, att om min reservation skulle följas, skulle detta föregripa den kommande löne- och pensionsställningen för tjänstemännen, sedan riksheraldikerämbetets organisation blivit ordnad efter utredningens slut. Här har man emellertid fria händer. Kapten Kleberg är ur leken innan dess, och det betonade herr Leander i sitt första anförande. Innan man går till ett beslut om en bestämd ordning, har man ordnat det delvis provisoriskt genom deltidsanställning av tjänstemän hos riksheraldikerämbetet.

Härtill vill jag lägga att även om — vilket jag inte ett ögonblick tror — herr Leanders farhågor skulle ha något berättigande, gäller det i detta speciella fall inte, som han sade, en pensionering enligt lönegraden Ca 33. Detta föreslogs i motionen, men i reservationen — och det är bara till den som det är yrkat bifall, förutom till utskottets förslag — föreslås en pensionering enligt lönegraden Ca 29, varför inte ens det halmstrået räcker för herr Leander att sakligt sett ro denna fråga i land.

Herr LEANDER: Herr talman! Herr Lindström efterlyser ytterligare konsek-

Om tilläggspension åt H. J. S. Kleberg.
venser och vill ha konkreta exempel, men det är väl rätt mycket begärt, att jag på rak arm skall kunna ha så pass god kännedom om de olika förvaltningsgrenarna, att jag skall kunna leta fram ett exakt likadant fall som detta. Jag nämnde emellertid, att såsom allmän regel gäller, att bisysslor icke medföra rätt till pension. Det finns ju otaliga tjänstemän som ha bisysslor, och ett bifall till motionen måste väl, herr Lindström, föra med sig, att vi ganska snart skulle få en hel del krav på pensionsrätt även på dessa bisysslor.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i den under behandling varande punkten hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Eltmgren* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 92 punkten 19, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid punkten avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Punkterna 20—26.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt efterlevande till vissa i statens tjänst anställda personer m. fl. jämte motionsvis gjord framställning om förhöjd familjepension i visst fall;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till kostnader för hålkortsbearbetning av visst statistiskt material m. m.;

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i visst fall av allmänna arvsfondens rätt till arv m. m.;

nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till utrustning och inredning av lokaler för civildepartementet; samt

nr 97, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i statens allmänna avlöningsreglemente m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt befallts.

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden nr 98, i anledning av väckta motioner angående utredning om dyrortssystemets avskaffande samt principerna för och konsekvenserna av gällande dyrortsgruppering.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Wahlund* m. fl. (I: 214) och den andra inom andra kammaren av herr *Hedlund* i Rådhuset m. fl. (II: 261), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning syftande till dyrortssystemets avskaffande samt i avvaktan härpå uppflytta lägsta ortsgrupp till näst lägsta.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Sunne* och *Weiland* (I: 298) och den andra inom andra kammaren av herr *Berg-*

strand och fru *Sjöstrand* (II: 265), hade vidare hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om en ny utredning och granskning av principerna för och konsekvenserna av nu gällande dyrortsgruppering samt att denna utredning måtte företagas så snabbt, att dess resultat kunde vinna beaktande vid den stundande kommunreformen.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

a) att motionerna I: 214 och II: 261 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda;

b) att motionerna I: 298 och II: 265 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herrar *Gränebo*, *Heiding*, *Rubbestad* och *Petersson* i Dahl, vilka ansett, att utskottet bort under a) hemställa, att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 214 och II: 261 besluta, att lägsta och näst lägsta ortsgруппerna skulle sammanslås till en ortsgrupp.

Herr **WAHLUND**: Herr talman! Vi inom bondeförbundet återkomma ju varje år med en motion i det här ämnet, och vi komma att fortsätta med det, till dess att dyrortssystemet slutgiltigt är avvecklat.

Under den tid vi ha intresserat oss för den här frågan ha vi dock kunnat konstatera att det har skett, som vi se saken, en utveckling till det bättre. Vi glädde oss över att barnbidragen lämnades fria från dyrortsgradering, vi glädde oss åt att åtminstone folkpensionernas grundbelopp lämnades ograderade, även om vi till vår ledsnad fingo vara med om att bostadstilläggen ortsgруппerades. Det var som vi sågo det, också ett framsteg, att i och med den nya skattelagstiftningen dyrortsgraderingen avskaffades vad beträffar barnen, men vi beklaga att det återstår en dyrortsgradering i fråga om ensamstående och i fråga om äkta makar. Ett framsteg var också, att vid den sista dyrortsgrupperingen avståndstillägg in-

fördes. Dessa avståndstillägg avse ju att kompensera landsbygdsbefolkningens resor till läkare, tandläkare och närmaste inköpsort. Genom de där avståndstilläggen — även om de äro otillräckliga — kommo åtminstone åtskilliga norrlandskommuner i en mera rättvis ställning än förr.

Det har också sedan i höstas, då vi sist behandlade den här frågan, hänt en del ganska väsentliga ting. Som en av sina första ämbetsåtgärder tog statsrådet Lingman initiativ till att det skulle bildas en expertkommitté, som skulle undersöka metoderna för dyrortsgrupperingen. Jag begagnar tillfället att från vårt håll uttrycka vår stora tillfredsställelse med detta herr statsrådets initiativ.

Vi glädja oss också över att herr statsrådet ämnar göra den där utredningen snabbt och i direktiven säger att den bör bedrivas med sådan skyndsamhet, att dess resultat kan framläggas för 1951 års riksdag i samband med frågan om förlängning av giltighetstiden för gällande skattegruppering. Vi hoppas att också det praktiska arbetet — insamlingen av priserna och bearbetningen av detta material — skall kunna bedrivas med största snabbhet.

Också en del andra ting ha hänt sedan i höstas. Vi se i utskottets utlåtande, att utskottet återoppar vad dyrorts-nämnden sade för ett år sedan, att betydande olikheter i levnadskostnaderna på olika orter alltjämt föreläge. Det uttalandet är numera föråldrat; jag reserverade mig mot det redan då det fälldes. Sedan dess har den dåvarande sekreteraren i dyrortsnämnden verkställt utredningar som visa, att det faktiskt har skett en mycket väsentlig sammanpressning av siffrorna. Vi anföra ju också detta i vår motion. Dyrortsnämndens sekreterare säger, att när dyrortskommittén kom fram till en skillnad mellan landsbygd och stad på sju till tio procent, blev enligt hans beräkningar på 1946 års material kostnadsskillnaden mellan landsbygd och stad cirka tre procent.

Dyrortsnämndens sekreterare disku-

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

terar också osäkerheten vid beräkningarna, och han kommer till den slutsatsen, att den allmänna osäkerhet, som vidlåder en levnadsstandardjämförelse mellan orter av så skiljaktig typ som landskommuner och städer, med stor sannolikhet uppgår till och överstiger tre procent. Detta betyder på vanlig svenska, att osäkerheterna i materialet äro så stora, att de skillnader mellan landsbygd och stad, som man fastställer, falla inom osäkerhetsmarginalerna och inga säkra slutsatser kunna dragas.

Jag skulle kunna stanna här, herr talman, ty det konstaterande, som jag nu har gjort, räcker för min argumentering, men jag vill i alla fall i anslutning till de debatter vi tidigare fört i denna kammare säga, att det sedan år 1946 faktiskt har skett en sammanpressning av siffrorna, precis som vi från vårt håll ha påstått, även om det har motsagts såväl av dyrortsnämnden som av medlemmar av denna kammare.

Går jag igenom de poster, som ingå i en familjs budget, en för en, finner jag att det är otvivelaktigt att livsmedelskostnaderna ha sammanpressats även efter år 1946, alltså att skillnaden mellan landsbygd och stad har minskat. Jag har härvidlag medhåll från socialstyrelsen i mitt omdöme. Hur stark sammanpressningen har varit, undandraget sig bedömande.

Beträffande kläder och skor kunna vi konstatera att det inte föreligger några regionala skillnader i landet. Det är en sak som inte bestrides av någon, varför jag går vidare.

Jag övergår till gruppen bostadskostnader. Dessa kostnader äro som bekant ytterligt besvärliga att bestämma, och det är svårt att, såsom man vill, försöka få likhet i standard mellan bostadsmaterialet för landsbygden och materialet för städerna. Det är att notera, att socialstyrelsen tämligen nyligen i ett remissvar direkt har erkänt att den icke fullständigt kunnat neutralisera standardskillnaderna vad beträffar bostäderna. Det är ju en sak som vi från vårt håll alltid ha påstått. Jag kan på den här punkten till och med citera Svenska

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

stadsförbundet, som annars i dessa frågor brukar ha en annan inställning än vi ha. Svenska stadsförbundet sade nyligen i ett utlåtande, som icke gäller denna fråga, men väl bostadskostnadsgrupperingen: »Talet om att en blivande bostadsgruppering bör genomföras enligt principen lika standard — — — kan i och för sig som ideal betraktat låta bestickande. Men så länge de faktiska levnadskostnaderna icke ens tillnärmelsevis svara mot detta ideal — — — kan det ifrågasättas om det icke är alltför verklighetsfrämmande att söka utan vidare bestämma bostadskostnadsgrupperingen efter principen lika standard.» Så långt Svenska stadsförbundet.

Jag vill för min del tillägga, att principen om lika standard inte bara är verklighetsfrämmande, utan omöjlig att genomföra då det gäller bostadsposten. Men om vi nu i alla fall skola se på de siffror som föreligga för tiden efter 1946 beträffande bostäderna, finna vi att det har skett en sammanpressning också i dessa formella siffror i den riktningen, att »dyrare» och »billigare» ortsgupper ha kommit närmare varandra. Även på denna punkt har jag medhåll från socialstyrelsen.

Jag säger också liksom socialstyrelsen, att det otvivelaktigt sedan år 1946 har skett en sammanpressning av priserna på bränsle och lyse.

Då ha vi till slut posten avståndskostnader. Om den veta vi inte mycket, men jag vill för min privata del säga, att jag skulle bli mycket förvånad om det skulle visa sig att det icke har skett en sammanpressning även här. Vi ha ju fått höjda bensinpriser, och det klart att detta är särskilt betungande för landsbygden.

Summerar man upp det hela, finner man — det börjar numera bli så, att detta icke bestrides av någon — att den nuvarande dyrortsgupperingen icke ger en rättvisande bild av läget. Vi från vårt håll anse att det är viktigt att man så snabbt som möjligt försöker få en förändring till stånd. Det är ju dock stora grupper här i vårt land som på det här

sättet i jämförelse med andra få betala större skatt och få lägre lön.

Vi se härvidlag i första hand på ortsgupperna 1 och 2. Vi anse att det är riktigt att börja avvecklingen av dyrortsgupperingen där, ty det är just beträffande ortsgupperna 1 och 2 som de bristfälligheter, vilka finnas i fråga om dyrortsberäkningen, äro särskilt framträdande. Det har också råkat bli så, som vi alla veta, att gränsen mellan ortsgrupp 1 och ortsgrupp 2 har blivit dragen på ett ställe, där kommunerna stå som tätast, vilket gör att det just här är särskilt viktigt att beräkningarna skola bli korrekta.

Jag har sett en del på det material som ligger till grund för dyrortsberäkningen, och det är obestridligt att detta material är ytterligt bristfälligt. Vi kunna ju alla tänka oss in i hur det går till, när man skall försöka samla ihop priser i en kommun. Man vill exempelvis ha priser på bränsle. Dessa variera mellan olika delar av kommunen — i allmänhet är det så, att ju närmare skogen man kommer, desto billigare blir veden — och ofta är det en slump vad man råkar få in för prismaterial. Förresten har jag konstaterat i det föreliggande materialet, att man vid åtskilliga tillfällen i fråga om bränslet helt enkelt har glömt att taga med kostnaderna för transporter.

Bland livsmedlen ha vi som vid prisinsamlingen besvärliga varor potatis, morötter och vitkål. Även den färska fisken erbjuder svårigheter att prisbestämma. Vi kunna se, hur prissiffrorna hoppa rent slumpmässigt. Vi kunna se, hur man i åtskilliga fall har fått tag i partipriser i stället för minutpriser. Vi kunna vidare beträffande vissa varor — i första hand vitkålen — konstatera, att prisinsamlingen har skett vid sådana tidpunkter, då dessa varor helt enkelt inte ha funnits i marknaden.

Till vad jag sade om partipriserna skulle jag vilja lägga, att det är naturligt att man vid prisinsamlingen lätt faller för frestelsen att taga ett partipris när det inte finns någon varumarknad.

Jag har som sagt granskat materialet — jag har inte gjort några noggranna undersökningar, men det kommer väl den nya utredningen att göra — och funnit att den rent slumpmässiga spridningen är mycket stor. Man kan konstatera, att felaktigheter på låt oss säga 50 kronor rätt ofta förekomma.

Om vi nu gå till gränsen mellan ortsgroup 1 och ortsgroup 2 och se efter, hur många kommuner som ligga inom 50 kronors avstånd från denna gräns, komma vi upp till 750 kommuner, alltså ett mycket stort antal. Och se vi på de kommuner, som ligga högst 50 kronor under gränsen — alltså de kommuner i ortsgroup 1, beträffande vilka det råder osäkerhet, huruvida de i stället borde tillhöra ortsgroup 2 — finna vi att de utgöra *mer än hälften* av kommunerna i ortsgroup 1.

Jag har velat, herr talman, för kammarens ärade ledamöter lägga fram dessa fakta såsom underlag vid bedömningen av den här frågan. Jag tror för min del att de räcka till som motivering för ett yrkande om bifall till reservationen.

I herr Wahlunds yttrande instämde herrar *von Heland, Gustav Emil Andersson, Bengtson, Heiding, Bror Nilsson, Niklasson, Jones Erik Andersson, Herbert Hermansson, Hallagård, Karl Persson, Pålsson* och *Lars Andersson*.

Herr SUNNE: Herr talman! Jag skulle kunna instämma i vad herr Wahlund här har framhållit. Jag är liksom han följande övertygad om att den nu gällande dyrortsgrupperingen i stort sett missgynnar de lägsta dyrortsgrupperna.

Jag begärde egentligen ordet för att uttala ett tack till utskottet för dess tillmötesgående av den i denna kammare av mig jämte herr Weiland väckta motionen om ny utredning och granskning av principerna för och konsekvenserna av nu gällande dyrortsgruppering. Utskottet har ju också uttalat ett önskemål om att denna utredning måtte företagas så snabbt, att dess resultat kunna vinna beaktande vid den stundande

Om dyrortssystemets avskaffande m. m. kommunreformen, ett önskemål som också vi ha framhållit vikten av.

Vad som i någon mån har förväntat mig är det utlåtande, som socialstyrelsen har avgivit och i vilket man är med på en utredning men uttalar att en sådan utredning inte bör vara bunden att framläggas så snart, att resultaten kunna utnyttjas i samband med sammanslagningen. Som jag förut har framhållit, har utskottet gått på en annan linje, då det har föreslagit att utredningen må bedrivas med sådan skyndsamhet, att dess resultat kunna vinna beaktande vid den stundande kommunreformen.

Kungl. Maj:t har ju också bemyndigat statsrådet och chefen för civildepartementet att tillkalla sakkunniga för utredning angående principerna och metoderna vid en ny dyrortsgruppering. Det har nu gått någon tid sedan detta bemyndigande erhöles. Jag har inte observerat, om någon sakkunnigutredning ännu har tillsatts, men då herr statsrådet är närvarande här i kammaren, skulle jag vilja rikta den frågan till honom, om han är beredd att tillsätta denna utredning så snabbt som utskottet här har uttryckt ett önskemål om.

Jag skulle också i det sammanhanget vilja uttala den förhoppningen, att den kommitté, som skall verkställa utredningen, blir så allsidigt sammansatt, att berättigade önskemål från olika dyrortsgrupper kunna bli tillgodosedda.

Om denna utredning kommer till stånd riktigt snart, tror jag alltså inte att det skulle vara någon idé att just nu vidtaga någon förändring i den nuvarande dyrortsgrupperingen, som jag för övrigt tidigare har varit med om att framställa förslag om ändring i. Jag tror att, om utskottets hemställda bifalles, denna förändring kan bli genomförd så snart, att det inte är någon idé att lappa på det gamla systemet just nu.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! I den utredning, som kommer att

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

tillsättas inom den allra närmaste tiden, har det varit min avsikt, att lägga arbetsformerna på sådant sätt, att den skall kunna slutföra sitt arbete så snart som över huvud taget är möjligt. Jag hade hoppats — och jag vill tro att det skall vara möjligt — att kunna få fram resultaten av denna utredning redan till hösten. Jag har i direktiven sagt, att utredningen bör arbeta i samråd med dyrortsnämnden, där man nu har samlat en hel del erfarenheter under åren. Om utredningen blir färdig till hösten, blir det möjligt att förelägga nästa års riksdag en proposition med förslag om de principer som i fortsättningen skulle tillämpas vid prisinsamlingen för dyrortsgrupperingen.

Det är en hel del frågor som komma upp i detta sammanhang, frågor som det kan vara rätt besvärligt att få någon tillfredsställande lösning på, men det missnöje, som råder med nu gällande dyrortsgradering, tyder på att det finns skäl till missnöje på så många punkter, att dessa punkter behöva undersökas alldeles särskilt. En av de besvärligaste bland de frågor, som denna utredning får att behandla, är bostadspostens beräkning. En annan fråga, som kommer upp, är beräkningen av avståndstillägget. Det kan ju uppstå särskilda problem i de fall, då en ny storkommun är bildad av ett flertal äldre kommuner, av vilka några tidigare ha fått tillgodoräkna sig avståndstillägg. Det blir då en fråga, hur denna post skall beräknas i storkommunen.

Men även om utredningen bedrivs så snabbt, att resultaten kunna föreläggas nästa års riksdag, tror jag knappast att man kan hoppas på att den prisinsamling, som måste företagas efter utredningen, skall hinna utföras så att en omgruppering av orterna blir färdig redan den 1 januari 1952, då storkommunerna komma till. Detta har flera orsaker. Om frågan skall behandlas av riksdagen år 1951, kan inte prisundersökningen påbörjas förrän efter riksdagens beslut i ärendet, och då har man inte stort mer än ett halvt år på sig. Man har vid denna tidpunkt inte möj-

ligheter att beräkna skattesatserna inom de nya storkommunerna. Det måste också finnas tid för kommunerna att eventuellt besvara sig över de förslag som komma från socialstyrelsen efter en sådan prisundersökning. Hur gärna man än skulle vilja få denna förändring av dyrortsgrupperingen genomförd så snabbt som möjligt, tror jag nästan att jag vågar säga, att det av praktiska skäl inte torde vara görligt att genomföra den från och med den 1 januari 1952. Jag tror emellertid att man ute i kommunerna, där man är berörd av den här frågan, är mera betjänt av att få grupperna ordentligt omprövade, att få problemen undersökta så noga, att man kan komma fram till vad man åtminstone tror vara hållbara principer att bygga prisundersökningen på. Jag tror att detta skulle vara bättre än att försöka tvinga fram en ändring av dyrortsgrupperingen vid en tidpunkt, då det inte är möjligt att behandla frågan med samma noggrannhet.

Jag har i anledning av utskottets uttalande, att utskottet förväntar att resultaten skulle kunna beaktas vid den stundande kommunreformen, velat framföra dessa synpunkter för att fästa uppmärksamheten på att det finns svårigheter som kunna ligga i vägen för att man skall bli klar med det hela till just denna tidpunkt.

Herr ANDERSSON, AXEL: Herr talman! Det lär väl inte tjäna mycket till att föra någon längre debatt på den här punkten. Såsom herr Wahlund mycket riktigt upplyste om, har bondeförbundet varje år återkommit till den här frågan, och riksdagens ledamöter lära väl därför vara ganska grundligt informerade när det gäller den här saken.

Herr Wahlund uttalar stor tillfredsställelse med den utveckling som frågan har undergått under årens lopp, och jag tycker att han bör finna anledning till en alldeles särskild tillfredsställelse efter det utlåtande som nu föreligger, där det ju kräves att den utredning, som man så länge har önskat, skall

igångsättas. Statsrådet och chefen för civildepartementet har ju också förklarat att den utredningen skall bedrivas med all möjlig skyndsamhet. Utskottet hade ju för sin del understrukit att resultatet helst borde föreligga vid den stundande kommunreformen.

Vad sedan beträffar bondeförbundsmotionerna angående uppflyttning av ortsgrupp 1 till ortsgrupp 2 behandlades ju den frågan så sent som vid höstriktdagen i fjol, och utskottet har för sin del inte ansett att det sedan dess har inträffat någonting som gör att det vore anledning för riksdagen att nu ändra mening på den punkten.

Jag ber, her talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr MANNERSKANTZ: Herr talman! När jag åhörde professor Wahlunds anförande trodde jag, att han varit och titat i protokollet från debatten här i kammaren i samma fråga i höstas och plagierat ungefär vad jag vid detta tillfälle sade, ty hans anförande var på alla väsentliga punkter ganska likt mitt anförande den gången.

Jag kan således instämma med herr Wahlund i alla de principiella uttalanden, som han gjorde, och särskilt gäller det uttalandet, att skillnaden mellan ortsgrupp 1 och ortsgrupp 2 leder till mycket otillfredsställande förhållanden. Just trängseln kring strecket mellan dessa båda ortsgrupper hade vi tabellariskt bevis för så sent som i höstas. Orsaken till att jag för min del inte vare sig i höstas eller nu ansett det vara någon mening med att gå fram med en särskild reservation med yrkande, att en sammanslagning av ortsgrupperna 1 och 2 skulle göras omedelbart, är först och främst att jag tycker att man skulle vinna mer, om man medverkade till en skrivning, som faktiskt förde frågan framåt och som kanske också fört frågan framåt så långt som statsrådet Lingman här i dag talat om. Om man bara ställer sig på en sådan där behård position i en fråga som denna, kan man löpa risken, att de synpunkter, som man

Om dyrtortssystemets avskaffande m. m.

har, inte alls bli beaktade. Det kan bli litet för enformigt. Jag tyckte också i höstas liksom nu, att det var en tekniskt besvärlig och kostsam procedur att göra en ändring i dyrtortsgrupperingen förrän i samband med kommunindelningsreformens ikraftträdande. Det kan också tänkas, att det kan vara en viss fördel med att man inte träffar ett dylikt avgörande alltför snabbt, ty såsom professor Wahlund säger har det skett en sammanpressning härvidlag, som alljämt fortgår. Om man nu vill ha en mindre skillnad mellan de olika dyrtortsgrupperna eller slopa dem, måste det vara gynnsammare om man skjuter fram tidpunkten härför så långt, att denna sammanpressning blir så kraftig som möjligt, i synnerhet som denna sak räkar sammanfalla med någonting så omvälvande som kommunsammanslagningen. Det är av denna anledning som jag tycker det är, låt mig säga, förståndigare att ansluta sig till den skrivning, som utskottet här föreslagit, vilken enligt mitt förmenande är den gynnsammaste möjliga för denna sak.

Sedan skulle jag i anledning av statsrådets uttalande vilja fråga: Hur skall man då egentligen bära sig åt efter den 1 januari 1952? I varje fall i södra Sverige blir antagligen varenda kommun sammansatt av gamla ettor och gamla tvåor. I min egen kommun, där vi ha berövats vår gamla självständighet och fyra kommuner slagits samman, tillhör en av dessa ortsgrupp 2 och tre ortsgrupp 1. Det lär väl inte vara möjligt att flytta ned den kommun, som tillhör ortsgrupp 2, till ortsgrupp 1. Men man kan väl inte heller inom en och samma kommun, som utgör ett och samma skoldistrikt och har samma förvaltningsorgan, betala olika löner, till lärarna t. ex. Det är helt enkelt nödvändigt att, åtminstone genom ett provisorium, få till stånd enhetlighet i fråga om dyrtortsindelningen inom kommunerna. Annars kommer till alla övriga bekymmer, som man får att brottas med i storkommunerna, även den svårigheten att man kanske måste tillämpa två olika dyrtortsgrupper inom en och samma kom-

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

mun. Vi måste söka finna någon möjlighet att undvika detta. Den lämpligaste åtgärden vore nog att med en gång bestämma sig för att avskaffa den lägsta dyrortsgruppen. Det har enligt min uppfattning framkommit tillräckligt material för att det skulle vara berättigat att redan nu vidtaga en sådan operation, även om inte hela dyrortsgrupperingsssystemet kan bli färdigt till den 1 januari. En sådan provisorisk åtgärd vore mycket rekommendabel, ty vi kunna helt enkelt inte fortsätta med att ha kvar dessa olikheter i dyrortsindelningen, vilka ingen människa kan förklara, utan som måste bero på slumpen och i viss mån på personliga uppfattningar om hur prisinsamlandet skall gå till.

Jag tillåter mig därför, herr talman, att allvarligt vädja att något måste göras för att undvika att man inom de nya sammanslagna storkommunerna skall behöva ha olika dyrortsgrupper inom en och samma kommun. Detta problem är framför allt aktuellt i södra Sverige, där man ju har så många fall av kommunsammanslagning och där man vanligen har ortsgrupperna 1 och 2.

Med anledning av vad jag här anfört anser jag inte att det skulle vara att göra den sak, för vilken herr Wahlund med så många instämmanden har talat, en otjänst, om man ansluter sig till utskottsmajoritetens förslag. Jag tror att det är mycket förståndigare att gå den linjen. När det slutliga förslaget skall utformas, kan man kanske då vinna större respekt för vad man har att anföra än om man nu följer dem som ständigt och jämt bara säga, att man önskar få bort hela dyrortssystemet. Jag är, herr talman, inte alls övertygad om att det skulle vara till landsbygdens fördel, om varje skillnad i dyrortshänseende avskaffades. Felet med det nuvarande systemet är bara att skillnaden mellan de olika grupperna är för stor och att det är för många dyrortsgrupper. Det skulle kunna bli en hel del olägenheter för landsbygdskommuner, om hela dyrortssystemet skulle avskaffas och Norrbotten alltså skulle jämsställas med Kalmar län, Skåne och Stockholm. Jag undrar

om man ändå inte måste erkänna, att det även för invånarna på rena landsbygden i Norrbottens län finns en hel del poster i livsföringen som äro dyrare än för folket i andra delar av vårt land. Man bör därför inte missunna befolkningen på den norrländska landsbygden, som ju i allmänhet har en mycket hög dyrortsplacering, att få den rättvisa som erhålles genom ett något högre dyrortstal.

Herr statsrådet LINGMAN: Herr talman! Därest en förändring av dyrortsgrupperingen inte kan genomföras till den 1 januari 1952, är det klart att det blir aktuellt med ett provisorium någon tid. Man får då vara angelägen om att detta provisorium skall bli så kortvarigt som möjligt, så att man så snart som det över huvud taget är möjligt kommer in i vad man skulle vilja betrakta såsom en naturlig dyrortsindelning. Men det är väl alltför tidigt att redan nu bestämt yttra sig om hur detta provisorium skall se ut. För att kunna ta definitiv ställning till den frågan bör man nog först få del av vad utredningen kan komma till för resultat på en del betydelsefulla punkter.

I de direktiv, som redan ha utfärdats, har jag tillåtit mig att anföra följande: »Utredningen bör undersöka, i vad mån det är möjligt att — med tillgodoseende av rimliga anspråk på tillförlitlighet i dyrortsgrupperingen — genom ett mera generaliserat förfarande vid dyrortsindelningen tillskapa större, enhetliga dyrortsområden.» Avsikten är att däri genom komma ifrån den irritation som nu ofta uppstår genom att uppdelningen i olika dyrorter är alltför stor. »Å andra sidan bör utredningen», fortsätter jag, »också pröva i vad mån nybildandet av storkommuner kan medföra krav på uppdelning av en kommun i flera dyrorter, i syfte att åvägabringa bättre överensstämmelse med andra orter.» Jag menar därmed att även det problemet kan uppkomma, att om man i en storkommun har en ort, som kanske skiljer sig avsevärt från övriga de-

lar av kommunen, bör man också undersöka, hur en dylik ort skall behandlas.

Det är, herr talman, dessa problem som utredningen skall granska och komma med förslag om. Först därefter anser jag det vara riktigt att med bestämdhet ta ställning till hur ett eventuellt provisorium skall se ut. Jag hoppas att få tillfälle att förelägga nästa års riksdag ett förslag härom i samband med framläggandet av utredningens resultat i övrigt.

Herr WAHLUND: Herr talman! Jag vill säga till herr Mannerskantz att jag inte har någon känsla av att ha plagierat vad han sade vid höstriksdagen. Det skulle nog för övrigt ha sina svårigheter att göra det, eftersom herr Mannerskantz inte deltog i dyrortsdebatten vid höstriksdagen. I åtskilligt kan jag instämma med herr Mannerskantz, och jag tänker då särskilt på vad han sade om Norrlands problem.

Jag har, herr talman, i övrigt inte mycket att tillägga. Jag noterar med tillfredsställelse, att herr statsrådet sade, att det finns vissa skäl till missnöje. Jag blev kanske inte fullt så glad, när herr statsrådet började tala om svårigheterna att få fram material, men å andra sidan vill jag ärligt erkänna, att på den punkten genommandades herr statsrådets anförande av en önskan att verkligen få fram resultatet snabbt, vilket ju också är vad vi främst önska.

Egentligen har jag begärt ordet, herr talman, bara för att göra en liten ändring i mitt yrkande. Herr talmannen har gjort mig uppmärksam på att reservationen till utskottets utlåtande är något diffust formulerad. Jag ber därför, herr talman, att få ändra mitt yrkande till att gälla bifall till min motion.

Herr von HELAND: Herr talman! Det är naturligtvis angenämt för oss som tillhöra bondeförbundet att i dag få höra av herr statsrådet, att denna utred-

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

ning nu skall tillsättas och att han hoppas på ett relativt snabbt resultat.

Herr statsrådet talade om direktiven och nämnde bl. a., att det gällde att noga ompröva grunderna, exempelvis för bostadspostens beräkning, göra en ordentlig prisinsamling o. s. v. Det synes mig egendomligt att man så sällan hör talas om den enligt min mening viktigaste posten, nämligen trivselposten. Jag förmodar att herr statsrådet delar min uppfattning att det är mycket annat än priser och levnadskostnader över huvud taget som är avgörande för hur personer söka sig till olika orter. Det har ofta framhållits att under pris- och lönestoppet har man tillåtit vissa löneglidningar för att locka arbetskraft till industrier som äro livsviktiga men som ha svårt att få arbetare, t. ex. järnbruken, där man alltså har måst höja lönerna för att få folk. Jag vill då fråga herr statsrådet, huruvida det inte, oavsett alla priser och levnadskostnader i övrigt, är oerhört viktigt att ta hänsyn till trivselposten, då det gäller att få folk att stanna på sådana platser, där de behövas. Vi veta alla, hur svårt det kan vara att förmå tjänstemän för att inte tala om läkare och andra dylika kategorier att slå sig ned och stanna på landsbygden, i synnerhet i Norrland. Det skulle, anser jag, vara en stor brist om inte den blivande utredningen även beaktade dylika frågor. Om vi vilja hålla kvar folk på landsbygden och framför allt i Norrland, måste vi till slut ordna det så, att de få kompensation i form av en bättre ekonomisk standard för att de skola bosätta sig inom områden, där invånarna i fråga om annat än bostäder och livsförnödenheter inte ha samma förmåner som befolkningen i städerna och övriga delar av landet.

Då herr statsrådet nu meddelade, att det i varje fall inte finns någon möjlighet att få till stånd ett beslut med anledning av den blivande utredningen förrän efter den 1 januari 1952, synes det mig vara mycket befogat att bifalla bondeförbundets önskemål i motionen, nämligen att i avvaktan på utredningens resultat uppflytta alla orter, som nu

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.
tillhöra den lägsta dyrortsgruppen, till den näst lägsta. Om herr Mannerskantz, som talade om sitt anförande förra gången denna fråga var uppe ville läsa igenom vad han sagt i dag, måste han säkerligen erkänna, att hans anförande i dag egentligen innebar ett tillstyrkande av vårt önskemål. Jag förstår då inte varför han skall kritisera vårt önskemål, som alltså tar sikte på att slippa få flera olika dyrortsgrupper inom en och samma storkommun.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr **MANNERSKANTZ**: Herr talman! Det är väl sannolikt, eftersom professor Wahlund säger det, att jag inte höll något anförande i dyrortsfrågan i höstas då vi debatterade denna fråga. Men i så fall var det väl något tidigare tillfälle. Jag erinrar mig i varje fall att det var någon gång i slutet av hösten. Jag åsyftade naturligtvis inte att påstå att professor Wahlund skulle ha plagierat mig, utan det var bara en rolig formulering av mig för att uttrycka att vi i sak ha samma uppfattning.

Jag tycker att även herr von Heland borde ha uppmärksammat att jag inte kritiserade själva yrkandet i motionen. Jag ville endast framhålla, att i nuvarande läge, när statsutskottet med sina 30 ledamöter enhälligt har uttalat sig för att det här måste göras en ändring, så kan det inte vara vare sig psykologiskt riktigt eller klokt att framställa ett säryrkande bara därför att man är inställd på att varje gång absolut ha ett säryrkande. Min kritik inriktade sig således endast på detta förhållande.

Sedan är jag förstås inte lika säker på att en kommitté, hur den än blir sammansatt, kan taxera den olika trivseln i städerna och på landsbygden. Om jag skulle taxera min trivsel i Stockholm, skulle jag taxera ned den, men om jag vore hemma på min gård och skulle taxera min trivsel där, skulle jag taxera upp den. Det är således olika för olika människor, hur man taxerar trivseln på en plats.

I anledning av vad herr statsrådet sade i sitt andra anförande undrar jag ändå, om det inte kan betraktas såsom ett gott råd att se till att vi få bort denna dyrortsgrupp i botten, ty det är så många andra bekymmer som måste lösas i samband med kommunreformen. Jag vill inte säga detta annat än som ett råd, eftersom en kommitté nu skall ta hand om hela frågan, men jag förmenar att detta råd i sig självt är gott.

Herr **HEIDING**: Herr talman! Jag hade inte tänkt att begära ordet i denna fråga, men när jag hörde herr Mannerskantz uttala sig så hånfullt mot oss som instämde med herr Wahlund, ansåg jag mig böra säga några ord.

Jag förstår helt enkelt inte herr Mannerskantz' uppträdande här. Jag tycker att han ställer sig än så och än så i denna fråga. Ibland svävar han på målet och tycks nästan vilja vara med om en förändring, men efter en stund har han en annan åsikt och förefaller vilja tvärtom.

Herr Mannerskantz framställde en fråga till herr statsrådet, hur man skulle gå till väga hemma i herr Mannerskantz' egen storkommun, där man har en kommun i ortsgrupp 2 och tre i ortsgrupp 1. Det behöver herr Mannerskantz inte fråga om. Det vore bättre att han röstade för den motion som har väckts av professor Wahlund. Då bleve saken fullständigt klar, ty enligt motionen skola de kommuner, som tillhöra ortsgrupp 1, flyttas upp i ortsgrupp 2. Det är en dylik reform som vi ha arbetat för hela tiden, och det vore en enkel åtgärd att genomföra den.

Såsom jag framhöll redan förra året då denna fråga var uppe här i riksdagen, har denna sak inte så mycket med kommunindelingsreformen att göra som man på sina håll vill göra gällande. Denna fråga kan säkerligen lösas oberoende av denna reform, men det skadar naturligtvis inte med en utredning, och jag är glad över att en sådan kommer till stånd. Jag är förvissad om att det arbete, som vi ha nedlagt, har fört

frågan framåt på sitt sätt. Men jag kan inte förstå, varför vi inte redan nu skulle kunna besluta att uppflytta den lägsta dyrortsgruppen, så att man släpper ifrån de svårigheter som nu föreligger. Herr Mannerskantz säger, att det skulle var en tekniskt besvärlig och dessutom kostsam procedur att genomföra denna reform. Jag kan inte förstå att det skulle behöva vara en så kostsam procedur. Det skulle enligt min uppfattning gå mycket lätt att genomföra denna reform, och det är rättvist att göra det redan nu och inte vänta längre.

Herr statsrådet framhöll, att man knappast kan genomföra denna ändring i dyrortssystemet redan i början av 1952, utan att vi troligen måste vänta längre, kanske till 1953 eller 1954. Varför skola vi behöva vänta så länge och först ha klar denna utredning om kommunsammanslagningens verkningar? Det är väl bättre att försöka ordna saken så fort som möjligt och att inte förhålla tiden.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till motionen.

Herr von HELAND: Herr talman! Herr Mannerskantz anförde att det var svårt att taxera trivseln. Jag har heller inte tänkt mig att man skulle taxera herr Mannerskantz' trivsel, men man har väl möjlighet att se på tendensen hur folk flyttar. Det torde väl inte vara obekant för herr Mannerskantz att folk vill flytta in till städerna, framför allt Stockholm. Det är väl heller inte obekant att det, såsom jag sade redan i mitt första anförande, är svårt att få viss arbetskraft ute på landsbygden, framför allt i Norrland. Det talas i dessa dagar så mycket om att man skall få större frihet på avtalsfronten, pris- och lönestoppet skall hävas o. s. v. Jag menar att i analogi härmed borde man häva dyrortsgrupperingen och åstadkomma en friare lönesättning framför allt när det gäller sådana personalkategorier som det är svårt att förmå att flytta till avlägsnare bygder. Jag önskar således att den blivande kommittén

Om dyrortssystemets avskaffande m. m.

skall ta upp och pröva även trivselfrågan för att om möjligt komma fram till ett sådant uttalande, att man får fram en lönesättning efter behovet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att med anledning av vad därunder yrkats propositioner komme att framställas särskilt beträffande vardera av de båda punkterna av utskottets i förevarande utlåtande gjorda hemställan.

I fråga om punkten a), fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 214 och II: 261.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övertvägande ja besvarad.

Herr *Wahlund* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 98 punkten a), röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifallas de i ämnet väckta motionerna I: 214 och II: 261.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Wahlund* begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 99;

Nej — 28.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Ang. lönetur för lärarpersonal vid återinträde i tjänst.

Sedermera bifölls på gjord proposition vad utskottet i punkten b) hemställt.

Ang. lönetur för lärarpersonal vid återinträde i tjänst.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av väckta motioner om vissa ändringar i gällande lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Arrhén* och *Isaksson* (I: 147) och den andra inom andra kammaren av fröken *Wetterström* och herr *Håstad* (II: 172), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta sådana ändringar i gällande lönereglementen för det statliga och statsunderstödda undervisningsväsendet att, på sätt i motionerna angivits, lärare, som utan att ha uppnått pensionsåldern avgått ur tjänst, stimulerades att återinträda däri och därigenom bidra till avhjälpande av lärarbristen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motionerna I: 147 och II: 172 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herrar *Ohlön* och *Ståhl*, vilka dock ej antytt sin mening.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Det är inte min avsikt att vid detta tillfälle återframlägga det siffermaterial, som är ägnat att belysa den lärarbrist, som vi ha både inom den högre skolan och inom folkskolans ram. Detta siffermaterial torde väl vid denna tidpunkt vara så känt, att det skulle vara överflödigt att i dag åter gå igenom det.

När man emellertid sätter sig ned och betänker detta allvarliga problem, kommer man till den övertygelsen, att det här dock verkligen inom olika kategorier i vårt samhälle finns reserver, som skulle kunna lockas fram till aktiv verksamhet och som det också vore önskvärt att få fram. Såsom påpekats i remissyttrandena

över motionen ligga de huvudmedel, som därvid kunna tänkas vara verkligt effektiva, inte precis på det område som motionen berör. Det skall villigt erkännas. Jag tror, att vi ha att söka de faktorerna på skatteområdet, hos konstruktionen av hela vårt skattesystem med sambeskattningen såsom ledande princip. Det som föreslås i motionen är emellertid ett uttryck för en vilja att här med små medel försöka att nå ett steg mot det resultat, som det är nödvändigt att eftersträva. Vi som arbeta som lärare ute på fältet veta, hur situationen börjar bli i de olika kollegierna, inom vilken skolform man än må befinna sig. Vi äro faktiskt oroad över den situation, som vi se börja hota. Därför får man inte heller förakta de små medlen. Det förslag, som redovisas i motionen, tillhör just området för de smärre åtgärderna. Det gäller här sådana, som i ungdomen haft tjänst på skolans område, men sedan lämnat denna tjänst, oftast på grund av äktenskap. De ha alltså full lärarutbildning. Efter tio, femton år, kanske längre tid ibland, skulle de ha möjlighet att återgå till skoltjänsten, men det är då som de hämmande faktorerna yppa sig. De ligga främst på skatteområdet, såsom jag tidigare sagt, men även en sådan sak som berörts i motionen spelar in, nämligen att för dem, som varit borta tre år, förfaller hela den tidigare intjänta tiden i lönehänseende. När de återgå i skolans tjänst, få de alltså börja om på lönestegens lägsta pinne. Motionärerna här föreslå att med hänsyn till det prekära läge som föreligger skulle man kunna tänka sig att göra ett avsteg, och detta avsteg skulle då vara ägnat att stimulera en viss kategori, främst kvinnor, att ta tjänst.

Statens lönenämnd, som haft denna motion på remiss, är emellertid livligt oroad av att den s. k. avbrottsregeln skulle sättas ur funktion. Man säger, att avbrottsregeln tillhör de grundläggande lönetursbestämmelserna samt att dessa bestämmelser inta en central plats i lönesystemet, och menar, att det därför inte är möjligt att inom ett visst förvaltningsområde sätta regeln ur kraft. Lönenämnden säger sig inte heller tro, att man

Ang. lönetur för lärarpersonal vid återinträde i tjänst.

skulle få fram en så stor effekt, om motionen genomfördes. Det är ett värdeomdöme, som jag lämnar därhän. Men det är för mig av större intresse, att lönenämnden fortsätter sitt yttrande med att tala om — vilket är dess skyldighet visserligen, i sanningens intresse — att Kungl. Maj:t jämlikt vissa lönerum i statens allmänna avlöningsreglemente och på andra håll äger för visst fall eller viss grupp av fall medgiva undantag från bestämmelserna om löneklassplacering, således även från avbrottsregeln.

Det är mig obekant, hur statens lönenämnd ser på denna möjlighet för Kungl. Maj:t att bryta igenom det järnhårda system, som i övrigt tillämpas på detta område. Men lönenämndens påpekande kan i nuvarande situation, leda till en tanke, nämligen att vi som motionärer tillåta oss uppmana Kungl. Maj:t att göra flitiga försök på detta område under iakttagande av resultatet. Om det skulle visa sig, att man genom anlitande av detta medel skulle få fram arbetskraft, vore detta att betrakta som ett mycket lyckligt resultat. Det bör inte vara så på detta område, att formen skall få tillåtas att döda livet.

Jag föreställer mig också, herr talman, att det om några år, när situationen blivit ännu svårare — och det går härvidlag mycket snabbt när det gäller lärartillgången — skall bli betydligt lättare att vinna gehör för de här synpunkterna, om läget, vilket vi tro oss veta, kommer att kännetecknas därav, att skolan löper allvarlig risk att få sin verksamhet försvårad genom den extrema lärarbristen.

Det hade, herr talman, varit värdefullt, om utskottet här på ett positivt sätt hade utnyttjat statens lönenämnds uttalande. Det hade visat ett intresse i sakfrågan. Nu har man endast använt sig av statens lönenämnds uttalande som en möjlighet att visa problemet ifrån sig. Det är visserligen en gammal metod i utskottens sätt att arbeta, såsom vi alla veta, men jag tycker, att det inte tyder på en utpräglad känsla för det ansvar inför en allvarlig samhällsuppgift, som man velat förvänta. Problemet kvarstår nu olöst. Det är därför jag tillåter mig att beklaga

utskottets sätt att behandla denna fråga. Med hänsyn till hur ärendet i övrigt ligger till, har jag emellertid inte någon möjlighet att ställa ett yrkande, utan inskränker mig till detta uttalande.

Herr OHLON: Herr talman! Eftersom jag står som reservant i utskottet må det tillåtas mig att säga några ord.

Såsom jag hade tillfälle att säga vid utskottets plenarsammanträde i ärendet, föreligger — såvitt jag förstår — en motsägelse i utskottsutlåtandet. Utskottet säger först mycket bryskt ifrån att den åsyftade lönetursbestämmelsen, den s. k. avbrottsregeln, intar en fundamental plats inom lönesystemet och är av generell natur. Om man skall tolka detta uttalande efter ordalagen, skulle innebörden vara att vi här ha en ovillkorlig regel, som under alla omständigheter måste efterföljas. Men sedan fortsätter utskottet på följande sätt: »Då vidare jämlikt vederbörliga avlöningsreglementen» — utskottet syftar bl. a. på § 24 i statens allmänna avlöningsreglemente — »befogenhet tillagts Kungl. Maj:t att för visst fall eller viss grupp av fall medgiva undantag från lönetursreglerna över huvud taget, finner sig utskottet icke böra tillstyrka någon åtgärd i motionernas syfte.»

Först säger utskottet alltså ifrån att här finns en regel som man inte bör frångå, och sedan fortsätter utskottet och ger Kungl. Maj:t en anvisning om att det ju dock finns möjlighet att rucka på denna regel. Vad innebär nu detta om inte en rekommendation till Kungl. Maj:t att göra ett undantag i speciellt detta fall? I ett annat sammanhang heter det i utskottsutlåtandet att Kungl. Maj:ts möjlighet att upphäva vissa bestämmelser i fråga om löneturen inte bör användas som instrument för att reglera tillgången på arbetskraft inom olika grenar av förvaltningen. Jag frågar då: Vad skall över huvud taget denna Kungl. Maj:ts befogenhet ha för ändamål, om inte att Konungen skall ha möjlighet att reglera tillströmningen av arbetskraft till olika yrken och

Ang. lönetur för lärarpersonal vid återinträde i tjänst.

speciellt då kunna gynna sådana yrken, inom vilka det för tillfället råder brist på arbetskraft? Kommunerna ha i sina lönereglementen motsvarande bestämmelser, och kommunerna utnyttja bestämmelserna just i detta syfte.

Nu sades det vid utskottsbehandlingen att lärarbristen råder man inte bot på genom att stimulera gifta kvinnor att återinträda på lärarbanan. Nej, det gör man inte, därför att den kategorien är för liten, men om man samtidigt vidtog en del andra åtgärder för att stimulera rekryteringen, skulle man kunna råda bot på de allra svåraste bristerna. Jag råkade häromdagen en norrlandsrektor vid ett stort läroverk. Han berättade mig att han hade nio lärare i matematik, fysik och kemi. I höst kunde han endast påräkna två lärare inom den ämnesgruppen, och han kommer att se sig föranlåten att stänga vissa undervisningsavdelningar i höst, om han inte lyckas få folk. Motsvarande brist, fast inte så stor, råder också inom andra ämnesgrupper. Samtidigt berättade han att inom den stad, där han hör hemma, finnas inte mindre än fyra eller fem akademiskt utbildade fruar, som nog skulle vara villiga att ta tjänst vid läroverket i fråga, om lönebestämmelserna vore sådana, att de finge litet mer än nålpenngar över, sedan de betalade skatt till stat och kommun samt ersättning för hemhjälp. Det behövs i själva verket ganska litet för att stimulera dessa människor att ta tjänst vid läroverken.

Herr talman! Anledningen till att jag nu begärt ordet är, att jag skulle vilja enträget hemställa till Kungl. Maj:t att taga ad notam den förstuckna rekommendation, som dock ligger i utskottets utlåtande.

Fröken ANDERSSON: Herr talman! Jag vill först som sist säga att jag från början var mycket positivt inställd till den föreliggande motionen. När emellertid avdelningen gjorde undersökningar vart-hän förslaget skulle kunna leda, blev jag mycket tveksam och är det allt fortfa-

rande, d. v. s. jag tror inte att den väg som anvisas i motionen är den riktiga att gå fram på.

Nu vet jag inte riktigt hur herr Ohlon har läst utskottsutlåtandet. Herr Ohlon framhåller att det föreligger en motsägelser i utlåtandet, då utskottet först säger att denna bestämmelse intar en fundamental plats inom lönesystemet och sedan ger Kungl. Maj:t en anvisning att Kungl. Maj:t här skall tillämpa sin dispensrätt. Såvitt jag förstår och kan läsa rätt finns det inte någon sådan anvisning, utan vad som står i utskottsutlåtandet är ett referat av bestämmelserna i avlöningsreglementena. Sedan kan man säga att det är en omdömesfråga, hur man anser att det kommer att influera på arbetsmarknaden, om man gör ett sådant här undantag. Herr Ohlon och även herr Arrhén ha ju varit inne på själva grundfrågan, nämligen att det är huvudsakligen skattefrågan som ligger bakom de gifta kvinnornas intresse för att ta anställning på nytt eller inte.

Man säger i motionen att det i nuvarande läge kan anses lämpligt att göra ett undantag från avbrottsregeln. Jag är ganska orolig för en sådan utväg, ty dels har bestämmelsen tillkommit så sent som 1947, då jag föreställer mig att man gjorde en utredning om dessa frågor, och dels tror jag att det skulle vara utomordentligt svårt att göra ett tillfälligt undantag här och sedan gå tillbaka till det gamla, ur vederbörande lärares synpunkt ofördelaktigare läget. Jag tror inte att det praktiskt låter sig göra. Det är ju alldeles uppenbart att om man skulle göra undantag här, skulle man få göra det på praktiskt taget alla de områden som beröras av avlöningsreglementena, ty som vi alla veta råder det ju arbetskraftsbrist på praktiskt taget alla områden. Jag tror inte att man i längden gagnar de grupper som det här gäller genom att göra ett sådant här undantag. I så fall tycker jag att den riktigare vägen vore att man med hänvisning till att regeln visat sig i tillämpningen opraktisk framställde önskemål om en ändring av avlöningsreglementena. Det tycker jag alltså är den riktiga-

Ang. lönetur för lärarpersonal vid återinträde i tjänst.

re vägen, men att börja göra undantag från bestämmelsens giltighet för den ena gruppen efter den andra kan jag inte anse lämpligt.

Utskottet har, som sagt, endast citerat vad författningarna innehålla på denna punkt, alltså att Kungl. Maj:t har rätt att göra undantag. Med min såsom jag sade från början positiva inställning i grund och botten till själva sakfrågan anser jag det klokare att gå den vägen, att Kungl. Maj:t efter prövning och utredning i det speciella fallet — de må gälla individuellt eller för viss grupp — lämnar medgivande till undantag. Jag anser därför att det är riktigare att acceptera utskottets förslag.

Jag vill tillägga att vi skulle säkert kunna genomföra en hel del detaljreformer i olika hänseenden, som skulle kunna locka ut folk på arbetsmarknaden, men jag är övertygad om att det är en ganska farlig väg att riksdagen börjar göra generella undantag för vissa grupper. Jag tror att det är klokare att lägga den frågan i Kungl. Maj:ts hand.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ARRHÉN**: Herr talman! Fröken Andersson talar här om utskottets förslag. Det föreligger icke något direkt »utskottsförslag» i positiv mening. Utskottets förslag innebär endast avslag på motionerna. Jag har som talesman för motionärerna, liksom herr Ohlon, försökt att inlägga den läsan i utskottets formulering på denna punkt, att det skulle vara Kungl. Maj:t möjligt att bryta igenom lönesystemet, inklusive avbrottsregeln. Jag tror att erfarenheterna ur den svenska skolans vardagsliv komma att tvinga oss att sätta denna möjlighet i funktion under de allra närmaste åren med anledning av det bristläge, som här föreligger.

Herr **OHLON**: Herr talman! Efter fröken Anderssons yttrande ligger ju frågan ännu sämre till än vad jag trodde.

Jag trodde att utskottsavdelningen hade anfört denna undantagsbestämmelse för att medverka till att reglera arbetskraftstillgången på detta område. Nu säger fröken Andersson att detta vore mycket farligt. Men hur skall man då tolka avdelningens uttalande om Kungl. Maj:ts befogenhet att för visst fall eller viss grupp av fall medgiva undantag? Förhåller det sig ändå inte så, att när denna bestämmelse i avlöningsreglementet kom till, skedde det för att ge Konungen en möjlighet att laga efter läglighet?

Här synes det vara mycket lägligt att Kungl. Maj:t begagnar sig av sin befogenhet. Vi få komma ihåg att enligt den utredning som gjordes i höstas fanns det inom den relativt lilla kår som läroverkslärarna representera en brist på 347 människor, och för närvarande torde bristen uppgå till över 400 personer. Jag har vid det läroverk som jag representerar aldrig haft några svårigheter att få lärare förr, men jag måste från och med innevarande vårtermin slå sönder icke mindre än fyra tjänster och fördela dem på timplärläroverksordnanden, som uppehållas av lärare bredvid den ordinarie undervisningen. Om riksdagen nu fortsätter att säga nej till alla förslag som framläggas för att få någon ordning på förhållandena, kan man riskera att lärarkåren kommer att säga nej i fråga om timplärläroverksordnanden. Var stå vi då? Jag säger inte detta som något hot, utan jag säger det därför att jag vet att den risken beklägligtvis föreligger. Jag tror att det är på tiden att riksdagen verkligen ställer sig positivt gentemot förslag, som framläggas för att gynna rekryteringen på läroverkslärarbanan.

Fröken **ANDERSSON**: Herr talman! Herr Arrhén säger att utskottet inte har något förslag. Jo, utskottet har det förslaget att riksdagen skall avslå motionerna. Det är väl klart. Sedan kan det vara en tvist om påvens skägg om utskottet har ett förslag eller ej.

Herr Ohlon säger att frågan ligger sämre till än vad herr Ohlon trodde

Ang. lönetur för lärarpersonal vid återinträde i tjänst.

från början. Det tror jag inte alls. Visserligen har inte utskottet givit Kungl. Maj:t en anvisning, men vi ha för oss att Kungl. Maj:t följer utvecklingen på de olika områden, där Kungl. Maj:t har att eventuellt gripa in, och att så sker även beträffande denna fråga.

Vidare betonades att det råder arbetskraftsbrist på detta område. Ja, men man skulle kunna hålla på en bra stund här med att räkna upp hur många hundra och tusen människor som behövas på olika områden. Här gäller det emellertid vägarna att råda bot på denna brist. Det är inte så säkert, menar jag, att den av motionärerna föreslagna vägen är den lämpligaste att i viss mån råda bot på bristen. Jag tycker att det är att förenkla frågan väl mycket att säga att riksdagen kan ta en positiv inställning. Jag är övertygad om att också herr Ohlon liksom herr Arrhén har klart för sig, att det skulle vara ganska äventyrligt om riksdagen på rak arm utan föregående mera ingående utredning beträffande verkningarna av en sådan här åtgärd skulle ge sig in på att ändra avlöningsreglementena. Jag tror inte att det är på den vägen som man här bör gå fram. Därför, herr talman, vidhåller jag mitt yrkande.

Herr ARRHÉN: Herr talman! Det var det senaste uttalandet av herr Ohlon, som föranledde mig att begära ordet igen.

Det förhåller sig verkligen så, att man ute bland landets lärarkårer för närvarande har den uppfattningen, att statsmakterna på detta område inta en fullkomligt negativ ståndpunkt. Man har mycket svårt att förstå detta. När det gäller möjligheterna att få tillgång till lärarkrafter, är det naturligtvis inte bara de saker, som vi diskuterat här i dag, som äro av betydelse, utan den verkligt centrala frågan är kanske till sist ändå lönefrågan. Alla möjliga kategorier av statstjänstemän ha under tidigare år fått sina löner reglerade, men skolans område, där en så pass prekär situation hotar att uppstå, har man inte ägnat upp-

märksamhet. Det är känt, vad som på den fronten under den senaste tiden förevarit, och det var en del av detta, som herr Ohlon i sitt anförande också antydde.

Läroverkslärarna hänvände sig för sin del vid nyårsskiftet till finans- och ecklesiastikdepartementen för att höra, vilken utveckling som skulle kunna tänkas, när det gäller deras lönefråga. Det svarades då, visserligen i form av antydningar, att sakkunniga skulle tillsättas och att man till och med höll på att utarbeta direktilven. Sedan har det gjorts en framställning från lärarnas krisutredning den 4 mars i år angående samma sak, där man begärde tillsättande av en kommitté för att utreda en löneroglering vid de högre skolformerna. Vad läroverkslärarna då närmast syftade till var, att statsmakterna till nästa år skulle få fram åtminstone ett förslag till provisorisk lönesättning. När emellertid Läroverkslärarnas riksförbund gjorde sin uppvaktning för statsråden Lingman och Weijne den 20 april i år, alltså så pass nära i tiden, svarades det att det med hänsyn till angelägenheten att samordna alla lönefrågor under den statliga tjänsteförteckningskommittén borde en särskild löneutredning för läroverkslärarna inte tillsättas. Särskilda utredningsmän för organisationsundersökningar skulle man emellertid tillsätta.

Allt detta skulle leda till det resultatet, att utredningsstadiet skulle vara passerat sommaren 1951, propositionen skulle eventuellt kunna avlämnas vid 1952 års riksdag, och allra tidigast skulle läroverkslärarna kunna få sin löneroglering genomförd den 1 juli 1952. Det är denna vetskap, som i dessa dagar sprides inom läroverkslärarnas led och som väckt mycket blandade känslor till liv. Den leder bl. a. också till sådana konklusioner, som herr Ohlon antydde i sitt anförande.

Jag anser, herr talman, att det kan vara en skyldighet för oss, som äro yrkesmän och samtidigt ledamöter av denna kammare, att understryka dagslägets risker, så att den fortsatta utvecklingen på det här området inte kommer alltför överraskande.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågasvarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 100, i anledning av väckta motioner om förbättrade pensionsförmåner till personer, som varit anställda vid vissa järnvägar på Gotland;

nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inköp av fastighet för beskickningen i Buenos Aires;

nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående beredskapsstat för försvarsväsendet för budgetåret 1950/51;

nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 105, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till ytterligare utgifter för säkerhetsanstalter för sjöfarten.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 106, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51, i vad avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde.

Punkterna 1—12.

Vad utskottet hemställt bifölles.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 107, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående tilläggsanslag för utgivande av ett tioårsregister till Sveriges offentliga biblioteks accessionskatalog;

nr 108, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till flyg- och navalmedicinsk forskning;

nr 109, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 110, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1950/51 till tandläkarhögskolan i Malmö;

nr 111, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Finland träffad överenskommelse angående betalning av vissa till Finland lämnade svenska krediter;

nr 112, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse angående återbetalning av viss under år 1944 lämnad svensk statskredit till Norge;

nr 113, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde;

nr 114, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående livränta till Bertil Söltoft; samt

nr 115, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Karl Wilhelm Karlsson m. fl. i anledning av yrkessjukdom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Om ersättning åt statsanställda för förslag i rationaliseringsfrågor.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 116, i anledning av väckta motioner angående ersättning åt anställda i statens verk och inrättningar för värdefulla förslag i rationaliseringsfrågor.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundqvist* m. fl. (I: 55) och den andra inom andra kammaren av herr *Fagerholm* (II: 79), hade hemställts, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande ersättning åt anställda i statens verk och inrättningar för värdefulla förslag i rationaliseringsfrågor.

Utskottet hade i det nu förevarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att motionerna I: 55 och II: 79 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Lundqvist*, som likväl ej antytt sin åsikt.

Herr **LUNDQVIST**: Herr talman! Jag har tillåtit mig att avge en blank reservation till detta utlåtande. Jag vill bara i anledning därav säga ett par ord.

När man tar del av utskottets utlåtande, får man lätt den uppfattningen, att jag har begärt riksdagens ingripande närmast för att rätta till några missförhållanden vid statens järnvägar, ty det är ju främst till järnvägsstyrelsen utskottet har vänt sig och begärt yttrande över motionen. Nu är det tvärtom så att jag efter mina många års tjänst vid statens järnvägar inte bara har reda på att där sedan länge tillbaka finnas vidsträckt möjligheter att lämna uppmuntran i olika former till intresserade tjänstemän, utan jag har också erfarenhet om hur fördelaktigt detta system har verkat. Min motion avsåg, som ju också ganska tydligt framgår, den centrala förvaltningens områden, där man såvitt jag vet hittills inte har haft samma möjligheter i detta hänseende som vi ha haft inom statens järnvägar och kommunikationsverken i övrigt.

Utskottet har så till vida skrivit mycket välvilligt, att man helt och fullt erkänner det berättigade och önskvärda i det förslag som är framfört i motionen. Trots detta anser man emellertid, att det inte finns anledning att skriva till Kungl. Maj:t i ärendet. Man erinrar om att regeringen i slutet av förra året tillsatt en särskild utredningsman för handläggning av frågor om företagsdemokrati inom den centrala statsförvaltningen, och så har man tydligen under hand förvissat sig om eller tror sig i varje fall veta, att utredningsmannen kommer att upptaga också denna fråga. Jag har fäst mig vid att i direktiven då den sakkunnige tillsattes inte finns någonting som ger stöd åt den uppfattningen, men det hindrar naturligtvis inte, att vederbörande statsråd ändå kan ha för avsikt att låta också denna fråga bli föremål för utredning.

Man säger i utlåtandet vidare, att frågan ändå måste komma upp till diskussion i samband med behandlingen av det nyligen avgivna betänkandet angående rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen. Det är kanske möjligt, men eftersom vi ha fått en redogörelse för det betänkandet i häfte nr 7 av publikationen »Från departement och nämnder» och jag vid ett studium av vad som där förekommer inte har kunnat finna ett ord om denna fråga, så har jag haft litet svårt att tillägna mig samma optimistiska uppfattning som utskottet givit uttryck åt.

Såsom ärendet nu ligger till, tjänar det ju ingenting till att framställa ett yrkande. Jag skall endast tillåta mig att rikta en personlig vädjan till herr statsrådet Lingman — vilken såvitt jag förstår blir den som inom regeringen närmast kommer att handläggas dessa frågor — att verkligen göra ett krafttag för att i denna fråga utan dröjsmål nå fram till ett positivt resultat. Jag är nämligen alldeles övertygad om att denna sak har mycket stor betydelse för statsförvaltningen. Vad som kan göras för att stimulera till ökade initiativ från de enskilda tjänstemännens och arbetarnas sida är enligt min mening av vital betydelse.

Jag nöjer mig, herr talman, med den-

na vädjan till den nu tyvärr frånvarande ledamoten av regeringen — i hopp att protokollen i alla fall studeras — och har icke något yrkande.

Herr SUNDELIN: Herr talman! Som herr Lundqvist redan här har påpekat är utskottet i sak överens med motionärerna. Motionärerna ha ju hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag rörande ersättning åt anställda i statens verk och inrättningar för värdefulla förslag i rationaliseringsfrågor.

Nu tycker jag inte att herr Lundqvist skulle behöva ta så illa upp, att utskottet har begärt ett yttrande just av järnvägsstyrelsen. Det är väl så att järnvägsstyrelsen har föregått med gott exempel på detta område, och det var väl därför rätt naturligt att utskottet vände sig till styrelsen för att höra dess mening i saken.

Såsom herr Lundqvist påpekade har en utredningsman tillsatts av Kungl. Maj:t, och utskottet har under hand fått uppgift om att han nog kommer att upptaga denna fråga till prövning. Utskottet säger också att det finns mycket starka skäl att antaga att frågan genom betänkandet om rationaliseringsverksamheten inom den offentliga förvaltningen kommer upp till diskussion. Utskottet har därför inte ansett — ehuru utskottet delar motionärernas uppfattning — att det för närvarande finns skäl att skriva till Kungl. Maj:t och begära en ny utredning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i det under behandlingen varande utlåtandet hemställt.

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 42, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

I detta betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 124,

1) lämna Kungl. Maj:t fortsatt bemyndigande för tiden till och med den 30 juni 1951 att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift; samt

2) med avslag å de likalydande motionerna I: 407 av herr Grym m. fl. och II: 500 av herr Jansson i Kalix m. fl. godkänna vad föredragande statsrådet föreslagit beträffande dispositionen av inlutna prisutjämningsavgifter.

Reservation hade avgivits av herrar *Velander*, *Wehtje* och *Edström*, vilka i i fråga om punkt 1) i utskottets hemställan ansett, att det under sagda punkt avsedda bemyndigandet för Kungl. Maj:t att, med iakttagande av vad i propositionen anförts, meddela föreskrifter om uttagande av prisutjämningsavgift skulle begränsas till att omfatta tiden t. o. m. utgången av januari månad 1951.

Herr VELANDER: Herr talman! Under de senare åren har riksdagen bemyndigat Kungl. Maj:t att vid export av viss vara förordna om uttagande av en särskild avgift som kommit att kallas prisutjämningsavgift. Tillämpningen av detta bemyndigande har aldrig varit omfattande — det har inte kommit i fråga beträffande andra varor än trävaror och massa — och för närvarande utgår prisutjämningsavgift endast för vissa sortiment trävaror.

Det har icke presterats alltför ingående motiveringar för bibehållandet av denna befogenhet att meddela föreskrift om prisutjämningsavgift, och bevillningsutskottet har ställt sig tämligen neutralt vid behandlingen av frågan därom. När utskottet tillstyrkt propositionen i ämnet, har utskottet också understrukit, att det inte inneburit något ståndpunktstagande från utskottets sida till frågan, huruvida prisutjämningsavgift skulle utgå eller inte, utan sagt, att Kungl. Maj:t finge meddela föreskrift

Ang. prisutjämningsavgift m. m.

därom, i den mån det kunde anses påkallat.

Syftet med prisutjämningsavgiften skall ju vara att förhindra, att höga utlandspriser på viss vara återverka på den inhemska prisnivån för samma vara. Avsikten är alltså, kan man säga, att i förekommande fall söka upprätthålla eller kanske till och med vidga spänningen mellan exportpriset och inlandspriset. Hur har nu detta syfte kunnat tillgodoses? Ja, den frågan har man ställt i olika sammanhang och även inom bevillningsutskottet, men det är ingen som gjort något försök att besvara den. I själva verket är det väl så, att inlandspriset på trävaror undan för undan har helt anpassats till exportpriset, och det har visat sig att de tidigare försöken att hålla inlandspriserna nere med hjälp av priskontrollens misslyckats. Man kan säga, att prisregleringarna på detta område helt spruckit, och detta förhållande återspeglas i mild form i den skildring av vad som faktiskt har förekommit, som från propositionen återges på s. 2 i bevillningsutskottets betänkande.

Från sådana utgångspunkter torde det inte kunna förutsättas vara någon större mening i att fortsätta på denna väg. Man vinner ingenting eller så gott som ingenting med avseende å det syfte, som man har avsett att befördra. Och vill man verkligen åstadkomma en friare ekonomi — som man på alla håll säger sig eftersträva — förefaller det mig som om det här skulle vara ett område, där man borde sätta in sina bemödanden. Man har också det intrycket, då man ser till utvecklingen även på detta område, att följderna av regleringar lätt blir en snedvridning av vår ekonomi och vår produktion.

Genom prisutjämningsavgiften har man också vid sidan av den allmänna budgeten fått en specialbudget, som verkar något tillrasslad. Det förekommer önskemål från olika håll om bidrag av dessa medel, remissinstanserna mobiliseras för utredningar och yttranden, och avvägningar i olika hänseenden måste ske. Men hur dessa avvägningar än göras, blir det alltid utrymme för kritik,

och det förefaller mig som om man inte heller från den sålunda antydda utgångspunkten borde ha anledning att vidare experimentera med något meningslöst prisutjämningsavgiftssystem.

Nu har en överenskommelse träffats mellan bränslekommissionen och Trävaruexportföreningen, som innefattar en utfästelse från föreningens sida att av sina medlemmar uttaga viss prisutjämningsavgift för tiden till och med utgången av januari 1951. Därav följer dock ingen skyldighet att uttaga sådan avgift, utan Kungl. Maj:t har så vitt jag förstår frihet att låta detta åtagande bortfalla när som helst.

Reservanterna ha emellertid velat gå försiktigt fram och tagit sikte på att det begärda bemyndigandet för Kungl. Maj:t skall upphöra med utgången av januari månad 1951. Det förefaller mig vara starkt motiverat att biträda förslaget härom, såvida man inte kan prestera något verkligt skäl, varför bemyndigandet skall gälla längre. Jag har förut sagt, att något sådant skäl icke har kommit till synes i propositionen. Det säges, att exportpriserna på trävaror äro höga, och det är riktigt, men så vitt jag förstått har man inte genom prisutjämningsavgiften kunnat hålla inlandspriserna nere.

Utskottet anför inte heller något som helst skäl för sitt ståndpunktstagande. Det säges blott, att utskottet finner övervägande skäl tala för att bemyndigandet skall upprätthållas och lämnas för ett helt budgetår. Vilka dessa skäl äro, säges det inte ett ord om.

Jag skall, herr talman, med denna korta motivering be att få hemställa om bifall till den reservation, som fogats till bevillningsutskottets föreliggande betänkande.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Det förhåller sig alldeles på det sätt, som herr Velander i slutet av sitt anförande konstaterade, att någon skyldighet för Kungl. Maj:t att uttaga prisutjämningsavgift icke följer av att fullmaktslagen förlänges på ett år eller av att Kungl. Maj:ts begäran om förlängt

bemyndigande delvis grundar sig på förekomsten av ett avtal med vederbörande part om fortsatt uttagande av prisutjämningsavgift. Ett riksdagsbeslut innebär inte något som helst föreläggande för Kungl. Maj:t, utan skulle uttagningen av prisutjämningsavgift vid prövning av konjunkturutvecklingen befinnas onödig eller ur någon synpunkt olämplig, har Kungl. Maj:t frihet att låta saken falla.

När utskottet tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition, har det skett med ett betonande av att utskottet inte för sin del — liksom inte heller riksdagen — tar någon ställning till frågan om prisutjämningsavgifters upptagande eller icke. Prövningen av den frågan överlåtes helt åt Kungl. Maj:t. Men utskottet har velat erinra om att Kungl. Maj:t bör underlåta att begagna det bemyndigande, som riksdagen ger, därest det visar sig att några omständigheter, som föranleda fortsatt uttagande av avgift, icke skulle föreligga. En alldeles särskild betydelse har utskottet i det fallet tillmätt den omständigheten, att avtalet med vederbörande part utgår den 31 januari 1951.

När herr Velander nu motiverar reservationen bland annat med det ytttrandet, att man från reservanternas sida har velat gå försiktigt fram, förefaller mig detta innebära ett erkännande av det riktiga i den motivering, som utskottet har anfört, nämligen att man icke bör alldeles avhända Kungl. Maj:t möjligheten att i fortsättningen uttaga prisutjämningsavgift, men att Kungl. Maj:t bör begagna den rätten med försiktighet.

Jag vill inte bestrida, att det ligger åtskilligt i herr Velanders erinran om att den anordning, som nu diskuterats, måhända inte har fyllt sitt ändamål med den effektivitet, som man från början avsåg, att det över huvud taget inte har förelegat behov att uttaga prisutjämningsavgift i den utsträckning, som man tänkte sig när bestämmelsen först infördes, och att särskilt den senaste tidens utveckling har givit vid handen, att prisutjämningsavgiften kanhända

utan större risk skulle kunna borttagas. Men den motiveringen från herr Velanders sida hade varit mera forståelig, om han hade påyrkat fullmaktens upphörande omedelbart, d. v. s. yrkat avslag på Kungl. Maj:ts proposition. När herr Velander, med motiveringen att reservanterna velat vara försiktiga, har accepterat tanken att fullmaktslagen skulle gälla åtminstone under den tid, som avtalet med trävaruindustrien omfattar, synes det mig som om han har medgivit att det kan tänkas inträffa sådana omständigheter under de närmaste månaderna, att fullmaktslagen alljämt skulle vara befogad.

Rent principiellt föreligger det således, skulle jag vilja påstå, inte någon avgörande skillnad mellan den hållning, som herr Velander och hans medreservanter intaga, och den hållning utskottet intar. Man är på bägge hållen beredd att, mer eller mindre nödtvungnet, medge att sådana omständigheter kunna tänkas förekomma, att möjligheten att uttaga prisutjämningsavgift kan ha en viss betydelse. Skiljaktigheten ligger bara däri, att dagen för det nu gällande avtalets utlöpande har avgörande betydelse för reservanterna, medan den omständigheten i och för sig inte spelar någon avgörande roll för utskottet. Utskottets inställning är, att avtalstiden vid bedömandet av hela denna fråga spelar en viss roll, men att det i övrigt kan förekomma sådana omständigheter, att uttagandet av prisutjämningsavgift redan före avtalstidens slut kan bli onödigt. Tidpunkten för den nu ifrågavarande fullmaktslagens upphävande kan därför enligt min mening i och för sig inte spela den avgörande roll, som man från reservanternas sida söker göra gällande. Skillnaden är, att utskottsmajoriteten har velat gå kanske ännu försiktigare fram än reservanterna velat göra. I denna försiktighet ligger inte något som helst förhandsuttalande om huruvida försiktigheten i och för sig är sakligt motiverad eller inte.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

Herr VELANDER: Herr talman! Om jag säger, att utskottets ärade vice ordförande har missförstått mig, skall jag kanske vidgå, att det är möjligt, att jag har givit anledning till detta missförstånd. Jag använde visserligen något ord om att reservanterna hade funnit sig böra gå försiktigt fram, men detta gällde inte principståndpunkten utan tog i stället sikte på det avtal, som redan var träffat mellan bränslekommissionen respektive Kungl. Maj:t å ena sidan och Trävaruexportföreningen å den andra. Jag menade, att reservanterna ha velat undvika att påyrka ett raserande av detta avtal såsom redan träffat, samtidigt som jag konstaterade, att det dock stod Kungl. Maj:t fritt att redan under avtalstiden gå in för prisutjämningsavgifternas omedelbara avskaffande.

När alltså utskottets ärade vice ordförande bygger upp en väsentlig del av sin argumentering från denna utgångspunkt, är hans bevisföring icke bärande. Jag har inte menat, att man skall gå försiktigt fram, när det gäller ett principiellt ståndpunktstagande till frågan, huruvida detta bemyndigande över huvud taget bör existera eller icke. På den synpunkten ha reservanterna samma inställning som vid fjolårets riksdag, då de yrkade avslag på den då föreliggande propositionen i ämnet.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med ändring, som förordats i den vid betänkandet fogade reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 43, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förord-

na om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 44, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernärningen i riket m. m.; samt

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlåtenskap.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 9, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning om pension åt förre eldaren och gårdskarlen vid riksbankens avdelningskontor i Nyköping Per August Karlsson; och

nr 10, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning i fråga om anslagsmedel för Folkrörelsernas sparkampanj under budgetåret 1949/50.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtande nr 11, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till Folkrörelsernas sparkampanj för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 17 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 182, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa

dels till Folkrörelsernas sparkampanj ett anslag om 490 000 kronor,

dels till Vinstutlottning i samband med lönsparande ett förslagsanslag av 150 000 kronor.

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehäft följande motioner, nämligen:

1) två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 459 av herrar *Lundgren* och *Wistrand* och den andra inom andra kammaren under nr 555 av herrar *Edström* och *Nilsson* i Svalöv, i vilka hemställts, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts proposition nr 182; och

2) två jämväl likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren under nr 460 av herr *Ivar Persson* m. fl. och den andra inom andra kammaren under nr 554 av herrar *Norup* och *Nilsson* i Spånstad, i vilka hemställts, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 182 måtte besluta om sådan ändring eller komplettering av reglerna för vinstutlottningen, att det för viss sparande ungdom möjliggjordes att utan vidare avtal med arbetsgivaren få deltaga i för lönspararna anordnad vinstutlottnings.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt,

A) att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande proposition och med avslag å de likalydande motionerna I: 459 och II: 555, måtte å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa

1) till Folkrörelsernas sparkampanj ett anslag av 490 000 kronor;

2) till Vinstutlottnings i samband med lönsparande ett förslagsanslag av 150 000 kronor;

B) att likalydande motionerna I: 460 och II: 554 måtte anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anförde.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Nordenson*, *Domö*, *De Geer*, *Schmidt*, *von Seth* och *Rosén* ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa,

A) 1) att riksdagen, i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande proposition samt med avslag å likalydande motio-

nerna I: 459 och II: 555, såvitt nu vore i fråga, måtte å riksstaten för budgetåret 1950/51 under fjortonde huvudtiteln anvisa till Folkrörelsernas sparkampanj ett anslag av 300 000 kronor;

2) att riksdagen, med bifall till likalydande motionerna I: 459 och II: 555, såvitt nu vore i fråga, måtte avslå Kungl. Maj:ts i propositionen gjorda framställning om anslag till Vinstutlottnings i samband med lönsparande;

B) att likalydande motionerna I: 460 och II: 554 icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **DOMÖ**: Herr talman! I föreliggande utlåtande äro meningarna delade på ett par punkter. Alla vilja ju främja sparandet, men det är såsom i många andra fall delade meningar om den bästa lösningen.

Jag hälsar med stor tillfredsställelse den allmänna villigheten hos folkrorelserna att medverka till att söka åstadkomma bättre ekonomiska förhållanden och därmed en bättre samhällsekonomisk balans. Man hoppades ju, att den kampanj, som sattes i gång för att få till stånd ett ökat sparande, enkanerligen ett särskilt lönsparande, skulle få framgång. Det saknades nog inte redan vid igångsättandet av denna kampanj röster, som varnade för att överskatta möjligheterna härvidlag. Utvecklingen har också visat, att det resultat, som har nåtts genom denna sparkampanj, inte har blivit sådant som man hoppades på. Jag erkänner villigt att den propaganda, som sattes i gång, helt säkert hjälpt till att väcka till liv ett intresse för sparandet och att sätta fart på kampanjen, men när det sedan gällt att praktiskt samla upp de olika medlen har inte resultatet blivit så gott som man hade förväntat.

Med anledning härav ha motioner väckts, i vilka — med allt erkännande av det berättigade i dessa sparsträvanden — yrkats, att man inte skulle fortsätta på denna dyrbara väg utan söka koncentrera sparandet efter de linjer, som man förut har följt, med andra ord

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

låta de sparinstitutioner, som ha haft till mål att suga till sig sparkapital, fortsätta med sitt arbete, allt med stöd naturligtvis av alla de krafter, som man kan förvänta skola hjälpa till härvidlag.

Departementschefen är för sin del själv tveksam beträffande nödvändigheten av denna sparform. Han säger nämligen, att det är skäl att ta upp till prövning frågan om en ytterligare nedskärning av kostnaderna för sparkampanjens verksamhet, »därest den av detta organ bedrivna verksamheten över huvud är erforderlig i fortsättningen».

Utskottet har förordat en fortsättning efter de linjer, som ha uppdragits av talesmännen för denna sparkampanj. Anslaget för detta ändamål skulle för nästa budgetår skäras ned till 490 000 kronor plus 150 000 kronor för åstadkommande av ett lotteri. Till detta skall jag senare återkomma.

Jag är reservant i denna fråga, och jag tillåter mig framhålla vad som sägs i reservationen, nämligen att man inte kan förvänta det resultat som vore önskligt av denna sparkampanj och att det därför nog vore bäst att avveckla verksamheten. Men i reservationen säges också, att vi inte vilja helt motsätta oss ett anslag för det kommande budgetåret, utan att ett mindre bidrag bör utgå, men att en avveckling sedan skall komma till stånd.

Utskottsmajoriteten och reservanterna äro ense om att den administrativa organisationen av kampanjen i stort sett skall läggas under riksgäldskontoret. Jag passar här på tillfället att framhålla den stora tveksamhet över huvud taget — inte minst från riksgäldskontorets sida — som skymtar fram i fråga om lämpligheten att fortsätta med denna sparverksamhet. Riksgäldskontoret säger, att det skall handha rörelsen, där est den skall fortsätta, men att man måste sträva efter att ytterligare skära ned administrations- och propagandakostnaderna för verksamheten. Enligt reservanternas mening är det möjligt att skära ned även det anslagsbelopp, som utskottsmajoriteten vill ge. Vi förmena att om riksgäldskontoret får hand om ad-

ministrationen och exempelvis länsombuden ersättas med kontaktmän från de vanliga sparinstitutionerna skall det vara möjligt att med en summa, som inte överstiger 300 000 kronor utan säkerligen kan hållas lägre, nå så god effekt som man över huvud taget kan hoppas nå med denna form av sparande.

Jag kommer härefter till den del av detta ärende, som gäller skapandet av ett nytt kungl. lönelotteri. För att få fart på det hela skulle man ge spararna särskilda förmåner i form av lotterivinster, som de skulle kunna få del av efter ett visst system. Staten skulle för nästa budgetår för ändamålet anslå 150 000 kronor, som skulle utgå i vinster. Det förefaller, tycker jag, alldeles orimligt att kombinera ett lotteri med ett sparande efter de linjer, som man här vill åstadkomma. Det är ideellt sett fullständigt motstridande mot hela tankegången i övrigt. Man vill få till stånd en strävan att göra bestämda avsättningar och man vill åstadkomma en sådan mentalitet hos ungdomarna, att de lägga belopp till belopp för att åstadkomma en tillgång i framtiden. Det kräver således en bestämd vilja hos den sparande att avhålla sig från en hel del andra ting, som han skulle vilja ha, för att nå det syfte som sparandet avser, och detta skulle stimuleras genom anordnande av ett lotteri.

Såsom av remissyttrandena framgår, ha så många invändningar gjorts mot förslaget att kombinera sparandet med ett lotteri, att man inte kan förstå, att majoriteten kan vilja vidhålla sitt förslag. För min del har jag en så bestämd uppfattning om oförenligheten mellan ett sparfrämjande av det slag det här är fråga om och spelandet på lotteri, att jag inte hyser någon tvekan att bestämt avråda från att hopkoppla sparverksamheten med ett lotteri.

Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till den reservation, som är fogad vid detta utlåtande.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN:
Herr talman! Det är ju inte så förfär-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

ligt stora motsättningar i detta fall mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Reservanterna föreslår ett anslag på 300 000 kronor för hela verksamheten, och utskottet föreslår 490 000 kronor plus ett anslag till det där lotteriet, som herr Domö var särskilt rädd för.

Jag tycker inte herr Domö på något övertygande sätt utvecklat vad skillnaden mellan 490 000 och 300 000 är. Det är väl tämligen hugget som stucket. Även utskottet har anmodat sparkampanjens ledning och riksgäldskontoret att överväga vad som under nästa budgetår kan göras för att antingen försöka finna en väg till begränsning eller till en avveckling av hela verksamheten.

Med hänsyn till svårigheterna att hitta någon riktig lösning för en avveckling tycker jag riksdagen skulle kunna ta Kungl. Maj:ts proposition, som ju i och för sig innebär en begränsning av utgifterna i förhållande till innevarande budgetår.

Vad beträffar lotteriet är det ju moraliska betänkligheter, som komma till uttryck i reservationen. Den är undertecknad av högermän och folkpartister. Jag vill dock påpeka, att ungdomsorganisationerna från alla läger ha tillstyrkt, att man skulle göra ett försök med en mera lotteribetonad verksamhet. Även högerens ungdomsorganisation har ansett det. De där moraliska betänkligheterna måtte således inte vara så särskilt rotfästa inom den ungdomsorganisation, som herr Domö åtminstone i en tidigare uppenbarelse här i riksdagen har ansett sig böra företräda. Under sådana förhållanden tycker jag inte det spelar så stor roll, om man nu gör ett försök. Inte kan man påstå, att vi förföra ungdomen genom att locka in den på detta område. Riksgäldskontoret har för övrigt under många år givit ut premieobligationslån, som också äro förenade med lotteri. Man kan säga, att i det fallet vänder man sig inte särskilt till ungdomen, och det är riktigt, men det är inte något förbud för ungdomar att köpa premieobligationer. Denna förförelse av ungdomen har således riksdagen och regeringen hållit på med under många år utan att

det väckt några moraliska betänkligheter hos herr Domö.

Under sådana förhållanden tror jag, att vi kunna lämna de moraliska betänkligheterna därhän och låta de människor, som ha hand om denna verksamhet, försöka ett år. Vi äro ju överens om att resultatet kanske inte blivit vad vi väntat. Det har inte blivit den sparsamhetseffektivisering som vi räknat med. Nu vill man ha ett år på sig att göra ett försök, och det kan väl inte vara så farligt. Alla ungdomsorganisationerna, utom möjligtvis kommunisterna, stå ju bakom verksamheten. Jag tycker inte vi böra vara alltför snåla i detta fall. Organisationerna ha kalkylerat med detta anslag, och herr Domö har inte lyckats påvisa vilken genialitet som ligger i att dels förhindra att ett lotteri kommer till stånd och dels skära ned anslaget med 190 000 kronor.

Jag har för min del inte blivit övertygad av det anförande herr Domö hållit, och jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDGREN: Herr talman! Till sammans med herr Wistrand har jag väckt en motion i denna kammare, i vilken vi hemställa om avslag på den föreliggande kungl. propositionen, och jag tillåter mig att något motivera mitt ståndpunktstagande härvidlag.

Jag är fullt övertygad om att sparandet är en nödvändig förutsättning för det ekonomiska framåtskridandet och för höjningen av vår levnadsstandard, men jag har, herr talman, den uppfattningen att enda möjligheten att få ett tillräckligt sparande är att göra sparandet ekonomiskt lönande genom en lämpligt avvägd ränta och genom en rimlig beskattning och framför allt därigenom att statsmakterna visa vilja och förmåga att upprätthålla ett stabilt penningvärde. Vi måste ha klart för oss, att spararna faktiskt under de sista tio åren ha blivit berövade en avsevärd del av sina sparade slantar. De ha blivit det vare sig de haft sina besparingar i form av livförsäkringar och pensionsförsäkringar

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

eller i form av medel insatta på bank. Dessa medel ha ju nämligen sjunkit med en mycket stor del av sitt värde. För-lusterna härvidlag ha beräknats till mil-jarder.

Man kan enligt mitt förmenande inte ersätta dessa ekonomiska åtgärder med en propaganda, i varje fall inte med en propaganda i den form som här föresla-gits. Det görs ju och har i alla år gjorts en god reklam för sparandet genom spar-banker och andra penninginstitutioner och genom livförsäkringsbolagen, som ju driva sparandet i mycket stor om-fattning genom sin försäkringsverksam-het. Effekten av denna propaganda är säkerligen avsevärt mycket större än den som en statsdirigerad sparpropaganda skulle få.

Särskilt orimligt finner jag det, herr talman, vara att uppmuntra sparandet genom anordnande av ett lotteri. Herr andre vice talmannen menade, att det skulle vara moraliska betänkligheter som ligga bakom denna uppfattning, och han menade, att den principfrågan hade man ju redan knäckt därigenom att man sedan många år har obligationer med vinst-utlottning. Det ligger nog emellertid inte riktigt till på det sättet. Det kan ju inte vara förenligt med uppfostran till spar-samhet att ungdomen skall få ett mycket stort engångsbelopp, som får disponeras för omedelbar konsumtion. Vinsterna skola ju kontant utbetalas, och vinnarna få alltså på en gång disponera ett rela-tivt stort belopp.

Jag skulle, herr talman, helst velat gå på avslag på den föreliggande propo-sitionen, men jag vill i stället ansluta mig till herr Domös yrkande om bifall till den av herr Nordenson m. fl. av-givna reservationen.

Herr PERSSON, KARL: Herr talman! Såväl utskottet som reservanterna äro ju överens om att de stora administra-tionskostnaderna för denna sparverk-samhet böra minskas och att verksam-heten bör avvecklas ju fortare dess helle-re. Skillnaden är endast att utskottet

vill följa den plan som är uppgjord för verksamheten medan reservanterna utan vidare vilja skära ned anslaget för näs-ta budgetår till ett fixt belopp av högst 300 000 kronor.

Utskottsmajoriteten har ansett det va-ra riktigt att följa en viss plan och inte göra sådana där hopp; man vet inte rik-tigt hur de komma att verka. Jag vill påpeka att kostnaderna redan inneva-rande budgetår ha minskat från tidigare cirka 1 miljon kronor till 700 000 kro-nor, och nu är det ju meningen att de skola skäras ned ytterligare under nästa budgetår till 490 000 kronor. Jag tror därför det är riktigtast och försiktigast att följa utskottet.

Sedan skall jag säga ett par ord om sparandet. Herr Domö framhöll att det var mycket nyttigt med ett sparande just med hänsyn till den samhällsekon-omiska betydelse som det har att folk sparar. Jag vill gå ett steg längre och säga att sparandet är av särskilt stor betydelse för ungdomen, som under nu-varande förhållanden många gånger dis-ponerar förhållandevis stora belopp. Jag tror det är en ren uppfostringsfrå-ga att detta sparande bland ungdomen stimuleras på ett eller annat sätt.

Jag medger gärna såsom herr Lund-gren sade att spararna ha berövats en stor del av sina sparmedel på grund av den samhällsekonomiska utvecklingen, som haft till följd att penningvärdet fal-lit under årens lopp. Meningen med den-sa sparkampanj är emellertid, att spa-randet skall syfta till ett visst mål. Av-sikten är ju, att de sparade medlen, när vederbörande uppnår 25 års ålder, skola omsättas i ett realvärde. Ett dylikt spar-nål kan syfta exempelvis till ett eget hem eller för jordbrukarungdomen ett eget jordbruk eller någonting annat, som gör att sparmedlen bindas i ett real-värde.

Jag för min del kan inte förstå, att det skulle strida mot sparandets idé att stimulera sparandet genom anordnande av ett lotteri. Om vi äro överens om att vi vilja stimulera sparandet, skall det väl inte behöva vara farligt att ge den uppmuntran, som ett dylikt lotteri kan

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

betyda. Jag tror säkert, att de som fångslats av sparandets idé — måhända bli de sparsammare efter hand som de se sitt kapital växa — skola ha förstånd nog att ta vara på en mindre lotterivinst. Det är ju inte meningen, att det skall bli några stora lotterivinster. Jag kan inte alls tänka mig, att detta skulle kunna motverka sparandets idé som sådan. De rent moraliska synpunkterna kunna naturligtvis diskuteras, men inte heller från dessa synpunkter torde utsikten till en mindre lotterivinst ha någon i varje fall nedbrytande verkan. Lotteriet är ju för övrigt bara avsett att vara ett experiment för att söka utröna, om det kan ha någon verklig betydelse för det fortsatta sparandet, och därför har utskottet tillstyrkt anordnandet av ett dylikt lotteri.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Herr Lundgren, som är motionär i frågan och alltså bör veta mer än andra, har ju utvecklat vilka åtgärder som böra vidtagas för att befrämja sparandet. Han anser att ett ökat sparande är en av förutsättningarna för att vi skola få ett högre välstånd och åtskilligt annat, som han uttryckte sig, men han tycker inte att man bör söka komma fram till det resultatet genom lotterier och agitation. Hans recept var en rimlig ränta och en lämplig beskattning. Jag förmodar att herr Lundgren menar, att man skulle kunna befrämja sparandet genom en avsevärd höjning av räntesatserna. Jag är inte säker på att det förhåller sig så. Före kriget hade vi under många år en mycket låg ränta, och vår sparsamhet var ändå tillräcklig. Den var så stor, att när kriget började och vi kommo in i en annan konjunktur, hade vi på lager tillräckligt för att möta de uppgifter som kriget lade på oss. Men reservationen till detta utlåtande är ju undertecknad inte bara av högern, som ju vill ha en högre ränta, utan även av folkpartiet, och folkpartiet har ju tidigare under året i bankoutskottet varit

med om att uttala sig för att räntan icke skall höjas. Man får fråga sig: Äro då folkpartiets representanter inom bankoutskottet inte vänner av sparsamhet över huvud taget? Herr Lundgren har ju talat som motionär och alltså inte å reservanternas vägnar, men man kanske skulle kunna få interpellera herr De Geer, som har begärt ordet efter mig, om hur han ställer sig i frågan om räntesatserna.

Herr Lundgren menade vidare, att sparbanker och livförsäkringsbolag vore lämpliga organ för att driva fram sparsamhetsviljan hos folket, och det har jag ingenting emot; jag tycker att de göra en god gärning. Men här är det inte fråga om någon konkurrens mellan sparbankerna å ena sidan och sparsamhetsviljan å andra sidan. Om sparbankerna hade varit tillräckliga, skulle man inte ha behövt sätta i gång någon sparsamhetskampanj, men eftersom det brast i det stycket har man gjort det. Jag erkänner för min del, att sparviljan hos vårt folk för närvarande inte är så stor att man kan vara nöjd med den och att man alltså bör vidtaga alldeles särskilda åtgärder, men det är inte alls på det sättet — som man skulle kunna få fram av herr Lundgrens anförande — att felet ligger i den låga räntan, ty räntan var inte högre före kriget, när sparsamhetsviljan ändå var fullt tillräcklig.

Det kunde ju föra för långt att gå in i några betraktelser om anledningen till att ungdomen inte spar tillräckligt i vår tid. Det finns många orsaker. Ungdomen har ändå möjlighet att spara. Den har högre löner än förut, och den har högre löner än de äldre, om man tar hänsyn till försörjningsplikten. De flesta av ungdomarna äro ännu inte gifta, och de borde kunna lägga undan en slant. Jag kan inte se annat än att en särskild organisation, som tar sikte just på att träffa ungdomen och övertyga den om att den i det helas intresse bör spara en del av sin lön, behövs, och jag tror inte att det där lotteriet kan ha någon negativ verkan, som herr Lundgren tydligen var inne på. Han tycktes

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

tro, att det skulle kunna minska sparsamhetsviljan hos folket, och sade att ett lotteri inte var rätta sättet att främja den. Ja, det beror väl alldeles på resultatet. Premieobligationslånen ha utfallit på ett fullständigt lysande sätt. Om det nu är de äldre som spara på det sättet, så har det i alla fall visat sig, att en vädjan till vinstintresset i det fallet har haft det avsedda resultatet, och jag kan inte förstå, varför den inte skulle ha samma effekt på ungdomen. Det är ett försök, och jag kan inte förstå varför man inte skulle kunna göra det försöket.

Jag ber alltså, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr LUNDGREN (kort genmäle): Herr talman! Herr andre vice talmannen hänvisade till att på 1930-talet var sparandet tillräckligt. Ja, anledningen till att sparandet då var tillräckligt var att sparandet då var lönande. Skulle man återigen göra sparandet lönande, skulle det, såvitt jag förstår, inte behövas någon propagandaverksamhet.

Herr DE GEER: Herr talman! Jag blev ju direkt uppmanad av herr andre vice talmannen att svara honom. Jag håller med honom i fråga om lotteriet, så långt, att jag inte delar de moraliska betänkligheterna i den frågan. Ungdomen har spel-lust och tävlingslust; den spelar mycket kort och hasardspel och den tippas. Det är givetvis mycket bättre, om man kan leda in spellusten på det område, som det här är fråga om, än att de unga skola spela hasardspel.

Nej, mina betänkligheter i denna fråga äro av helt annat slag. De äro två. Den ena är, att detta sparfrämjande är en kristidsföreteelse, som i likhet med alla andra fortast möjligt bör avvecklas. Genom att nu bygga ut detta sparfrämjande med ytterligare en påbyggnad i form av ett lotteri bidrar man i stället till att konservera det. Den andra är att jag tror att denna verksamhet är mycket ineffektiv. Vi se ju, att största delen av anslaget

— 105 000 kronor — går till affischering. Jag tror inte att detta ökar sparsamheten så särdeles mycket. Tänk på valrörelserna — det är väl ingen vettig människa som låter påverka sig av alla de affischer som vi ha då! Jag tror inte heller att sparviljan påverkas av sådana saker.

Låt de ordinarie instituten — postsparbanken, sparbankerna, försäkringsbolagen och affärsbankerna — ha hand om saken. De driva en mycket energisk propaganda, och jag tror att de lösa uppgiften utan denna hjälp.

Sedan frågade mig herr andre vice talmannen om min ståndpunkt i fråga om räntan. Jag delar där hans uppfattning. Jag tror inte att en halv eller en procents högre eller lägre ränta har så stor inverkan, ty det ha vi ju sett förut. Men vad som har inverkan, det är att folk får förtroende till penningvärdets stabilitet, så att de inte behöva riskera att värdet av de sparade medlen skall minskas genom penningvärdets fall. Även på det området ha vi ju kommit in på stabilare förhållanden, och från alla håll ha vi erfarit, att sparandet är på väg att stiga. Jag tror att den utvecklingen kommer att fortgå utan de konstlade stimulanser som ligga i lotterier och en fortsatt verksamhet i sparfrämjandets regi.

I dagens läge ber jag att få yrka bifall till den reservation som är avgiven av herr Nordenson m. fl. och till vilken även jag anslutit mig.

Herr DOMÖ: Herr talman! Herr Åkerberg tycks på något sätt ha fått räntefrågorna — man brukar säga på hjärnan, men jag skulle inte vilja uttrycka mig så. Han har emellertid på något särskilt sätt fått lust att syssla med räntefrågor, så fort han får höra högerns namn nämnas. Om det är hans dåliga samvete som talar, vet jag inte, men han har själv inte en utan flera gånger uttalat, att han kan finna det mycket motiverat med en rörlig ränta och till och med med en räntehöjning. Att då här dra in räntefrågan såsom ett slags politisk beteckning för ett parti och göra gällande, att det är synen på räntefrågan, som gör att detta parti

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

inte vill fortsätta med den form av sparverksamhet, som det här gäller, det tycker jag ligger åtskilligt på sidan om denna debatt. För min del vidrörde jag inte räntefrågan alls, men icke förty skall man lägga märke till att när det gäller just denna sparverksamhet ha postsparbanken och sparbankerna höjt sina räntesatser, enligt vad jag förmodar för att ge en favör åt detta sparande. Det tycks alltså även här finnas olika uppfattningar om i vad mån räntan spelar någon roll eller inte.

När man nu uttalar sig kritiskt om denna sparform, så får man ibland det svaret, att vi få akta oss för att röra vid den. Ty även om den inte givit tillfredsställande resultat, kan det uppfattas så, att om man lägger ned den sparform, som det här är fråga om, skulle det kunna tolkas som en uppmaning till folk att inte spara vidare. Detta resonemang skulle då bygga på att denna sparverksamhet är den enda som i huvudsak spelar någon roll. Det framgår emellertid av alla jämförande tabeller, att de gamla sparformerna via sparbankerna, sparklubbarna och andra institutioner äro de som givit den största delen av det som kallas sparmedel.

Sparsamheten är inte en sak som upptäckts just nu, utan den har åtminstone förr i världen ingått som en integrerande del i all god uppfattning, som man har sökt ge de unga, och jag hoppas detta kommer att fortsätta. Intensiteten är mycket stor hos de institutioner som arbeta på detta område, och man lägger märke till att det just är detta direkta arbete från sparinstitutionerna, som har kunnat åstadkomma den effekt som nu i viss mån kan tillskrivas Folkrörelsernas sparkampanj.

Det finns nog många olika anledningar till att sparsamheten är mer eller mindre framträdande vid olika tider. Om jag går till propositionen, s. 4, och ser på tabellen där, visar det sig, att 1945 hade vi ett sparande, som enligt det system som där anges beräknas till 594 miljoner kronor. År 1946 sjönk det, om också inte mycket, och år 1947 gick det ned till 298 miljoner. Vad var det då som hade

hänt? Jo, det är svårt att förklara, men jag skall tillåta mig en tolkning, som jag tror har ett visst fog för sig. När kriget tog slut, trodde man att nu skulle det så småningom bli andra tider, och särskilt hoppades man att det skulle bli lägre priser. Man tog ad notam förre finansministerns uttalande, när våra försvarslån upplades, att nu skulle man låna staten i dessa uttunnade pengar — penningvärdet hade då sjunkit — och få igen dem, när de hade sitt fulla värde. På det sättet skulle man göra en god affär, och detta var väl en bidragande orsak till att sparsamheten var hög just det året. Men sedan märkte man, att det inte alls blev något av med att penningvärdet skulle gå upp igen, utan det fortsatte att sjunka. Då framträdde en stor allmän misstänksamhet mot sparandets idé över huvud taget hos svenska folket, och därav följde lågkonjunkturen i sparandet. Läget visar nu någon förbättring, och det tror jag i sin tur i hög grad orsakas av att man nu har kommit till den uppfattningen, att det börjar bli en köparens marknad, att man skall få litet mera för sina pengar framdeles, och så har man återigen börjat finna det lönnande att spara.

Det finns många sådana förklaringar till att det växlar beträffande sparviljan, och att tillskriva just sparkampanjens enskilda insats — även om den är värd all respekt — effekten av den uppgång i sparandet, som kännetecknar det sista halvåret, det tror jag vore alldeles felaktigt.

Jag skulle vilja stryka under, herr talman, att om man är skeptisk mot denna enligt min mening alltför dyrbara och kanske alltför improviserade och alltför lätt igångsatta sparform, så får man söka sig till de gamla linjerna, och vi reserveranter ha ju för vår del ansett, att man bör gå den vägen. Vi mena inte att detta skall ske abrupt, och därför vilja vi ge en viss summa, men vi äro klart inne på vägen mot en avveckling. Redan därav följer, att vi icke vilja vara med om att kombinera denna sparform med ett lotteri, vilket, som herr De Geer sade, skulle innebära att konservera det hela. En annan orsak är att sparande och lotterispel

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

inte alls stämna överens och att man därför måste mycket bestämt hålla på att man icke förenar denna sparkampanj med ett lotteri.

Herr statsrådet ANDERSSON: Herr talman! Det finns väl ingen i denna kammare som har sagt, att det är den verksamhet Folkrörelsernas sparkampanj bedriver, som har åstadkommit den ökning i sparandet som har inträtt. Det har inte heller sagts i det förslag kammaren nu behandlar. Men motsatsen har ju sagts, nämligen att denna verksamhet över huvud taget inte har betytt någonting. Det framhöll herr Domö i sitt första anförande. Han menade att det resultat man hade väntat på, när denna kampanj 1947 sattes in, praktiskt taget hade uteblivit.

Nu är det ju alldeles omöjligt för någon att avgöra, vilka faktorer som här mest ha spelat in, och såvitt jag förstår alldeles omöjligt att kunskapsmässigt avgöra, hur stor del av ökningen som beror på någon viss bestämd faktor. Men jag tror det vore orättvist att underskatta den roll som Folkrörelsernas sparkampanj har spelat, oavsett vad resultatet har blivit. Det har inte från Folkrörelsernas sparkampanjs sida gjorts något försök att värdera det resultatet, men vi ha ju vissa fakta om vad som under dessa år har gjorts från denna organisations sida.

Jag vill erinra om att Folkrörelsernas sparkampanj från början arbetade som en försäljningsorganisation för statens premieobligationer och att man av 1947 års lån lyckades sälja obligationer till ett värde av 164 miljoner kronor. Man kan ju antaga, att dessa obligationer, som voro efterfrågade, hade sålts ändå, men det största värdet hos denna försäljning låg däri, att den skedde ute i folkrörelserna eller skola vi säga ute på arbetsplatserna inom industrien, jordbruket och handeln. Som alla veta såldes dessa obligationer till överkurs, och den försäljning som Folkrörelsernas sparkampanj här skötte inbringade en vinst på 3 miljoner kronor till statskassan,

d. v. s. ett större belopp än vad Folkrörelsernas hela sparkampanj har kostat.

Vidare har Folkrörelsernas sparkampanj under dessa år tillfört de sparklubbar, som organiserats av de enskilda sparinstitutionerna, inte mindre än 250 000 nya medlemmar. Medlemsantalet i dessa sparklubbar är nu över en halv miljon, och av dessa ha alltså mer än 250 000 tillförts genom Folkrörelsernas sparkampanj. Det lönsparande, som så livligt diskuterats här, har nu i mitten av april en omfattning av 18 000 ungdomar, och under detta år har avslutningen per månad icke understigit utan överstigit 2 000. Man hoppas att den effektivare organisation, som man nu fått fram, skall kunna föra lönsparandet vidare i samma takt.

Folkrörelsernas sparkampanj har också bedrivit en allmänekonomisk upplysningsverksamhet, som har kostat ganska mycket pengar. Den är mera omtvistad. Men man bör nog inte underskatta det förhållandet, att denna sparorganisation under denna tid haft i gång 2 100 studiecirkel och ekonomiska ämnen, att det genom denna organisation har hållits närmare 5 000 möten med föredragshållare från olika läger i ekonomiska frågor med särskild betoning på sparandet och att dessa möten ha besökts av mer än en halv miljon människor.

Jag har velat draga fram detta för att i någon mån gendriva kanske inte så mycket vad som sagts i kammarens debatt här i dag, eftersom den har varit hygglig, utan vad som sagts i högerpressen i de cirkulärledare, som gång efter annan kommit med angrepp mot sparkampanjen, där det lämnats oriktiga uppgifter om den och där man dessutom försökt utmåla den som en fullständigt onödig verksamhet.

Frågan om denna organisation, som bedriver propaganda men också ackvisitionsarbete och försäljningsarbete, skall fortsätta, har ställts öppen i propositionen. Man kan vara tveksam om detta. Som det har sagts av herr De Geer, kan ju verksamheten från början betecknas som en krisföreteelse. Per-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

sonligen har jag dock den meningen, att en sådan verksamhet, kanske organiserad i andra former än nu, skulle ha ett mycket stort värde för framtiden. Det värdefulla är att den är ett organ inte för staten utan för folkrörelserna, där staten betalar kostnaden för verksamheten. Det är ju inte några stats-tjänstemän som fylla denna organisation, utan det är folk ifrån fackföreningsrörelsen, tjänstemannarörelsen, böndernas organisationer och andra, som bedriver verksamheten med ekonomiskt stöd av statsmakterna.

Frågan är alltså, om de sparinstitutioner som finnas — sparbanker, försäkringsbolag och andra — behöva denna komplettering. Själva anse de att de behöva den. Jag skall läsa upp ett par rader, som häromdagen skrevos av direktören för Sparfrämjandet — sparbankernas propagandaorgan — direktör Elinder; jag vet att han inte har något emot att vad han sagt blir meddelat riksdagen. Han säger: »När det gäller sparkampanjens fortsättning är jag av den uppfattningen, att det skulle vara synnerligen olyckligt, om den personliga propaganda som sparkampanjen bedrivit genom ordskommittéer och länsombud skulle minskas just nu, när lönsparandet står främst på programmet och vi alla veta, att utan personlig påverkan blir det ingen fart på lönsparandet. Jag skulle vilja uttrycka saken så, att så länge sparkampanjens huvuduppgift var att ge ekonomisk upplysning och information om det aktuella läget, skulle man kunna dirigera det hela från Stockholm med annonser, affischer, broschyrer o. s. v. När vi nu skola syssla med lönsparande, betyder denna mera mekaniska propaganda ganska litet i jämförelse med den personliga påverkan från man till man. Här behövs det att hela landet genomarbetas på samma sätt som skedde under Skövdeveckan, och fördenskull så är det nödvändigt, att sparkampanjen har tillräckliga medel till sitt förfogande för att kunna ge sparinstitutionen ett verkligt stöd i deras personliga propaganda på arbetsplatserna. Man tycker kanske att sparinsti-

tuten själva skulle kunna klara av denna sak, men vi ha varken personliga resurser eller — och det är kanske det allra viktigaste — på alla håll de direkta kontakterna med folkrörelserna, som äro nödvändiga för ett snabbt resultat.»

Den man som skrivit detta står ändå i spetsen för den propaganda- och akquisitionsverksamhet, som samtliga våra sparbanker bedriva här i landet, och jag tror han vet vad han talar om.

Reservanterna mena, att man nu skulle kunna skära ned länsorganisationen ännu mer än den skäres ned i propositionsförslaget. Då skulle resultatet bli, att de kontakter, sparbankerna ute i landet nu ha vant sig vid att samarbeta med, skulle brytas — samarbetet gick tyvärr inte så bra i början, och jag misstänker att de lärpengar, som här ha fått betalas, ha betalats främst därför att man från början inte fick goda förbindelser mellan sparinstitutionerna, sparbankerna och Folkrörelsernas sparkampanj. Sedan några år tillbaka äro emellertid dessa kontakter utomordentligt goda, och följden är, att de enskilda sparinstitutionen nu faktiskt icke vilja ändvara den hjälp som de få.

Herr De Geer menade, att vi skulle avveckla Folkrörelsernas sparkampanj på samma sätt som vi avveckla alla andra krisorgan. På den punkten är jag tveksam. Utvecklingen här får naturligtvis visa, vad som kan vara lämpligt, men jag tror att den del av organisationen som sysslar med försäljningsarbetet, som säljer obligationer eller får folk att skriva på kontrakt om lönsparande — över huvud taget allt det som rör den personliga bearbetningen — måste ha en organisation. De som följa sparandet veta ju, att i England, där man under förra världskriget som ett krisorgan startade en sådan här stort upplagd organisation, har man bibehållit den. Den är över 30 år gammal och har åstadkommit mycket stora resultat.

Beträffande lönsparandet ha här samma invändningar framkommit som de, vilka hela tiden ha framförts, nämligen att sparande och lotteri inte skulle sam-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

mankopplas, och det har uttalats en stark moralisk indignation över att Kungl. Maj:t har gått med på ett sådant sammankopplande. Huvudmotivet för denna sammankoppling är ju, att lönsparande inte är vilket sparande som helst. Det är ett bundet sparande. Den som är lönsparare förbinder sig i allmänhet under 8—10 år att inte under den tiden ta ut sina på detta sätt sparade pengar. Arbetsgivaren drar regelbundet varje gång lönen utbetalas 10 procent av denna. Det är också fastställt. Det krävs alldeles speciella omständigheter för att kunna få loss pengarna. En lönsparare är alltså ställd i en helt annan situation än en vanlig sparare. Han bör ha någon ersättning för detta, och det förefaller som om det har uttalats samma mening från alla håll, nämligen att denna ersättning borde bestå i att han fick något slags »överränta».

Herr Domö erinrade om att man hade fått en överenskommelse, som innebär, att räntan nu är 2,5 procent för allt lönsparande. Men det är ändå inte det förmånligaste sättet att spara. Jag vill erinra om att för sparobligationer, där det också är fråga om ett bundet sparande — det gäller här sex år — är räntan nu 3,1 procent. Där har man alltså accepterat principen att bundet sparande skall premieras.

Man har alltså två vägar att gå: den ena är att ge överränta på detta sparande — därom föreställer jag mig att det skulle kunna bli enighet — och den andra är premieringsvägen. När man då har valt premieringsvägen med lotteri, har detta skett därför att man har ansett att den passar ungdomarna bättre. Att man ansett detta, det medger jag, sammanhänger med att ungdomsorganisationerna i landet pressat myndigheterna på denna punkt. Jag har haft många uppvaktningar från deras sida, och jag har deltagit i sammankomster med representanter för högerns ungdomsrörelse, SLU, folkpartiets ungdomsförbund och socialdemokratiska ungdomsförbundet, med representanter för idrottsrörelsen, nykterhetsrörelsen och många flera. De

äro fullständigt eniga i sin uppfattning, och de ha förblivit så även sedan högerpressen släppt loss sin storm emot detta lotteri. De säga, att arrangemanget med ett lotteri innebär en chans att få lönsparandet att slå igenom. »Komma vi ut för att få folk att skriva på dessa kontrakt, enligt vilka vederbörande skall binda sig att avstå 10 procent av sin lön ända tills han blir 25 år, verkar detta lotteri som en sporre», säga de. »Det hjälper oss att få dem att skriva på, när de automatiskt få deltaga i ett lotteri, där de ha vissa vinstchanser.»

Detta är tydligen en generationsfråga. Ungdomarna anse inte att det är moraliskt förkastligt att koppla ihop lotteri och sparande. Men det gör tydligen den äldre generationen. Jag tycker att man skall följa den yngre generationen, som det ju här gäller, och om möjligt kasta över bord invändningarna mot att göra det experiment, som förutsättes i propositionen. Vi få sedan se om det lyckas. Ungdomsorganisationerna mena i varje fall att det inte går att få lönsparandets idé att på bred front slå igenom utan att man får hjälp genom detta extra propagandamedel, som dessutom har den fördelen, att dessa årliga dragningar kunna få mycket stor publicitet. Alla tidningar komma att visa fotografier av de duktiga lönsparare, som då ha fått en vinst, och detta har i och för sig ett mycket stort propagandavärde. Jag tycker att själva principen desutom redan är knäsat därigenom att premieobligationerna äro sammanbundna med ett lotteri.

De som plädera för lönsparandet ha en alldeles särskilt fin skalp i bället, eftersom statskontoret entusiastiskt ansluter sig till förslaget att ett lotteri skall införas i samband med detta sparande. Statskontoret säger nämligen, att vad angår frågan, huruvida lönsparandet bör kombineras med vinstutlottningen, är statskontoret för sin del övertygat om att syftet med den nya sparformen skulle verksamt främjas genom ett lotteri av föreslagen typ, vars kostnader väl torde uppvägas av det ökade sparandet.

Ja, herr talman, av det här sagda fram-

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

går ju, att jag helt stöder utskottets förslag. Jag kan visst förstå dem, som göra principiella invändningar. Jag tror dock, att man här måste ta hänsyn till den inställning till dessa frågor, som tycks vara allmänt rådande inom de ansvariga kretsarna i ungdomsorganisationerna — det är nämligen organisationernas ledningar som vi ha tagit kontakt med.

Slutligen skulle jag vilja säga ett ord till herr Lundgren. Han dolde sin tydliga negativism till detta förslag genom att allmänt deklamera om sparandets betydelse, som det väl knappast behöver deklameras om i denna kammare. Han ansåg det vara alldeles meningslöst att försöka upplysa de breda massorna av befolkningen, som det närmast gäller, i dessa frågor, alldenstund utvecklingen efter kriget hade varit så ogynnsam för spararna — de hade gjort väldiga förluster genom penningvärdets försämring.

Jag tror visserligen inte att förlusterna i och för sig för de människor det här närmast gäller, och framför allt inte för ungdomarna, ha varit så förfärliga att det ändå inte skulle kunna löna sig att vända sig till de 15—17-åringar, som man i första hand vill nå. De kunna rimligen inte genom penningvärdesförsämringen ha fått någon olust för sparandet.

Herr Lundgren menade också, att i stället för att arbeta med propaganda borde man använda sin energi för att få fram en annan och bättre penningpolitik. Men det är ju så att i samband med krig sker, såvitt jag vet, alltid en försämring av penningvärdet. Det kunde vi inte heller undgå vid det andra världskriget. Vårt folk liksom alla andra folk har drabbats därav. Att spararna ha förlorat på detta kan ingalunda bestridas. Men man måste väl ändå erkänna, att de senaste årens ansträngningar att åstadkomma en stabilisering av vår ekonomi ha medfört, att penningvärdesförsämringen under de senaste åren har upphört och att statsmakternas ansträngningar fortfarande äro inriktade på att bevara den stabilitet, som skall öka tillförsikten och tilltron till penningvärdet.

Högerns anslutning till denna stabili-

seringspolitik hälsa vi självfallet med tillfredsställelse. Och eftersom man nu i första hand, då hela Folkrörelsernas sparkampanj nu skall inrikta sig på lönsparandet, vänder sig till ungdomen, tycker jag inte att herr Lundgrens deklamationer i dagens debatt äro på sin plats.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Herr LUNDGREN (kort genmäle): Herr talman! Statsrådet Andersson förklarade, att vi ha haft en penningvärdesförsämring beroende på kriget och att det är vanligt att det i samband med krig inträder en inflation. Men vi ha ju inte deltagit i kriget. Och det allvarliga är ju, att denna penningvärdesförsämring har fortsatt sedan 1945. Om penningvärdet efter krigets slut hade varit stabilt, hade det inte varit så mycket att säga om denna sak, men nu har fortfarande en försämring skett.

Herr statsrådet ANDERSSON: Det tjänar ju ingenting till att upprepa de vidlyftiga debatter, som man skulle behöva upprepa, om man skulle gå in på ett bemötande av herr Lundgrens anförande.

I de diskussioner, som tidigare förts i kammaren, har klarlagts anledningen till att vi ha haft en inflation efter kriget och anledningen över huvud till att vi fått en penningvärdesförsämring, även vi som inte direkt varit inblandade i kriget. Det är tydligt att den debatten inte behöver upprepas i samband med detta ärendes behandling.

Herr ANDRE VICE TALMANNEN: Herr talman! Herr Domö tyckte att det var politiskt ofint av mig att ta upp räntefrågan. Jag vill erinra om att i min replik till herr Domö berörde jag inte räntefrågan, utan det var först sedan herr Lundgren berört den och aktualiserat den sidan av saken som jag i en replik till honom tog upp den.

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

Herr De Geer menade, att sparverksamheten var en krisverksamhet, alltså borde den avskaffas. Jag kan inte se någon stor skillnad mellan utskottets utlåtande och den reservation, som herr De Geer har underskrivit, ty båda upptaga ju ett yrkande om anslag för nästa år, och båda två tala till förmån för ett upphörande av verksamheten.

Herr De Geer fäste sig särskilt vid att ett stort anslag var upptaget till affischer och sådant och menade, att det inte hade någon större betydelse för sparverksamheten. Ja, det kan man inte veta. Jag tror inte att herr De Geer är personligt intresserad av affischverksamhet, men jag vill upplysa honom om att en av de stora posterna i den besparing, som herr finansministern har föreslagit, är den som avser ett anslag för annonsering. Jag skulle väl såsom redaktör yrka avslag på denna regeringens hemställan, eftersom en sådan minskning av annonseringen drabbar tidningarna ekonomiskt.

Herr Lindström sade häromdagen, att Örebro-Kuriren var en tidning som i hög grad hade »glädjen» av att få annonser från homeopaterna. Jag har förvissat mig om att det rörde sig om tämligen blygsamma belopp, nämligen några hundra kronor under loppet av åtskilliga år, så att jag tror, att tidningen mycket väl kan avstå från dessa annonser. Vad sparpropagandan beträffar har Örebro-Kuriren — om jag nu skall behöva gå in på det personliga — mycket större glädje av att regeringens hemställan om minskning av bidraget till annonsering skulle avslås, men jag har i alla fall yrkat bifall till denna hemställan, trots att den drabbar den tidning, som jag representerar, och över huvud taget hela den svenska tidningspressen, som får avstå från glädjen av att ta emot dessa annonser.

Jag tror inte att vi kunna diskutera detaljerna i den stat som föreligger. Om vederbörande anse, att de ha glädje av affischerna, så kanske de också ha det. De ha säkerligen en bättre erfarenhet av verksamheten än såväl herr De Geer som jag, och det kan hända att

annonserna inte ha haft någon godare verkan. Jag har svårt att tro på detta, ty jag tror att annonseringen har varit ett effektivt medel för att åtminstone samla ungdom till dessa möten, där man skulle få tillfälle att påverka den. Men jag yttrar mig inte härom i detta fall. Jag tror att finansministern, eller om det nu var statsrådet Andersson, har med all den sparsamhetsvilja som regeringen nu representerar prövat de framställningar, som kommit från sparverksamheten, och det torde inte finnas någon anledning för riksdagen att ytterligare pruta ned anslaget. Detta så mycket mindre som verksamheten, enligt vad statsrådet Andersson här utvecklat, är så pass samhällsnyttig att man inte bör släppa tanken på att det kan vara erforderligt att även ett annat år bland ungdomen driva den agitation, som — enligt vad statsrådet Andersson ansåg sig ha kunnat konstatera — haft välgörande verkningar.

Med hänsyn till detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DOMÖ: Jag skulle inte ha begärt ordet, herr talman, om inte statsrådet Andersson givit mig anledning därtill. Herr statsrådet uttalade sig om kritiken mot sparkampanjen på ett sådant sätt, att man lätt kunde få ett intryck av att man på vårt håll sökte fördöma och underkänna det arbete, som är nedlagt i denna sparkampanj. Så är långt ifrån fallet. Vi äro alla tacksamma och glada över att ungdomen tagit itu med detta. Mig gläder det särskilt att ungdomen på den senaste tiden har velat ägna ekonomiska spörsmål sin uppmärksamhet. Just för detta, att ungdomen är tacksam och glad över det och själv ger erkännande åt sparkampanjerna genom sin propaganda, vilket blivit upptakten till en utvidgning av denna verksamhet, skall ungdomen ha erkännande! Jag hoppas också — även om det blir andra former för sparverksamheten och den inte får fortsätta som hittills under rätt stor generositet från statens sida — att ungdomen inte skall tappa intresset för sparkampanjerna utan ändå fortsätta

Anslag till Folkrörelsernas sparkampanj m. m.

med dem. Därvidlag tror jag, att ungdomarnas intressen mötas inom alla ungdomsrörelser, vilket glädjande nog har visat sig på den senaste tiden inte minst inom det socialdemokratiska partiets ungdomsrörelse.

Därmed är dock inte sagt, att man är beredd att låta det hela glida på sätt det nu har gjort. Det har varit nyttigt med uppräckningen, men fullföljandet av denna verksamhet nödgas sparinstitutionerna få göra. De få därvid om möjligt utnyttja de människor, som redan bidragit till verksamheten, såsom kontaktmän, och jag skulle tro att det samarbete, som inletts mellan exempelvis representanter för sparinstitutionerna och Folkrörelsernas sparkampanj, skall avsätta bestående frukter i form av ett effektivt samarbete i sparklubbar och dylikt.

Jag vill som sagt inlägga min gensaga mot påståendet, att man från vårt håll skulle vilja underkänna det arbete, som är gjort på detta område.

Men om det nu gäller att gå vidare framåt och se, hur denna sparverksamhet för framtiden skall läggas, måste man väl också i någon mån tänka på vad det kostar. Och här komma de kritiska synpunkterna in. Reklam och propaganda är tidens röst. Men jag är inte alldeles säker på att de kunna ge en bestående effekt just på detta område. Har man väl väckt dem, som skulle väckas, får det väl sedan bli andra krafter, som ta upp resonemangen i dessa spörsmål och sedan fortsätta verket.

Statsrådet Andersson gav sig in på ett konstaterande av att penningvärdesförsämringen nu hade upphört. Han blev sedan förvånad, när det från annat håll antyddes att detta hans inlägg kanske var ett egendomligt inlägg. Ja, statsrådet Andersson tror, att penningvärdesförsämringen har upphört, och jag vill också tro det. Men vem vet, hur det verkligen är? Det får framtiden utvisa. Jag vågar minsann inte så bestämt fastställa dagen eller året för fixerandet av penningvärdet. Det gläder mig mycket, om herr statsrådet har rätt, men osvuret är bäst i detta fall.

Det talades vidare både av andre vice talmannen och av statsrådet om att man inte skall dra in moraliska värderingar när det gäller lotterier. Jag har för min del inte tagit saken från den sidan, utan jag har sagt, att det skall vara följdriktighet i åtgärderna, konsekvens i vad man söker åstadkomma. Det blir ingen överensstämmelse i fråga om de samfälliga linjer, som skulle föra till resultat, om man går in på ett sparande samtidigt med ett lotteri. Det är två oförenliga saker. Det är enligt min mening som eld och vatten, och det går inte att förena dessa två saker på rätt sätt, ty om man nyttjar den ena för att hastigt få i gång ett intresse, tappar man den andra, nämligen det målmedvetna sparandet, som mången gång konstituerar och grundlägger den blivande medborgarens sinne för livets verkligheter. Därför höra dessa två saker inte ihop.

Herr WISTRAND: Herr talman! Jag har följt denna debatt med så mycket större intresse som jag har den bestämda uppfattningen, att enbart den omständigheten är ett allvarligt tecken att det över huvud föres en debatt om propaganda för sparsamhet. Sparsamheten var någonting som förr belönade sig självt; man behövde inte sätta i gång en stor och vidlyftig apparat för att fästa uppmärksamheten på fördelarna av sparsamhet. Det är först när den naturliga belöningen uteblir, som man känner sig nödsakad att sätta propagandan i gång. Det visar, att en av de nödvändigaste och viktigaste pelare, på vilka hela samhällsarbetet vilar, numera är angripen.

Jag tror för min del att den sparsamhetspropaganda, som inte åtföljes av de politiska beslut, som göra sparsamheten lönande, aldrig kan bli annat än en ljudande malm och en klingande bjällra. Vad vi vänta på är, att kampanjen för sparsamheten, om den skall fortsättas, också skall följas av åtgärder från statsmakternas sida, som medföra, att sparrarna verkligen kunna peka på påtagliga fördelar av silt sparande.

Ang. fortsatt giltighet av valutalagen.

Vi ha länge här i landet fört en politik, som förr eller senare måste av händelsernas egen utveckling avbrytas, en politik, som inte har tagit tillräcklig hänsyn till att de medel, som man tar i anspråk, äro den enskilde medborgarens tillgångar; ofta av honom förvärvade med mycken möda och under stora uppoffringar. Vi ha också fört en penningpolitik, som inte varit ägnad att uppmuntra sparsamhet. Skall en sparsamhetskampanj fortfaara utan en tanke på ändring i dessa förhållanden, är denna sparsamhetskampanj ingenting värd i framtiden, och då kunna vi sluta med den ju förr dess hellre. En skattelindring i nuvarande stund skulle vara en långt bättre sparsamhetspropaganda än även de mest välskrivna broschyrer eller de mest talande plakater. Det är den vägen som man måste gå, om man skall få något väsentligt ur sparsamheten här i landet.

Det som den enskilde har att kräva är, att statsmakterna föra en politik, som principiellt är vänlig emot sparandet. För närvarande är det ju så, att för den som sparar, i varje fall om han kommer upp till ett belopp som ligger något utöver det vanliga, innebär sparandet ingenting annat än en direkt anmälan till bestraffning. Det är detta, som vi måste komma ifrån här i landet, om vi över huvud taget skola göra någonting verksamt för att åstadkomma en större sparsamhet.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Domö* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given

varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad bankoutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 11, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. fortsatt giltighet av valutalagen.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtande nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

I en den 10 mars 1950 dagtecknad proposition, nr 116, som hänvisats till bankoutskottets förberedande handläggning, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, jämlikt § 87 regeringsformen föreslagit riksdagen att antaga följande vid propositionen fogade

Förslag

till

Lag

om fortsatt giltighet av valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Härigenom förordnas, att valutalagen den 22 juni 1939, vilken jämlikt lag den 3 juni 1949 (nr 311) gäller till och med den 30 juni 1950, skall äga fortsatt giltighet till och med den 30 juni 1951.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Herr *EWERLÖF*: Herr talman! Det föreligger ett enhälligt utlåtande i detta

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

ärendet, och jag skall inte heller ta upp någon debatt i sakfrågan. Men jag har velat begagna detta tillfälle för att fästa uppmärksamheten på den utomordentligt summariska form, i vilken ärendet presenteras. Det finns över huvud taget inte något som helst underlag för bedömandet av behovet av en fortsatt reglering på detta område och inte heller för bedömandet av frågan, huruvida vi alltså ha behov av så stränga tillämpningsföreskrifter som de för närvarande gällande.

Det förefaller mig som om denna fråga vore av alldeles för stor betydelse för att behandlas så slentrianmässigt som här nu faktiskt sker. Hela lagstiftningen grundar sig ju på en fullmakt för Kungl. Maj:t att under krig eller av krig föranledda utomordentliga förhållanden utfärda bestämmelser i detta hänseende. För vart år som går avlägsna vi oss allt mer från den konstitutionella innebörden av denna fullmakt. Det finns också anledning framhålla, att det inte är obetydliga inskränkningar i den ekonomiska rörelsefriheten, som hela denna reglering innebär. Dessutom förutsätter den en pappersexercis av utomordentliga dimensioner.

Jag har, herr talman, med dessa ord bara velat stödja det önskemålet, att — om vi till ett följande år skulle komma i den situationen att vi alltså anse oss ha behov av en reglering på detta område — ärendet då måtte presenteras i riksdagen i ett mera utrett skick än vad som har skett i år.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 3 juni 1949 (nr 314) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv; och

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt tillämpning av lagen den 3 juni 1949 (nr 315) med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 20, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående vissa anslag ur kyrkofonden för avlönnande av präster m. m., dels ock i ämnet väckta motioner, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Första lagutskottet hade till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 64 i första kammaren av herrar *Osvald* och *Petrén* samt nr 68 i andra kammaren av herr *Nihlfors* m. fl.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t an hålla, att Kungl. Maj:t ville efter utredning för riksdagen framlägga förslag till lagstiftning innebärande förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet anfört bland annat:

»Efter demokratiens genombrott i vårt land har det blivit självfallet, att alla medborgare skola äga politisk självbestämmanderätt, likaväl som tidigare steg för steg tanke- och yttrandefrihet, församlingsfrihet och religionsfrihet tillför säkrats dem. Den därpå följande tiden och särskilt de senaste årtiondena ha präglats av en fördjupad syn på dessa

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

fri- och rättigheter. Deras innebörd har alltmer trängt in i det allmänna medvetandet. Utvecklingen i främmande länder bär skrämmande vittnesbörd om huru dessa omistliga värden lätt kunna förloras, om de icke på allt sätt värnas. Det framstår då som ett självklart anspråk, att företeelser i vårt eget samhällsliv icke få lämna utrymme för anmärkningar ur demokratisk synpunkt.

Med denna inställning till de allmänna demokratiska rättigheterna kan kollektiv anslutning till ett politiskt parti knappast vara förenlig. Genom den inom fackföreningsrörelsen tillämpade reservationsrätten är visserligen sört för att medlem av kollektivt ansluten förening kan hålla sig utanför partiet i fråga. Att den som icke vill biträda ett beslut om kollektiv anslutning är nödsakad vidtaga en positiv åtgärd, innebär dock ett visst intrång på den personliga friheten. Även om anledningen till gjord reservation ej skulle efterfrågas, tvingas reservanten genom sin åtgärd tillkännagiva, att hans åsikter avvika från de av föreningens majoritet omfattade. Detta synes utskottet stötande, då skydd mot att behöva röja sitt politiska ställningstagande måste anses ingå som en fundamental beståndsdel i den personliga friheten.

Härtill kommer att det ur demokratisk synpunkt måste anses betänkligt, att möjlighet föreligger för organisationer att kollektivt ansluta medlemmar till ett icke demokratiskt parti.

Av vad här anförts torde framgå, att den nuvarande möjligheten till kollektiv anslutning av en förenings medlemmar till politiskt parti icke är tillfredsställande ur demokratiska eller andra synpunkter. Den i och för sig tänkbara möjligheten att genom lagstiftning inskrida mot kollektiv anslutning vill utskottet dock för närvarande ej förorda. En sådan lagstiftning, som givetvis endast skulle avse anslutning till politiskt parti, skulle nämligen bli av rätt komplicerad natur. Denna utväg synes utskottet icke böra tillgripas, förrän andra möjligheter att ernå en tillfredställande ordning på förevarande område försökts. De av utskottet

anförda skälen böra därför göra det angeläget för organisationerna själva att upptaga och överväga frågan om avveckling av systemet med kollektiv partianslutning. Vissa händelser, som nyligen inträffat, giva anledning till antagande, att även inom fackföreningsrörelsen lämpligheten av detta system satts i fråga.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa, att förevarande motioner, I:64 och II:68, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.»

Reservation hade avgivits av herrar *Hedlund* i Östersund, *Branting*, *Ahlkvist*, *Olofsson*, *Lindgren*, *Olsson* i Mellerud, *Lindberg* och *Landgren*, vilka ansett, att utskottets motivering bort hava den ändrade lydelse, reservationen visade.

Den av reservanterna förordade motiveringen innehöll bland annat följande uttalande:

»Betänkligheter mot den kollektiva anslutningen fördes tidigt fram såväl inom som utom arbetarrörelsen. Den senares kritik gällde dock tvångsmässigt genomförd anslutning av fackföreningsmedlemmar såsom äventyrande en total facklig sammanslutning av alla arbetare utan hänsyn till politiska meningsriktningar. Den 1898 i Landsorganisationens stadgar införda bestämmelsen om ovillkorlig anslutning till det socialdemokratiska partiet av fackföreningarnas medlemmar upplävs också redan 1900.

Någon organisatorisk tvångsanslutning förekommer sålunda icke sedan ett halvsekel. Att i praktiken sådan anslutning skulle förekomma genom åsiktsförtryck, är icke med verkligheten överensstämmande. Härvidlag hänvisas till reservationsrätten, som ger varje medlem av den fackförening som beslutar anslutning till ett politiskt parti rätt att undantagas härifrån. Tillräckligt utrymme i tid för avgivande av reservationer lämnas alltid vid beslut om anslutning. Varje medlem kan sålunda från början ställa sig utanför, medan reservationsrätten också sedermera finns att tillgå. Att av praktiska skäl kräves en skriftlig anmälan, har av motionärerna påtalats som en olägenhet, då det av reservanten

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

fordras en »aktiv handling», som skulle äventyra individens frihet. Någon större olägenhet för den enskilde av att såsom i detta fall fylla i en blankett torde dock icke kunna påvisas i praktiken. Reservationsrätten gäller såväl tillhörigheten till annan politisk meningsriktning än den socialdemokratiska som fullständig frihet från politiska engagemang. Den innebär frihet från alla ekonomiska förpliktelser mot den socialdemokratiska organisationen. Även socialdemokratiska fackföreningsmedlemmar taga avstånd från kollektivanslutningen. Något fall av åsiktsförtryck i form av politisk förföljelse av fackföreningsmedlem, som anmält avvikande mening vid kollektiv anslutning till partiet av fackföreningen, är icke känt.

Hur den fackliga anslutningen till partiet ter sig i praktiken framgår av det förhållandet, att 1948 voro 31,7 procent av till Landsorganisationen anslutna fackföreningsmedlemmar också kollektivt anslutna till partiet. Motsvarande siffra var 1929 omkring 28 procent, sålunda ett ganska konstant förhållande.

Att de synpunkter som motionärerna tagit till motiv för sitt önskemål om en lagstiftning mot kollektivanslutningen skulle äga någon motsvarighet i förekommande praktiska missförhållanden, torde sålunda icke kunna påvisas. Motionärernas argumentering svarar näppligen mot synen på denna fråga inom vårt lands fackligt organiserade arbetarvärld. Snarare torde det lagstiftningsförfarande, som satts i fråga, inom fackföreningsrörelsen komma att betraktas som ett försök till intrång i fackföreningsmedlemmarnas och fackföreningarnas mödosamt vunna fri- och rättigheter.»

Herr AHLKVIST: Herr talman! I den här föreliggande motionen hemställes om utredning och förslag om lagstiftningsåtgärder för att förbjuda fackföreningarna att kollektivt ansluta sig till politiska partier, underförstått det socialdemokratiska partiet.

I sin motivering för detta yrkande söka motionärerna bland annat att leda i bevis, att fackföreningsrörelsen och

det socialdemokratiska partiet inte ha något historiskt gemensamt och vidare att fackföreningsmedlemmar inte kunna ha något ekonomiskt intresse att politiskt stödja det socialdemokratiska partiet. Motionärerna erinra sålunda om att redan innan det socialdemokratiska partiet bildades fanns det fackföreningar i vårt land, där i varje fall vissa av medlemmarna hade en politiskt liberal uppfattning. Jag har inte forskat efter de enskilda medlemmarnas politiska uppfattning inom fackföreningarna före det socialdemokratiska partiets bildande. Men om redan då det liberala partiet drev en politik, som icke kunde politiskt fängsla fackföreningsmedlemmarna, är det väl närmast detta partis ensak. Det påverkar inte på något sätt det historiska faktum, att när det socialdemokratiska partiet år 1889 bildades, så skedde det på grundval av redan förefintliga fackföreningar och socialdemokratiska föreningar. Under den första tiden var det socialdemokratiska partiet huvudorganisation för såväl de fackliga som politiska organisationerna. Efter hand som rörelsen växte och utvecklades, bildades emellertid på förslag av socialdemokratiska partiet år 1898 Landsorganisationen — **det var alltså inte 1889**, såsom det på grund av ett korrekturfel råkat stå i reservationen.

När alltså Landsorganisationen bildades år 1898, skedde därmed en praktisk uppdelning på de politiska och de fackliga arbetsområdena. Det innebar emellertid inte, att sambandet arbetarrörelsens grenar emellan därmed upphörde. Från början infördes i Landsorganisationens stadgar, att fackförening, som anslöt sig till Landsorganisationen, även kollektivt skulle ansluta sig till det socialdemokratiska partiet. Det rådde emellertid också bland de socialdemokratiska fackföreningsmedlemmarna tidigt delade meningar om lämpligheten av den kollektiva anslutningsformen, och redan två år därefter — år 1900 — upphävdes denna stadgebestämmelse och reservationsrätten genomfördes. Sedan dess har ingen tvångsanslutning av

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

fackföreningsmedlemmar till det socialdemokratiska partiet ägt rum.

Att emellertid de enskilda fackföreningarna även framdeles fortsatte att förmedla medlemmar såväl individuellt som kollektivt till det socialdemokratiska partiet är en intern organisationsfråga, som endast berör fackföreningarnas egna medlemmar. Jag kan som exempel nämna, att när den fackförening jag själv tillhör för något tiotal år sedan kollektivt anslöt sig till det socialdemokratiska partiet, voro vi redan dessförinnan praktiskt taget samtliga individuellt anslutna till detta parti. Vi voro däremot redan tidigare kollektivt anslutna till ABF:s lokalavdelning på orten, vi voro kollektivt anslutna till arbetslöshetskassan, vi hade en kollektiv olycksfallsförsäkring för olycksfall utom arbetet. Vi enades om att detta var en praktisk organisationsform. Fyra uppbördsmän behövde inte springa om varandra och inkassera sina avgifter, utan vi kunde betala dem på en gång till fackföreningens uppbördsman, och sedan fördelade fackföreningskassören avgifterna till de olika organisationerna. Vi sade oss också: Varför kunna vi inte handla lika praktiskt, när det gäller anslutning till arbetarkommunen? Så enade vi oss om att kollektivt ansluta oss även dit och få betala våra avgifter i ett svep, så att inte alla medlemmarna skulle behöva springa till arbetarkommunens kassör och erlägga sina avgifter.

Ungefär så går det oftast till, när en fackförening kollektivt anslutes till partiet. Råder det delade meningar inom avdelningen, huruvida kollektivanslutning skall ske eller inte, blir det vanligen ingen kollektiv anslutning, vilket visas inte minst därav, att av de till Landsorganisationen anslutna fackföreningsmedlemmarna endast omkring 31 procent äro kollektivanslutna till det socialdemokratiska partiet.

Sedan har det väl — särskilt på orter och i fackföreningar, där kommunisterna ha ett starkt inflytande och där en dragkamp råder mellan kommunisterna och socialdemokraterna om led-

ningen i fackföreningen — i undantagsfall förekommit, att en socialdemokratisk majoritet har beslutat att kollektivt ansluta avdelningens medlemmar till arbetarkommunen. Även om kommunisterna då noggrant utnyttja sin reservationsrätt, ser man ändå kollektivanslutningen med oblida ögon. Jag kan möjligen förstå, att motionärerna och de borgerliga representanterna i utskottet ha känt behov av att ge kommunisterna ett litet handtag när det gäller deras splittringsarbete i fackföreningarna! Det kan ju nämligen inte gärna ur borgerlig synpunkt vara önskvärt med en enig arbetarrörelse.

Motionärerna och de borgerliga utskottsledamöterna vilja inte heller godta reservationsrätten, och detta av två skäl. Dels säga de, att det inte är tillfredsställande att man för att undgå att bli ansluten till det socialdemokratiska partiet måste företa en positiv handling, dels anse de, att man därmed visar majoriteten av sina arbetskamrater, att man har en annan politisk uppfattning.

I fråga om det första skälet får jag kanske säga, att man naturligtvis kan ha en sådan allmänt negativ inställning, att man reagerar mot allt positivt handlande. Men annars måste jag nog säga, att den positiva åtgärd, som här kräves, inte är alltför betungande. Det heter, att man skall avge en skriftlig reservation — man skall skriva sitt namn på en blankett. Men i praktiken hålles det inte så hårt på dessa former. Är man närvarande på mötet, kan man begära ordet och be att till protokollet få antecknat, att man inte är med på att avdelningen anslutes kollektivt, och därmed slipper man att vara med. Är man inte närvarande på mötet, kan man, när man skall erlägga sin avgift till fackföreningens uppbördsman, meddela honom, att man i princip inte gillar att vara kollektivt ansluten och att man inte vill erlägga den del av avgiften, som skall gå till arbetarkommunen, och då slipper man också att vara med. Den positiva åtgärden är alltså inte alltför ansträngande.

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

När man sedan säger, att man med detta ju ändå måste visa sin politiska hemvist, är inte heller detta skäl bärande. Jag medger, att sådana fall kunna förekomma och ha förekommit. Det är väl inte så särskilt många år sedan det fanns kommunister, som inte gärna ville medge, var de hade sin politiska hemvist, ja, som framför allt ville dölja detta för att därmed ha större möjligheter att bedriva en landsskadlig verksamhet. Jag vet nu inte, om det är detta, som de borgerliga i utskottet speciellt vilja slå vakt om. Annars kunde man nog säga, att även då man reserverar sig mot kollektivanslutning hör det till undantagen, att man behöver tala om sin politiska hemvist. Man kan nämligen reservera sig av olika skäl. Man kan reservera sig därför att man tillhör annat politiskt parti eller sympatiserar med annat parti. Man kan också reservera sig, därför att man inte har någon politisk uppfattning och inte vill stödja något politiskt parti. Man kan vidare reservera sig därför att man — även om man är socialdemokrat — i princip inte gillar den kollektiva anslutningsformen. Det finns enskilt anslutna medlemmar, som reservera sig emot kollektivanslutningen, därför att de anse den individuella anslutningen knyta dem intimare samman med det socialdemokratiska partiet. När man anmäler sin reservation, vet ingen vilket av dessa skäl det är fråga om, såvida inte vederbörande själv talar om det. Är det en mindre fackförening, känna naturligen arbetskamraterna varandras politiska uppfattning, oavsett om de äro kollektivt anslutna till någon arbetarkommun eller inte. Är det däremot en större fackförening, som kanske ospänner ett flertal arbetsplatser och där den personliga bekantskapen är mindre, då behöver man inte röja sin politiska uppfattning därför att man reserverar sig.

Jag vill tillägga, att det inte i något fall är känt, att socialdemokratiska fackföreningsmedlemmar ha övat åsiktsförtryck mot sina arbetskamrater på grund av att de deklarerat en annan po-

litisk uppfattning än den socialdemokratiska.

Sedan säga motionärerna, att det är en dåligt grundad uppfattning hos fackföreningarnas medlemmar, att de tro sig ha intresse av att stödja det socialdemokratiska partiet. Motionärerna hänvisa till att under 1920-talet, när det var borgerlig regim i detta land, voro reallöneökningarna högre än de voro under 1930-talet med socialdemokratisk regim.

Jag skall, herr talman, inte ta kammarens tid i anspråk med någon utförlig statistik över reallönernas utveckling under de senare decennierna. Men eftersom motionärerna själva peka på 1920-talet, får jag kanske erinra om att vi då hade en arbetslöshetskris med massarbetslöshet, varvid ett flertal av fackföreningarnas medlemmar saknade arbete och försörjningsmöjligheter. Hos de politiska partierna rådde det då delade meningar om vilka åtgärder som statsmakterna borde vidtaga för att ge de arbetslösa sysselsättning och försörjning. Jag erinrar om att tvenne socialdemokratiska regeringar nödgades avgå under 1920-talet, därför att de ville föra en humanare arbetslöshetspolitik. Det fanns ett annat parti, det folkfrisinnade partiet, som i stället ville bjuda fackföreningarnas arbetslösa medlemmar att välja mellan strejkbryteri och svält. Jag tror inte att det är riktigt att säga, att fackföreningsmedlemmarnas uppfattning är dåligt grundad, om de sedan inte vilja stödja detta politiska parti.

Efter det att motionen har väckts, ha även vissa folkpartitidningar tagit avstånd från den. Det har väl inte ansetts faktiskt klokt att stödja så utmanande åtgärder som här föreslås emot fackföreningarna. Redan motionen visar ju nämligen, var fackföreningsfolket har sina vänner. Motionens behandling i utskottet pekar klart på vilket politiskt parti som vill slå vakt om fackföreningsarnas frihet att själva besluta om egna angelägenheter. Vid ärendets behandling i utskottet har man också förmärkt eftertankens kranka blekhet. Det gjordes först från folkpartihåll trevande försök

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

att ena de borgerliga representanterna om att begära en utredning. När detta inte lyckades, fann man slutligen varandra i en motivering, där man i stort sett ansluter sig till motionärernas motiv och där man fördömer kollektivanslutningen, men där man slutligen säger, att man icke vill föreslå lagstiftningsåtgärder, förrän andra utvägar prövats, och man förutsätter, att fackföreningarna själva skola avveckla detta otillfredsställande system.

Man ger här med andra ord fackföreningsfolket en nådatid med hopp om bot och bättring. Men om det nu inte blir någon bot och bättring, hur lång är då fackföreningarnas nådatid?

Jag gör mig inte skyldig till någon överdrift om jag säger, att svensk fackföreningsrörelse har genom en förständig fackföreningspolitik och genom en klart ådagalagd samhällsolidaritet tillvunnit sig respekt och aktning i vida kretsar. Det har icke av någon kunnat ledas i bevis, att här förekommit något som motiverat — vare sig ur den enskildes eller ur samhällets synpunkt — att det vidtas lagstiftningsåtgärder eller ens visas någon pekpinne från utomstående om hur fackföreningarna skola lösa sina inre organisatoriska angelägenheter.

Jag ber, herr talman, att få yrka avslag på motionerna med bifall till den motivering, som finnes angiven i den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Häri instämde herrar *Einar Eriksson, Albert Hermansson, Falk, Ramberg, Boo* och *Birger Andersson*, fru *Sjöström-Bengtsson* samt herrar *Damström, Olofsson, Karl August Johanson, Svedberg, Hugo Sundberg, Nyström, Berling, Alfred Andersson, Sandberg, Hesselbom, Sundvik* och *Heüman*.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Såsom framgår av det föreliggande utlåtandet ha utskottets samtliga ledamöter varit eniga om att inte nu påyrka lagstiftningsåtgärder. Det betyder emellertid

inte, att utskottets ledamöter ha ansett, att det är bra som det är, och därför har utskottet i sitt yttrande också framhållit, att utskottet anser det vara välbetänkt för organisationerna själva att upptaga och överväga frågan om avveckling av systemet med kollektiv anslutning.

Av herr Ahlkvists anförande skulle man kunna tro, att här föreligger en mycket skarp motsättning emellan utskottets majoritet och fackföreningsrörelsen. Jag vill redan nu säga, att man gör sig skyldig till överdrift när man driver det till sin spets på det sätt som herr Ahlkvist senast gjorde. Han har, synes det mig, talat såsom socialdemokraten, men knappast såsom fackföreningsmedlemmen. Ty det är ju inte obekant att denna fråga har varit föremål för överläggningar inom fackföreningsrörelsen själv i långa tider. Det har hysts betänkligheter emot kollektivanslutningen, och man har därför infört reservationsrätten.

Påståendet, att motionen och utskottsutlåtandets motivering skulle vara något angrepp på fackföreningsrörelsen, anser jag vara fullständigt felaktigt. Intet kan vara oriktigare än att tolka utlåtandet på det sättet. När herr Ahlkvist menar, att reservanternas ställningstagande här utgör ett bevis för vilket parti fackföreningsrörelsen har att lita sig till med hänsyn till sin frihet, är det väl ett uttryck, som man kan sätta frågetecken inför. Ty även vi ha i vårt ställningstagande velat hävda fackföreningarnas frihet; de fackföreningsmedlemmar, som vilja ansluta sig till ett visst parti, må ha frihet att göra det, och de som icke vilja ansluta sig skola icke behöva demonstrera denna sin inställning.

Vi ha härmed velat ge uttryck för den uppfattningen, att man genom att ta bort kollektivanslutningen skulle kunna stärka samhörigheten inom fackföreningsrörelsen bättre än genom att fortfarande ha kvar detta system och därigenom praktiskt taget leda fackföreningsrörelsens medlemmar in i ett slags dualistiskt tillstånd, där man å ena si-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

dan hävdar en viss politisk uppfattning, å andra sidan nödvändigheten att markera en annan uppfattning.

Jag tror att det är riktigt, att man låter fackföreningsrörelsen ha en god sammanhållning i fråga om det väsentliga, det som är själva huvudsyftet med fackföreningsrörelsen. Politisk inställning borde i det sammanhanget vara en ovidkommande fråga.

Nu har man sagt, att den reservationsrätt, som man infört, skulle vara till fyllest. Sålunda skulle dess existens eliminera alla de svårigheter, som man här pekar på. Är det så alldeles säkert? Om det hade varit fallet, tycker man ju också, att man inte — såsom dock ofta har skett — skulle ha behövt resa invändningar från fackföreningshåll emot denna form. Jag medger mycket väl, att det rent juridiskt och kanske också praktiskt inte är någon svårighet att ordna saken på det sätt som man nu tillämpar i fråga om reservationsrätten. Men här gäller det väl framför allt en psykologisk fråga. Jag vill inte påstå att det — såsom herr Ahlkvist ville framhålla att vi påstått — skulle vara någon ansträngande åtgärd. Frågan gäller inte detta, utan huruvida det ur psykologiska synpunkter kan vara välbetänkt att på detta sätt dela en fackföreningsrörelse i två olika delar, varvid man så att säga menar, att den ena parten intar den ståndpunkten och den andra parten en annan ståndpunkt.

Låt oss nu tänka oss två olika fall. I det första fallet har man fattat beslut om kollektivanslutning, men en enskild person eller kanske ett par, tre personer vilja inte vara med på det. Är det så alldeles säkert, att inte dessa personer, som nödgas reservera sig, själva i viss mån kunna finna det obehagligt att behöva på det sättet vid detta tillfälle ge uttryck för en avvikande mening? I det andra fallet, som också gäller ett fattat beslut om kollektivanslutning, finns en mycket stark minoritet; fackföreningen är kanske delad i två nästan lika stora hälfter. Om man antar, att så mycket som låt oss säga 40 procent skulle avge reservation — det ha

ju vederbörande full rätt att göra — måste man då inte säga sig, att stämningen i denna fackförening skulle kunna bli något irriterad av att det just på detta sätt markerades, att dessa två grupper stodo emot varandra i denna fråga? Enligt min mening är reservationsrätten i själva verket ett ganska dåligt försvar för bibehållande av kollektivanslutningen.

Sedan har man åberopat de historiska betingelserna. Jag vet inte riktigt, om kollektivanslutningen verkligen är historiskt betingad, såsom man gör gällande. Ty hur skall man då förklara den omständigheten, att vid Landsorganisationens kongress år 1917 två femtedelar av ombuden voro emot kollektivanslutning? De ansågo, att fackföreningsrörelsen skulle vara politiskt neutral. Är det först på senare tid som man upptäckt de historiska betingelserna?

Vi få ju också komma ihåg, att den engelska arbetarrörelsen inte tillåter kollektivanslutning. Den har härvidlag gått på en helt annan linje.

När herr Ahlkvist i sitt anförande framhöll, att denna framstöt skulle vara en hjälp åt det kommunistiska splittersarbetet, kan jag inte förstå, vad han därmed syftade på. Ty det är ju klart, att vidhåller man reservationsrätten, ha kommunisterna såväl som andra möjlighet att reservera sig. Går man på den linje, som vi här ha föreslagit, ha ju alla socialdemokrater i en fackförening möjlighet att ansluta sig till det socialdemokratiska partiet. Följaktligen är det väl ändå ett överord, när herr Ahlkvist menar, att denna sak skulle ha något sammanhang med frågan om kommunisterna.

Ne, hur skall nu frågan lösas? Jag har i utskottet anfört, att man ju skulle kunna tänka sig, att denna fråga om anmälan skulle kunna vändas helt om. Varför inte följa den linjen? I stället för att den, som inte vill ansluta sig, skall vidta en åtgärd, skulle den, som vill ansluta sig, kunna vidtaga åtgärden att anmäla sitt inträde i det socialdemokratiska partiet. Är det inte riktigare, att man får anmäla sig in i ett parti än

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

att man ovillkorligen skall vara tvingad att anmäla en avvikande mening för att komma ifrån att vara med i ett parti?

Man skulle ju lika gärna som att skicka ut cirkulär eller anmälningsblanketter till dem, som eventuellt vilja reservera sig mot beslutet, kunna skicka ut sådana till alla medlemmarna och låta den, som ville ansluta sig, göra det genom en positiv åtgärd. Ha inte både det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen nu nått en så pass god stabilisering, att man skulle kunna kosta på sig en sådan anordning och slippa att skapa denna irritation?

Det är detta, som utskottet har velat förorda i sin motivering. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets lemställan.

Herr PETRÉN: Herr talman! Även om herr Ahlkvists tolkning av motionens syfte bör framstå som orimlig för de flesta här, gör dock hans angrepp — jag tolkar det som ett angrepp — mot motionärerna det angeläget för mig att utveckla min syn på denna fråga, och jag gör det då i egenskap av motionär.

Det synes mig självklart, att man i ett demokratiskt land, där vi vilja ha ett sant folkstyre, också skall hävda individens självbestämmanderätt i ideella, religiösa och politiska frågor. En kollektiv anslutning av en intresseorganisationens medlemmar till ett politiskt parti är enligt min mening oförenlig med ett sådant krav. Utan sitt samtycke bör ingen införlivas med ett politiskt parti. Att reservationsmöjligheten finns är en ganska klen tröst. Reservationen framstår för den oliktänkande som en plikt att fullgöra, och den innebär, att offentlighet ges åt den enskildes politiska ställningstagande, något som strider mot grundsatsen att valhemligheten skall skyddas. Det är vidare ofta inte särskilt nöjsamt för den enskilde att öppet frondera mot den i hans arbetsmiljö gängse politiska uppfattningen.

Detta är någonting, som jag tror man har svårt att säga emot. Det gäller i de flesta sammanhang, att den ensamme,

som står upp mot en stor majoritet, icke alltid har det så lätt. Politisk kollektivanslutning är enligt min mening icke förenlig med politisk frihet. Detta framstår också som utskottets mening.

Reservanterna undvika egentligen att säga sin mening om det berättigade eller icke berättigade i kollektivanslutning i dagens läge. Herr Ahlkvist har nu senare sagt sin bestämda mening här. Reservanterna uppehålla sig i stället vid en historisk återblick. De historiska förhållandena ge inget hållbart försvar för kollektiv anslutning till politiska partier i dag. Att anföra som motiv, att detta förhållande har existerat i femtio år eller att, som det uttryckts i någon tidning, »vi bygga på former som bestå, därför att de äro gamla» — det är ett väl konservativt betraktelsesätt. Förhållandena i dag äro icke desamma som för femtio år sedan. Kollektivanslutningen infördes vid en tidpunkt, när vi inte hade demokrati i vårt land, när allmän rösträtt och föreningsrätt voro de brännande frågorna på dagordningen. Nu ha som vi hoppas demokratin tryggats, och då bör ett automatiskt införlivande efter yrke av den enskilde i politiska partier vara oss främmande.

Reservanterna göra gällande, att ett förbud mot kollektiv anslutning till ett politiskt parti vore ett intrång i fackföreningsmedlemmarnas och fackföreningarnas mödosamt vunna fri- och rättigheter. Jag ser det inte på det sättet. Tvärtom är ett väsentligt skäl för mig att söka få slut på kollektivanslutningen just att den begränsar fackföreningsmedlemmarnas frihet och sår splittring inom den fackliga rörelsen. Jag vet som förhandlare, vilket värde det har för båda parter, att organisationerna stå samlade. Först i ett sådant läge ha uppgörelserna sitt verkliga värde. Jag har också under gångna år arbetat för tjänstemännens enande i fackligt hänseende och skulle med ledsnad se en annan utveckling — som säkert skulle bli en följd, om man inom tjänstemannaorganisationerna gick in för en kollektiv politisk anslutning. En facklig or-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

ganisation bör, för att bäst kunna tjäna sina medlemmar, vara politiskt neutral. Detta har kanske kommit klart till uttryck i TCO:s yttranden rörande dess egna förhållanden. Jag är övertygad om att de medlemmar i TCO vi ha här i kammaren oberoende av politisk färg komma att ansluta sig till utskottets uppfattning. Om de inte göra det, vore det angeläget att få höra deras synpunkter på vari skillnaden skulle ligga mellan dessa förhållanden för tjänstemäns och arbetares del. Jag kan inte för min del se, att man kan lägga något olikartat betraktelsesätt härpå.

Att motionärerna gått in på tanken om lagstiftning för att få slut på kollektiv anslutning och således inte helt förlita sig på att denna anslutningsform skall upphöra av sig själv, beror på att en kollektiv anslutning till politiska partier under den senaste tioårsperioden tagit ökad omfattning. Över 100 000-talet medlemmar ha på detta sätt ytterligare partianslutits och det sista året har det varit en mycket bestämd tendens till ökning. Denna ökning har skett under en stark stimulans och uppmuntran från det socialdemokratiska partiets ledning. Jag vill erinra om att statsministern i ett hyllningstelegram gratulerat, när ett förbund anslutit sina medlemmar kollektivt till ett politiskt parti. Detta är ganska förvånansvärt, om man ser det mot bakgrunden av tidigare riksdagsbehandling av denna fråga.

Frågan var uppe 1934, då tanken föreslås fram att försöka få till stånd ett förbud mot kollektiv politisk anslutning. Riksdagen beslöt då att hemställa till Kungl. Maj:t att få en utredning tillsatt och få fram förslag. Någon sådan utredning har Kungl. Maj:t icke tillsatt. Jag kan inte underlåta att se ett visst motsatsförhållande mellan statsministerns uttalande och den hemställda riksdagen har gjort, som är det senaste uttrycket för riksdagens uppfattning. Detta gör, att jag tycker det är värdefullt att man nu tar upp denna fråga på nytt.

Under allra sista tiden har emellertid en viss svängning inträtt bort från kollektiv partianslutning. Statsministern har

gjort uttalanden, som tyda på att begeistringen inte är lika stor nu som förr. Det har också förekommit, att beslut om kollektiv anslutning till politiskt parti har upphävts. De sista händelserna i Göteborg inom järnvägsmannaförbundet visa, hur den kollektiva partianslutningen kan skapa splittrande tendenser i de fackliga organisationerna. För min del kommer inte detta så överraskande, då jag ser sådana tendenser som en naturlig följd av kollektivanslutningen. Det borde vara anledning inte minst ur facklig synpunkt att söka få bort denna anslutningsform. Förhållandena äro i dag inte desamma som när den första gången tillkom. Tiden står icke stilla.

Utskottet har i stort sett gett uttryck för samma uppfattningar som motionärerna men inte dragit ut konsekvenserna och yrkat bifall till motionens kläm. Jag vill inte emot ett enhälligt utskott ställa något yrkande, det synes mig ganska meningslöst, utan jag får vara nöjd med vad utskottet har skrivit, vilket också innebär, att frågan står öppen för riksdagen att komma igen om denna politiska anslutningsform inte minskar.

Herr talman! Jag har under arbete för hävdande av tjänstemännens fackliga fri- och rättigheter — ett arbete som många gånger varit hårt med den motvilja som under 1930-talet på många håll fanns från arbetsgivarnas sida mot tjänstemännens organisationssträvanden — byggt upp en egen övertygelse om att intresseorganisationerna böra vara politiskt neutrala. Jag har, sedan jag kommit in i politiskt arbete, inte funnit någon anledning att revidera denna uppfattning. Jag har snarast stärkts i min övertygelse. Våra intresseorganisationer ha en mycket stor betydelse i samhällslivet. De ha också haft betydelse därigenom att åsikts- och yttrandefriheten har blivit större. Den var förr ofta beskuren genom ett hårt beroende under de maktägande. Det är denna åsiktsfrihet, som jag vill slå vakt om och om möjligt vidga. Detta är för mig huvudmotivet till motionen.

Jag skulle efter dessa mera principiella

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

synpunkter vilja tillägga en sak. Man har kanske det intrycket, att det finns politiska partier, som tro att den kollektiva anslutningen till deras parti skulle ha något större värde. Jag tror, att man vid närmare eftertanke måste komma fram till att ett partis slagkraft knappast vinner på att ha en barlast med sig av oliktänkande medlemmar. Att sådana finnas trots reservationsrätten äro nog alla övertygade om. Det råder en tröghet att använda sig av den.

Herr talman! Om denna motion och den debatt, som kommit upp kring den, kunna bidra till att omfattningen av den kollektiva anslutningen till politiskt parti minskar, så anser jag mycket vunnit. Om den inte gör det nu, tror jag ändå, att genom att denna fråga tagits upp, den allmänna opinionen kommer att låta göra sin röst hörd.

Herr UHLÉN: Herr talman! Den första i nutida bemärkelse moderna fackförening, som bildades i vårt land — alltså den första fackliga kamporganisationen — tobaksarbetarefackföreningen Enighet i Malmö, som bildades 1874, var genom moderorganisationen i Köpenhamn ansluten till socialistiska internationalen. Den äldsta nu existerande fackföreningen, som från början har haft samma karaktär, nämligen handskmakarefackföreningen i Lund, bildad 1875, hade ingen socialdemokratisk eller socialistisk organisation att ansluta sig till, men den bildades och leddes under tjugio år av den förste socialdemokratiska arbetarpartijären i vårt land, handskmakaren Patrik Rosengren. Även den fackföreningen fick alltså från början den inriktning, som fackföreningsrörelsen allt sedan dess har haft.

När det socialdemokratiska partiet bildades 1889, skedde anslutningen som herr Ahlkvist tidigare har framhållit, utslutande eller i varje fall till 90 procent eller mer genom anslutning från de då existerande fackföreningarna, vilka anslö sig kollektivt. De ansågo detta vara självklart och riktigt, därför att fackföreningsprogrammet alltifrån 1883 och i

än högre grad från 1886 hade upptagit alla de politiska krav, som sedan blevo det socialdemokratiska partiets aktuella krav, av vilka en del ännu inte äro realiserade.

När Landsorganisationen bildades 1898 antogs med cirka två tredjedelars majoritet den s. k. tvångsanslutningen, som innebar, att förbund, som anslöt sig till Landsorganisationen, senast tre år efter denna anslutning skulle vara anslutet även till socialdemokratiska partiet. Som herr Ahlkvist har konstaterat, upphävdes den bestämmelsen i stadgarna redan 1900, alltså innan treårsfristen hade gått till ända. Bestämmelsen blev sålunda i själva verket aldrig tillämpad. I stället uppmanade Landsorganisationen fackföreningarna att kollektivt ansluta sig till arbetarkommunerna, som från och med partikongressen samma år blev den nya formen för de lokala partiorganisationerna. Men även denna anslutning innebar ett visst tvång, ett individuellt sådant, eftersom fackföreningarna måste ansluta sig till respektive arbetarkommuner med hela sitt medlemsantal. Detta individuella tvång upphävdes genom att partikongressen 1908 införde reservationsrätten i partiets stadgar.

Sedan dess har kollektivanslutningen icke varit någon strids- eller tvistefråga inom fackföreningarna, i varje fall icke bland de socialdemokratiskt inställda fackföreningsmedlemmarna, som man väl kan anta då utgjorde 98 procent. Den har föranlett strid endast i det fall, då en konkurrerande partiorganisation har anmält sig till — ja, skall jag säga en tävlan om själarna?

Herr Lindblom erinrade om år 1917. Naturligtvis — då opererade det vänster-socialistiska partiet som konkurrent till det gamla socialdemokratiska partiet. Under de senaste tre decennierna är det framför allt det kommunistiska partiet, som har bekämpat inte bara det socialdemokratiska partiet utan följaktligen också kollektivanslutningen. Varför har det bekämpat kollektivanslutningen? Tro ens motionärerna, tro ens första lagutskottets samtliga borgerliga ledamöter, att kommunisterna ha bekämpat kollek-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

tivanslutningen på grund av några utomordentliga omsorger om medlemmarnas frihet? Jag tror inte, att någon enda folkpartist eller någon annan borgerlig i denna kammare besvarar den frågan jakande. Tror man på borgerligt håll, att kommunisterna ha plågats av att fackföreningsmedlemmar nödgats begagna sig av reservationsrätten? Jag tror, att man lika litet vågar besvara den frågan jakande. Vi äro sannolikt allesammans utom kommunisterna själva fullkomligt övertygade om att kommunisternas motiv har varit någonting helt annat än omsorgen om fackföreningsmedlemmarnas frihet.

Uppriktigt talat: Jag tror, att man med lika stort berättigande kan framställa dessa frågor även beträffande folkpartiet och dess upprepade attacker mot kollektivanslutningen.

Herr talman! Det beror inte på att jag helt plötsligt har blivit poetisk utan bara på att jag finner det sakligt berättigat att i sammanhanget erinra om ett par rader av en av vårt lands största skalder:

Är dygden ej din vishets regel,
i rök din vishet löses opp.

Motionärernas vishet har redan upplöst i rök. Det kunna vi konstatera, eftersom ingen i utskottet har yrkat bifall till deras motion. Dygden var inte motionärernas vishetsregel. Men däremot rena odygden! Och nu ha första lagutskottets borgerliga ledamöter använt röken i syfte att camouflera odygden, med andra ord att camouflera motionens verkliga motiv och inspirationskälla.

Denna framstöt har lika litet som folkpartiets eller liberalernas alla föregående jämförbara framstötter inspirerats av omsorg om friheten, trots att man nu står och deklamerar om det, såsom herr Lindblom gjorde för en liten stund sedan. Däremot har den inspirerats av en god portion avund och kanske en ännu större portion skadelusta. Man har hoppats att genom att åstadkomma ett förbud mot kollektivanslutningen försvåra det socialdemokratiska partiets rekrytering

och att i bästa fall underlätta sin egen rekrytering, d. v. s. i bästa fall vinna några själar åt folkpartiet.

Men för att dölja detta motiv åberopar nu första lagutskottets borgerliga majoritet, att reservationen kräver en positiv handling, bestående som regel av en namnunderskrift. Ett utträde ur en organisation kräver alltid en positiv handling, och vill man efter anmodan att ansluta sig till ett visst politiskt parti vägra att göra det, så kräver detta också en positiv handling i form av ett klart besked, att man inte vill tillhöra detta parti. Utträdet kräver alltid en positiv handling, såvida man inte vill uppträda inkorrekt och låta sig strykas på grund av bristande betalning. En begäran om utträde ur snart sagt vilken organisation som helst måste också som regel motiveras. Det behöver man inte göra, om man reserverar sig mot att tillhöra det socialdemokratiska partiet. Det behövs ingen motivering och ingen deklARATION, som herr Ahlkvist redan har sagt, om politisk hemvist, det behövs bara att man reserverar sig emot anslutning. Därmed är man inte ansluten. Hur skulle reservationen under sådana förhållanden kunna innebära ett åsiktsförtryck eller en för vederbörande — för att använda herr Lindbloms terminologi — psykologiskt plågsam kränkning av friheten?

Herr talman! Eftersom jag är ganska övertygad om att folkpartiet är tillräckligt fördomsfritt för att självt kunna använda sig av kollektivanslutningen, såvida partiet över huvud taget hade någon möjlighet att göra det och kunde vinna någonting på det, så kan jag också göra tankeexperimentet att jag tillhörde en organisation, som stode i begrepp att kollektivansluta sig till folkpartiet. Om det då bara behövdes en reservation för att slippa bli ansluten, skulle jag med allra största tillfredsställelse avgiva den reservationen. Jag skulle med glädje intyga, att jag inte ville tillhöra folkpartiet, och jag skulle inte få något som helst komplex på grund av den saken. Jag skulle tvärtom anse mig lyckligt befriad från risken av att få ett komplex — ett

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

sådant skulle jag onekligen få, om jag skulle bli tvungen att komma dit!

Jag har på grund av min huvudsakliga uppgift som tidningsman och på grund av mångårigt medlemskap av Sveriges största fackförbund upprepade gånger kommit i kontakt med fackföreningsmedlemmar, som ha anmält reservation mot kollektivanslutning. Framför allt har det i äldre tider varit syndikalistiska sympatisörer och sedermera kommunister, som ha använt sig av reservationsrätten. Men jag har aldrig träffat på någon, som har gått omkring och plågats för att han har varit tvungen att avge en reservation eller varit tvungen att anmäla, att han inte ville vara med i partiet. Skulle man under sådana förhållanden kunna anse det troligt, att folkpartiets medlemmar i allmänhet gå omkring och plågas på dessa medlemmars vägnar och i deras ställe? Ursäkta, herrar folkpartister, att jag säger det rent ut, men jag tror inte folkpartiets medlemmar i allmänhet äro i stånd till något sådant ställföreträdande och kompletterande lidande på andras vägnar! Därtill äro de som regel alltför självupptagna.

Däremot tror jag att det ligger krassa politiska beräkningar bakom framstötarna mot kollektivanslutningen. Vill folkpartiet kämpa för ökad frihet åt arbetarklassen, så finns det större uppgifter för kampviljan än att beröva fackföreningsrörelsen friheten att själv besluta över sina organisatoriska angelägenheter. Det finns den möjligheten för folkpartiet, om viljan finns, att göra sådana insatser för det arbetande folkets frihet, att man styrker, att dygden verkligen är vishetsregeln och att man inte bara gör rökridåer för att camouflera partipolitiska syften och beräkningar.

Efter detta herr talman, är det självklart, att jag ansluter mig till det yrkande, som framställdes av herr Ahlkvist.

På framställning av herr talmannen beslöts att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 146, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av Sveriges anslutning till den allmänna överenskommelsen rörande Europarådets privilegier och immunitet; samt

nr 147, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 1 § lagen den 10 juli 1947 (nr 511) om särskilda förmåner för vissa internationella organisationer.

Anmälades bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 148, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisutjämningsavgift m. m.;

nr 149, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående rätt för Konungen att förordna om uttagande av antidumping- och utjämningsstullar;

nr 150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglering av sockernäringsen i riket m. m.; samt

nr 151, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan Sverige och Finland för undvikande av dubbelbeskattning beträffande skatter å kvarlätenskap.

Skrivelseförslagen godkändes under förutsättning beträffande vart och ett av dem, att andra kammaren i avseende å motsvarande utskottsbetänkande fattade samma beslut som första kammaren.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *Aman* för tiden den 6—13 i denna månad för utrikes resa.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskilddes kl. 5.07 eftermiddagen.

In fidem

G. H. Berggren.

Onsdagen den 3 maj eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier. (Forts.)

Fortsattes överläggningen angående första lagutskottets utlåtande nr 21, i anledning av väckta motioner om förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier.

Herr BRANTING: Herr talman, mina damer och herrar! Man skall inte förvåna sig över att vi på den socialdemokratiska sidan ta denna fråga på fullt allvar och tillmäta den stor betydelse. Konsekvenserna av de strävanden, som här ha gjort sig gällande på den borgerliga sidan, förtjäna den allra största uppmärksamhet.

Vad är det som de ärade borgerliga representanterna egentliga vilja? Om man nu har hört herrar Lindblom och Petrén, märker man ju att det på den punkten inte kan vara fråga om något tvivel. Såsom de borgerliga talarna lägga upp saken, går problemställningen vidare och djupare än till att blott gälla kollektivanslutningen såsom sådan. Här föreligger en förberedd framstöt för att helt avpolitisera fackföreningsrörelsen och beröva den sina naturliga anknytningar till den politiska arbetarrörelsen. Man vill göra den, såsom herr Petrén sade, till politiskt neutral.

Jag undrar om inte herrarna själva ha märkt, att hela denna tendens ligger snubblande nära i linje med t. ex. general Pérons politik i Argentina, och

att den för övrigt väl passar in i varje s. k. korporativ statsordning. Det var just en sådan ombildning av fackföreningsrörelsen som på sin tid företogs i Italien. Fackföreningarna skola med andra ord förvandlas till rent opolitiska yrkessammanslutningar, noga kontrollerade av staten och lagarna. Denna omläggning skall ske under camouflage av omsorg om individernas politiska frihet och av omsorg om friden och sammanhållningen inom föreningarna. Nog hör man väl ändå även på den borgerliga sidan, om man vill vara ärlig, det ganska falska i detta argument, och nog borde man väl efter all historisk erfarenhet förstå, på vilka betänkliga vägar man är inne.

Herr Petrén efterlyste ett klart besked beträffande vår ståndpunkt till kollektivanslutningen. Vår ståndpunkt är, såvitt jag förstår, helt enkelt den, att man i denna fråga är inne på ett område där praxis och former böra vara förbehållna åt den fackliga självstyrelsen. De fackligt organiserade medborgarnas eget fria omdöme och fria avgörande böra därvidlag bestämma. De ärade borgerliga talarna synas vara främmande för den idén, att en sådan fri och självansvarig ordning har sitt stora värde. I stället tycks man på det hållet anse såsom bäst, om det mänskliga livet i sina naturliga utvecklingsformer regleras genom lag. Här möter man verkligen två diametralt motsatta samhällsuppfattningar. Var det frihetliga sinnelet är till finnandes, bör inte vara svårt att se.

De fackliga och mera allmänna politiska synpunkterna i denna sak ha klart och starkt utvecklats av herr Ahlkvist. Jag har då ingenting annat att göra än att instämma i hans ord i de delar som

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

beröra den frågan. Jag skall emellertid, herr talman, tillåta mig att lägga även vissa juridiska aspekter på detta spörsmål.

Å ena sidan har utskottsmajoriteten — lotterimajoriteten, om jag så får säga — på goda grunder ryggat tillbaka för att förorda en lagstiftning sådan som den motionärerna här begära. Man har gjort det därför att, såsom det heter i utlåtandet, en sådan lagstiftning skulle bli »av rätt komplicerad natur». Men å andra sidan hotas det i alla fall med en sådan lagstiftning, om inte fackförningsfolket för framtiden frivilligt vill ta utskottets goda råd ad notam. Organisationerna böra, såsom det heter, själva »upptaga och överväga frågan om avveckling av systemet med kollektiv partianslutning». Annars bör, enligt utskottsmajoritetens mening, en förbuds-lagstiftning komma till stånd.

Det är synd att utskottet inte har låtit oss litet närmare få veta åtminstone på ett ungefär, hur den ifrågavarande lagstiftningen skulle ta sig ut i verkligheten. Jag tror att om så hade skett, hade det nog inte varit lätt att åstadkomma någon större borgerlig samling i denna fråga. Om man här i stället för allmänna talesätt om frihet och demokrati hade lagt fram ett konkret förslag, eller åtminstone några antydningar om vad man verkligen vill, så tror jag att man skulle få se, att en sådan lagstiftning icke bara skulle bli, såsom det heter, »av rätt komplicerad natur», utan att den i själva verket måste komma att till den grad klavbinda både det fria föreningsväsendet och vårt politiska liv, att antagligen bara mycket få av denna kammars ledamöter skulle vilja på allvar reflektera på en sådan lagstiftning.

Låt oss, mina damer och herrar, göra försöket att sätta en smula kött på benen på den ifrågasatta förbuds-lagstiftningen för att se, vad saken då skulle röra sig om.

Först och främst skulle väl då nödvändiggöras hela den lagstiftning om ideella föreningar, som ibland tidigare har varit på tal men som ingen hittills till sist har ansett lämplig. Antingen skulle

man då lagstifta över hela detta föreningsfält, eller också kanske meningen är att denna lagstiftning bara skulle drabba fackföreningarna och att det alltså skulle bli fråga om en ren undantagslagstiftning för den fackliga rörelsen. Vilket som avses är icke närmare utsagt, antagligen därför att bägge alternativen ur olika synpunkter måste te sig lika avskräckande.

Men vad skulle i varje fall den delen av den ifrågasatta lagstiftningen innebära för föreningarna? Såvitt man kan se skulle det då bli nödvändigt med en hel rad bestämmelser om bl. a. registreringskyldighet med påföljande kontroll, utövad av en registreringsmyndighet, över att de formella kraven bleve uppfyllda. Vidare skulle väl införas bestämmelser om stadgar av viss beskaffenhet för fackföreningarna. Där skulle den första paragrafen säkerligen innehålla något om fackföreningens ändamål. Fackföreningarnas uppgifter skulle alltså lagligen regleras och inskränkas genom lag. Man råkar ju på detta sätt rakt in i det korporativa systemet. Vidare skulle lagen ha bestämmelser om hur styrelsen skulle vara beskaffad, om sammanträden, kallelse till sammanträde, hur beslut skall fattas för att vara lagligt, protokoll, besvärssrätt o. s. v.

Eftersom vissa kollektivanslutningsbeslut, såvitt jag förstår, allttjämt skulle vara tillåtna, t. ex. kollektivanslutning till sjukkassor och dylikt, medan andra sådana beslut, av politisk innebörd, skulle vara förbjudna, måste man därvidlag givetvis draga upp klara gränslinjer.

Man frågar sig för övrigt, om det skulle vara tillåtet eller förbjudet för fackföreningarna att fatta beslut om anslag till politiska ändamål. I konsekvens med hela det förda resonemanget och för frihetens och demokratiens skull, såsom det heter, borde väl i så fall också sådana beslut förbjudas, såvida de inte vore fattade med hundra procents majoritet.

Likaså bör ju, om man går in på denna lagstiftningsväg, finnas förbud emot antagande av politiska uttalanden. Var-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

je sådant uttalande i föreningens namn kan ju enligt utskottets uppfattning sägas innebära ett överväld mot deras politiska frihet som inte ha velat vara med om uttalandet i fråga. Opponenterna mot en politisk resolution skulle, om man följer den mycket klart uttryckta tankegången i utskottets utlåtande, inte en gång behöva öppet framträda. Utskottet säger ju bl. a. att »skydd mot att behöva röja sitt politiska ställningstagande måste anses ingå som en fundamental beståndsdel i den personliga friheten». Jag vill säga som min personliga uppfattning, att de som ha skrivit detta synas ha föga praktisk erfarenhet av hur det går till på mötena i fackföreningarna och med vilken frihet och ohämmad lust medlemmarna yttra sig i både den ena och andra riktningen i politiska frågor. Men har man den ståndpunkten principiellt och allmänt, att det skall föreligga skydd mot att behöva röja sitt politiska ställningstagande därför att det är en fundamental beståndsdel i den politiska friheten, är det klart att politiska frågor över huvud taget icke böra få diskuteras vid fackliga sammanträden. Då räcker det inte med antydningar och förmodanden.

Såvitt jag förstår måste en sådan förbudslag också ge besked om vad som skall förstås med politiska partier, vilket blir en särskild nöd att knäcka. Kanske att man därvid också, att döma av utskottsutlåtandet, skulle i lagen göra en skillnad emellan demokratiska och icke-demokratiska partier. Enligt utlåtandet skulle det vara ett särskilt kvalificerat brott att ansluta en förening kollektivt till ett icke-demokratiskt politiskt parti under det att man kanske kunde se mildare på ett beslut om kollektivanslutning till ett demokratiskt parti.

För att inte lagen skall bli ett slag i luften måste givetvis ytterligare bestämmelser finnas om påföljder, straff, åtalsmyndighet, domstolsförfarande o. s. v.

En sådan tvångströja, som jag här skisserat upp, skulle alltså, herr talman, läggas över ett hittills fritt föreningsväsen, vars samhällsnyttiga gärning nu-

mera är allmänt vitsordad, och detta icke därför att fackföreningsmän utan utomstående personer ha fått för sig att en dylik lagstiftning skulle vara nödvändig eller till gagn för den demokratiska friheten. Det är väl knappast möjligt att första kammaren kan känna sig redo att, låt vara eventuellt, slå in på en sådan väg. Men om man å andra sidan icke är redo härför, är det klart att utskottsutlåtandet måste förkastas. Det anstår icke riksdagen att ställa en lagstiftning i utsikt, som ingen vettig demokratisk medborgare på allvar kan vara villig att binda sig för.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr LODENIUS: Herr talman! I den hittills förda debatten har man, vilket inte minst den senaste ärade talaren gjorde, i ganska stor utsträckning vänt sig emot motionärerna. I viss mån har man också gjort uttalanden som kunna tydas som om motionärerna och de ledamöter av första lagutskottet, som stå för det föreliggande utskottsutlåtandet, skulle stå på samma linje i fråga om lagstiftning mot kollektiv anslutning till politiskt parti. Jag är därför, herr talman, angelägen att understryka, att utskottet, vilket för övrigt tydligt framgår av utlåtandet, är enigt om att avstyra motionärernas förslag till lagstiftning, innebärande förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningars medlemmar till politiska partier. Det är när det gäller motiveringen som meningarna gå isär. Där har, såsom framgår av utlåtandet, den ena hälften av utskottet gått på en linje och den andra hälften på en annan linje. Jag tillhör den grupp, som står för utskottets utlåtande. Vi anse att man icke bör införa ett lagstadgat förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier, men framhålla att en sådan kollektiv anslutning knappast kan vara förenlig med allmänna demokratiska principer. Reservanterna däremot försöka försvara en dylik kollektiv anslutning och åberopa härvid framför allt historiska skäl som sammanhänga med det nära samband

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

som sedan länge rått emellan den fackliga och politiska arbetarrörelsen i vårt land.

Under debatten har det också av herr Ahlkvist framhållits, att kollektivanslutningen innebär vissa fördelar i samband med uppbärandet av medlemsavgifter och dylikt till det socialdemokratiska partiet. Reservanterna förmena vidare, att det i detta fall icke kan vara fråga om någon tvångsanslutning, eftersom varje medlem av en fackförening, som inte vill ansluta sig till det socialdemokratiska partiet, genom en enkel reservation kan befrias härifrån.

Såvitt jag vet förekommer kollektiv anslutning av en organisations medlemmar till ett politiskt parti endast inom den fackliga arbetarrörelsen. Vi ha en del andra organisationer i vårt land som kunna jämföras med den LO-anslutna fackföreningsrörelsen. Jag tänker närmast på RLF, TCO och SACO. Dessa organisationer ha, såsom framgår av reciten i utskottets utlåtande, gjort vissa remissyttranden med anledning av de väckta motionerna. RLF förklarar för sin del, att man är emot kollektiv anslutning, som man anser innebära ett ingrepp i den personliga friheten, men RLF tar ändock avstånd från tanken på en förbudslagstiftning. TCO redogör för sin inställning och framhåller, att organisationen är politiskt neutral. Det innebär att man icke får lämna anslag till en politisk organisation eller göra politiska uttalanden som stödja ett speciellt politiskt parti. SACO står på samma linje. Det förefaller mig, som om det inte skulle vara alldeles omöjligt att tillämpa samma principer även för den LO-anslutna fackföreningsrörelsen. En fackförenings uppgift är väl ändå i första hand att tillvarataga medlemmarnas rent fackliga intressen. Alla som tillhöra en och samma yrkesgrupp höra väl oavsett politisk inställning kunna ansluta sig till en facklig organisation, vilket ju också sker.

Det har också under debatten, herr talman, gjorts uttalanden som jag i viss mån betraktar såsom överord. Jag tror att det var min vän och utskottskamrat herr

Ahlkvist som yttrade, att motionärerna och utskottet syntes vilja stödja kommunisterna i deras strävanden att behärska fackföreningarna. Även herr Uhlén har gjort en del uttalanden i det sammanhanget. Om utskottet över huvud taget har haft kommunisterna i tankarna, är det väl möjligen vid utformandet av den passus i utlåtandet, som herr Branting var inne på och där det säges, att det kanske kan vara betänkligt att möjlighet föreligger för en organisation att kollektivt ansluta sina medlemmar till ett icke-demokratiskt parti. Jag är övertygad om att varken herr Ahlkvist eller herr Uhlén innerst inne tror att utskottet har haft någon tanke på att underlätta för det kommunistiska partiet att behärska fackföreningarna.

Med anledning av att utskottet i utlåtandet inflikat orden, att utskottet i varje fall inte »för närvarande» vill förorda en lagstiftning mot kollektiv anslutning, har det under debatten frågats, hur lång nådatid som utskottet anser att fackföreningarna böra få. Såvitt jag förstår kan det inte ha någon större betydelse för fackföreningarna och ej heller för det socialdemokratiska partiet, om kollektiv anslutning icke skulle få förekomma. Att döma av de uttalanden, som ha gjorts under debatten, förefaller det mig som om man över huvud taget har svårt att förstå, att en person kan ha en principiell inställning till denna fråga utan att därför behöva ha vare sig materiella eller politiska intressen att bevaka i detta sammanhang.

Även om man tar hänsyn till de historiska betingelser, som såväl i reservanternas uttalande som av flera talare här under debatten ha åberopats, och till reservationsrätten, har jag för min del, herr talman, svårt att förstå, att det inte minst med hänsyn till den starka ställning, som det socialdemokratiska arbetarpartiet och de LO-anslutna fackföreningarna intaga i dagens samhälle, skall vara nödvändigt med en sådan kollektiv anslutning, varom här är fråga. Man har svårt att komma ifrån att systemet mindre väl överensstämmer med allmänna demokratiska principer och att det där-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

för, såsom utskottet framhåller, bör vara angeläget för organisationerna själva att överväga, om inte systemet med kollektiv partianslutning är moget för att avvecklas.

Jag skall, herr talman, inte närmare ingå på de olika detaljerna i den föreliggande frågan, ty mycket har redan tidigare sagts i denna sak. Jag ber, herr talman, bara att med dessa ord få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr STRAND: Herr talman! Den senaste ärade talaren har tydligen inte läst utskottets utlåtande tillräckligt noga för att observera, att utskottet för sin del förklarar, att utskottet för närvarande icke kan ansluta sig till tanken på en lagstiftning på detta område, men att utskottet i anledning av de föreliggande motionerna vill ge fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet möjlighet att rätta till det som man inom utskottsminoriteten anser såsom felaktigt.

Jag har för min del ingenting att invända mot det resultat i övrigt, som utskottet kommit till vid sin prövning av de föreliggande motionerna, nämligen att de icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Däremot kan jag icke ansluta mig till majoritetens motivering, eftersom jag inte delar den uppfattning, som där kommer till uttryck, att kollektivanslutningen i den form den förekommer skulle innebära ett icke tolererbart tryck på den personliga friheten i vad gäller rätten att välja politisk mantalsskrivningsort.

Därmed har jag emellertid icke tagit avstånd från vad som eventuellt kan betraktas såsom ett ingrepp i den personliga friheten genom majoritetsbeslut i våra föreningar av olika slag och i olika frågor. Vi måste ändå ha i minnet att vår demokrati skulle vara utan handlingskraft, därest minoriteten i den personliga frihetens namn skulle tillerkännas rätt att stå vid sidan om fattade beslut. Det går helt enkelt inte att tillämpa en sådan ordning i våra föreningar. Vi kunna heller inte tillämpa den ordning som t. ex. finns inskriven i lagstiftningen om

ekonomiska föreningar. Jag känner särskilt till det från lagen om bostadsrättsföreningar. Där stadgas, att medlem icke kan belastas med några ekonomiska förpliktelser utöver dem, som redan ingåtts då vederbörande blev medlem av föreningen, med mindre alla medlemmar i föreningen ge sitt bifall till en sådan ökning av förpliktelserna. Jag tror nog att alla känna till möjligheten att skapa en sådan enighet. Den är helt enkelt icke till finnandes.

Jag erkänner naturligtvis gärna att politiska frågor äro mera känslöbetonade än andra och att det därför är nödvändigt med större försiktighet i fråga om dylika besluts räckvidd. Men om motionärerna inte ha något annat skäl för sitt yrkande på en lagstiftning i här berört avseende, tror jag att de ha övervärderat det antal medlemmar som kunna vara i något slags samvetsnöd i anledning av fackföreningarnas kollektiva anslutning till det socialdemokratiska partiet. Om medlemmarna i våra fackföreningar skulle känna eller uppfatta kollektivanslutningen såsom ett ingrepp i den personliga friheten när det gäller politiskt ställningstagande, så borde vi rimligen i de centrala organisationerna fått kännedom därom genom motioner till kongresserna med krav på förbud mot sådan anslutning. Varken vid LO:s eller förbundens kongresser har det emellertid förekommit något som skulle tyda på att denna fråga spelat någon mera framträdande roll sedan bestämmelsen i LO:s stadgar om skyldighet för fackföreningarna att ansluta sig till partiet togs bort. Det har naturligtvis under årens lopp förekommit motioner med yrkande om förbud i vederbörande förbunds stadgar för fackföreningarna att ansluta sig till politiskt parti, men dessa motioner ha faktiskt inte föranlett några större debatter.

Sedan avgörandet i dessa frågor helt har lämnats till fackföreningarna och deras medlemmar, varvid varje medlem har möjlighet att avge sin röst i anslutningsfrågan, tycker man att demokratiens krav på medbestämmanderätt hos dem, som skola falla under beslutet, också skulle vara tillgodosett. Man kan ju ändå inte

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

driva omtanken om de passiva så långt, att man genom lagstiftning skulle skydda dem för något som de icke ha tillräcklig energi att själva bevaka, om de nu ens ha någon uppfattning i dessa frågor. Då det nu finns reservationsrätt för dem, som verkligen ha en annan politisk uppfattning, som principiellt vända sig mot en kollektiv anslutning till det socialdemokratiska partiet eller som av ekonomiska skäl anse en sådan anslutning onödig, tycker jag att det måste anses föreliggande tillräckliga möjligheter för alla som inte vilja delta i en kollektiv anslutning att bevara sin frihet. Jag kan för min del inte fästa så stort avseende vid de skrivelser som förekommit i tidningspressen och där det gjorts gällande, att fackföreningsmedlemmar, som skulle vara emot ett sådant beslut om kollektiv anslutning, genom att reservera sig eller på annat sätt ta avstånd från beslutet skulle utsätta sig för förföljelse. Jag tror att det är alldeles felaktigt att tro att en fackföreningsmedlem genom en sådan reservation skulle utsätta sig för risken att betraktas såsom misstänkt. Möjligen skulle han förstås kunna misstänkas för att vara kommunist, om man inte i övrigt kände till vederbörandes politiska verksamhet. Någon annan risk tror jag inte att en dylik medlem löper.

Kommunisterna för sin del ha alltid motarbetat kollektivanslutningen ute i fackföreningarna. Jag har ingen anledning att ens förmoda, att de ha gjort detta på grund av en ytterst starkt utvecklade känsla för den personliga friheten. De ha gjort det helt enkelt därför att de veta, att kollektivanslutningen betyder i varje fall en ekonomisk hjälp till det socialdemokratiska partiet. Man är naturligtvis också på det klara med att en försvagning av det socialdemokratiska partiet, kanske de främsta motståndarna till kommunisterna, kan komma att betyda en styrka för egen del. Ur dessa synpunkter kan man naturligtvis förstå kommunisternas inställning.

Skulle motionärerna ha samma syfte med sin motion, nämligen att genom ett förbud mot kollektivanslutning försvaga det socialdemokratiska partiet, skulle

man bättre kunna förstå innebörden i motionen. Men att det skulle finnas något behov av att tillvarata någon personlig frihet eller värna den för någon som skulle vara i samvetnsnöd har jag svårt att för min del riktigt fatta. Jag kan mycket väl förstå att man inom folkpartiet tycker att det är litet otureligt att det socialdemokratiska partiet på detta sätt har, låt mig säga en inkomstkälla, som andra partier av förklarliga skäl inte ha. Partierna äro inte jämställda i detta avseende. Andra partier ha svårt att finna någon form för en kollektivanslutning, och för likställighetens skull angriper man kollektivanslutningen, som nu är ett faktum när det gäller det socialdemokratiska partiet och fackföreningsrörelsen. Alla dessa synpunkter kan jag förstå, men icke de andra.

Sedan har herr Lindblom gjort ett försök till jämförelse. Han talade om att under de senaste dagarna har man sett exempel som väl får tolkas — jag kommer inte riktigt ihåg ordalagen — men jag tror att han sade såsom ett ståndpunktstagande eller någonting dylikt från fackföreningarna själva. Jag förmodar att han tänker på pappersarbetarna i Alfredshem. Där beslutade på ett fåtaligt besökt fackföreningsmöte en liten majoritet att kollektivansluta sig till arbetarkommunen. I beslutet deltog mindre än hundra medlemmar. Avdelningen omsluter sammanlagt över tusentalet medlemmar, om jag inte minns fel. Det gjordes därefter en insamling av namnunderskrifter, och därvid fick man så många, som tecknade sina namn under ett uttalande mot kollektivanslutning, att det var mer än hälften av föreningens medlemmar. Med de siffrorna för ögonen förklarade förbundsstyrelsen, att avdelningen borde pröva frågan på nytt; det fanns icke något underlag för en kollektivanslutning inom en avdelning, där mer än hälften av medlemmarna hade givit en annan mening till känna — visserligen inte på det i laga former utlysta mötet som behandlade frågan, men sedermera. Då tyckte väl organisationen själv att det inte fanns någon anledning

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

att upprätthålla det beslut som var fattat. Kollektivanslutning kom heller aldrig till stånd. Beslutet hade nämligen inte verkställts.

Sedan har någon här under debatten också talat om en nybildad organisation för järnvägstjänstemän i Göteborg. Man nämnde det såsom ett exempel på opposition mot järnvägsmannaförbundets kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet. Jag har för min del ofta sett, framför allt i folkpartipressen, att man är mycket snabb i sina ståndpunktstaganden för sådana här organisationer, som många gånger inte bli någonting annat än ett försök till organisationsbildning. Folkpartiets tidningar äro ändå strax villiga att liksom framhålla organisationsbildandet såsom någonting mera anmärkningsvärt. Arbetarliberalerna i Falun exempelvis ha trissats upp till någonting som skulle bli av betydelse. Det har nu varit tyst om dem ganska länge. Det är ingen som vet vad det kan bli av den nybildade järnvägsmannaorganisationen i Göteborg. Den är så nybildad, att den väl inte ens själv vet om den har några medlemmar ännu. Men framför allt bör man vara försiktig, när man söker efter argument eller motiv för en sådan organisationsbildning. Jag skulle tro att det mindre är fråga om opposition mot järnvägsmannaförbundets kollektivanslutning och mera om opposition mot den stabilisering som rått under de senaste tre åren, och jag har inte den uppfattningen att folkpartiet, i princip i varje fall, haft något att invända mot att denna stabilisering kunnat genomföras.

Det har också gjorts en jämförelse med Tjänstemännens centralorganisation. Jag finner dess angivna ståndpunkt ganska naturlig. Den omsluter tjänstemän från de högsta till de lägsta graderna och helt säkert i mycket stor utsträckning medlemmar ur samtliga de politiska partierna. Jag kan inte förstå hur man där över huvud taget skulle kunna besluta om kollektivanslutning, såvida man inte vill försöka att dela upp medlemmarna på alla de fyra

eller fem politiska partierna. En sådan kollektivanslutningsform skulle väl vara ganska meningslös. Det går inte att dela en organisation på det sättet, att en röstar ja och en röstar nej, ty då uppväga de ju varandra. För samvetsfriden och samarbetet inom en sådan organisation är över huvud taget kollektivanslutningstanken alldeles utesluten.

Men när vi diskutera denna fråga, skola herrarna och damerna ändå försöka erinra sig att det finns sedan organisationernas tillkomst på arbetarsidan en naturlig intressegemenskap mellan den fackliga och den politiska arbetarrörelsen. Den har tagit sig uttryck i LO:s kongressbeslut 1909, när bestämmelsen i stadgarna togs bort, att organisationen skulle verka för anslutning till det socialdemokratiska partiet. Man tog bort denna mening och satte i stället in att det socialdemokratiska arbetarpartiet var arbetarklassens naturliga bärare av de politiska strävandena, medan LO var en lika naturlig bärare av de fackliga strävandena. Det finns en intressegemenskap som man inte kan komma ifrån, när det gäller både de fackliga och politiska frågorna, och därmed flätas dessa in i varandra på sådant sätt, att man inte kan skilja det ena från det andra. Jag bara erinrar om en rad för de fackligt organiserade betydelsefulla frågor, som ha fått sin lösning genom riksdagens medverkan. Det är semesterlagen, arbetarskyddet, olycksfallsförsäkringen och ytterligare några rent fackliga intressefrågor, som ha funnit sin lösning här i riksdagen. Jag tror inte någon kan göra gällande, att det är något onaturligt samband mellan fackföreningsrörelsen och det socialdemokratiska partiet. Det har sin naturliga förankring i en intressegemenskap, som man inte kan komma ifrån.

Med detta vill jag inte ha sagt att inte Landsorganisationen inom sina led — vi ha ändå en och en kvarts miljon medlemmar — rymmer många som hysa en annan politisk uppfattning än den socialdemokratiska. Det finns ett mycket stort antal kommunister inom

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

fackföreningsrörelsen. Det finns helt säkert också sådana, som ha en borgerlig anslutning, och detta i synnerhet sedan organisationstanken utsträckts till handels och jordbrukets anställda och till en del andra vid sidan om själva industriarbetarklassen stående arbetare. Jag har anledning förmoda att bland dessa finnas många, som hysa en borgerlig politisk uppfattning. Men jag kan inte för den sakens skull skriva under på att dessa för denna sin politiska uppfattning skulle riskera någon förföljelse, om de sända in en reservation eller ett meddelande att de icke önska medlemskap, därest deras fackförening kollektivt ansluter sig till det socialdemokratiska partiet.

Jag har för egen del en känsla av att motionärerna och även utskottsmajoriteten trots visad god vilja inte ha kännedom om vad som egentligen ligger bakom den kollektiva anslutningsformen rent organisatoriskt.

Sedan beslut fattats rapporterar avdelningen till arbetarkommunen om det antal medlemmar, för vilka avgift skall erläggas. Det lämnas härvid inga namnuppgifter. Alltså inga namn i rapporten, utan bara antalet. Det är en del medlemmar som inte tas med i rapporten, gamla medlemmar som inte längre äro aktiva och sådana som meddelat att de icke önska vara med i en kollektivanslutning. Fackföreningsboken kan användas som medlemsbok i det politiska arbetet endast under förutsättning att vederbörande fått ett partimärke inklistrat i boken. Eljest gäller den inte. Även om avdelningen är kollektivansluten till partiet, kan eu enskild medlem inte gå in på ett partimöte, såvida han inte har ett partimärke i boken. Är han icke aktiv i det politiska arbetet, tar han aldrig ut något partimärke. Jag skulle tro att vid en granskning av medlemsböckerna det tyvärr skulle visa sig att flertalet av de kollektivanslutna inte ha något sådant märke i sin bok. De äro passiva medlemmar. De ansluta sig till den fackliga organisationen, därför att det är nödvändigt med hänsyn till förhållandena på arbetsplatsen. De följa

ofta med i kollektivanslutningen, därför att det är den bekvämaste vägen, som inte fordrar något initiativ från deras egen sida. Skola de skriva en reservation är det förenat med en viss personlig insats, och de föredraga då den bekvämaste vägen, d. v. s. att vara med. Det medför för deras del ingenting annat än att avgift betalas för dem. Det är inte på det sätt som säges här i utredningen, att de i regel ha möjlighet att få tillbaka sina avgifter. Den del av avgiften som skall gå till det politiska partiet är icke undantagen. Det förekommer i de avdelningar, där kommunisterna äro starka, att de ha genomdrivit sådana beslut i avdelningen, att man antingen delar på inbetalningen eller låter en viss del gå till något annat parti. Regeln är den att den avgift som betalas in till fackföreningen också inkluderar avgiften till partiet. Partiet får inte avgift för den som inte vill vara kollektivansluten, utan den avgiften stannar i avdelningens kassa. Trots att en medlem reserverat sig inräknas alltså hans bidrag i den avgift som han får betala. Någonting annat händer inte. Den för partiet avsedda andelen är emellertid inte stor. Jag vet inte riktigt hur stor, men den överstiger inte tio öre i veckan. Jag tror att den är fyra kronor om året.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört ber jag för min del att få yrka bifall till reservationen. Jag tror inte saken skulle tjäna på att vi här följa utskottet, och även om utskottsmajoriteten skulle ha möjlighet att lagstiftningsvägen någon gång i framtiden genomdriva förbud mot kollektivanslutning, tror jag att det skulle vara ett missriktat nit.

Herr ÖHMAN: Herr talman! Frågan om kollektivanslutning av fackföreningar till politiska partier är ju en gammal stridsfråga inom arbetarrörelsen här i landet. Ända sedan det uppstod ett parti till vänster om det socialdemokratiska, har den frågan diskuterats inom fackföreningarna. Meningarna ha som bekant varit synnerligen delade. Ifrån vårt håll

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

inta vi den principiella ståndpunkten, att vi äro motståndare till fackföreningsrörelsens kollektiva anslutning till ett politiskt parti. Jag vill i det sammanhanget passa på att inskjuta att det är inte riktigt, när man häromdagen i en borgerlig tidning påstod att det finns vissa fackföreningar som äro anslutna till det kommunistiska partiet. Vi anse nämligen att det är oriktigt och även odemokratiskt att som skett i vissa fall ett tiotal fackföreningsmedlemmar av kanske 10 000 skola bestämma över de återstående 9 990 medlemmarnas politiska hemvist. Vi mena att ställningstagande till ett politiskt parti bör ske individuellt. Jag kan inte godkänna den jämförelse som gjordes här tidigare i debatten, att anslutning till arbetslöshetskassor eller ABF sker kollektivt genom beslut vid fackförenings årsmöte o. s. v. Det är ju ändå en annan sak att ta ståndpunkt till ett politiskt parti än att tillhöra arbetslöshetsförsäkringen eller arbetarrörelsens bildningsorganisationer.

Jag har därmed kanske också tillåtit mig att besvara den mer eller mindre retoriska fråga, som herr Uhlén tidigare under debatten riktade till mig, när han frågade varför kommunisterna voro emot kollektiv anslutning till ett politiskt parti. Vi anse att det är en ganska horribel situation, att en handfull medlemmar som kanske av en tillfällighet ha majoritet på ett fackföreningsmöte skola förklara att hela medlemsstocken plötsligt blivit medlemmar i det socialdemokratiska partiet. I verkligheten är det ingenting annat, såsom Landsorganisationens ordförande herr Strand nyss sade, än en metod för att fackföreningsmedlemmarna skola finansiera det socialdemokratiska partiets verksamhet, alldeles oavsett vilken ståndpunkt i politiska frågor de i allmänhet intaga.

Jag vill erinra om att kollektiv anslutning av fackföreningar ju bara är en av de former, som socialdemokratien använder sig av för att göra fackföreningarna till finansiar för sin partipolitiska verksamhet.

Den andra formen är ju om möjligt ännu mera förkastlig ur demokratisk

synpunkt. Jag syftar på det beslut som Landsorganisationens kongress fattade för ett par år sedan, att varje helbetalande fackföreningsmedlem årligen skall erlägga 2 kronor 40 öre till den socialdemokratiska pressen och att varje halvbetalande medlem skall betala 1 krona 20 öre till samma ändamål. Socialdemokraterna som ju behärska LO ha beslutat att på denna punkt inte medge någon reservationsrätt. Samtliga fackföreningsmedlemmar, oavsett partipolitisk uppfattning, tvingas således genom ett beslut som fattats av 300 ombud på en LO-kongress att betala dessa stora summor till en partipolitisk verksamhet, varom icke alla medlemmar äro eniga. Jag tycker därför att de som företräda socialdemokratien inte skulle tala så salvelsefullt och högt som hittills varit fallet om den generösa åsiktsfriheten inom vår fackföreningsrörelse.

Det är sant att i fråga om kollektiv anslutning finns det en formell reservationsrätt, men den är också i högsta grad formell. Den är kringgärdad på så många sätt, att jag vill betrakta den som tämligen illusorisk. Jag skall be att få illustrera det med några exempel.

Herr Uhlén sade tidigare i polemik mot de borgerliga — som i sin motion betvivlat reservationsrättens värde på den grunden att den innebär en aktiv handling — att utträde ur en organisation ju alltid innebär en aktiv handling. Ja, det är riktigt, men är det ändå inte ett ganska kuriöst förhållande att för att bli medlem i det socialdemokratiska partiet fordras det icke någon som helst aktiv handling, icke någon personlig övertygelse om riktigheten av socialdemokratiens program eller politik, men för att upphöra att vara socialdemokrat fordras en mycket omständligt formulerad personlig ansökan? Är det inte ett ganska kuriöst förhållande att ett politiskt parti skall bygga sin medlemsorganisation utifrån sådana principer? Jag tycker att det är en svaghet för det socialdemokratiska partiet att ha det på det sättet. Jag skulle i min ringhet vilja rekommendera partiet att ompröva denna fråga.

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

Nu säger man här i debatten detsamma som statsministern sade under remissdebatten i andra kammaren när frågan var på tal, att reservanterna »behöva ju inte tala om huruvida de äro kommunister, folkpartister, högermän eller bondeförbundare eller till äventyrs principiellt ogilla kollektivanslutning och likväl äro socialdemokrater». Reservanterna i utskottet säga vidare, att reservationsrätten gäller såväl tillhörigheten till annan politisk meningsriktning än den socialdemokratiska som fullständig frihet från politiska engagemang. Det låter väldigt bra, och den som inte är initierad om hur det i praktiken försiggår kan mycket väl få den uppfattningen, att reservationsrätten är mycket generös och att det är synnerligen enkelt att komma ur det socialdemokratiska partiet, om man en gång blivit kollektivansluten.

Flera talare ha här sagt att det inte är så noga med formerna. Det går så enkelt till, sade reservanternas förste talesman, att man bara behöver säga till på ett fackföreningsmöte, så slipper man vara medlem i det socialdemokratiska partiet. Jag vet inte om det beror på okunnighet om det verkliga förhållandet eller på någonting annat, men så enkelt ligger det icke till i praktiken. Jag skall be att få anföra några exempel, som kunna verifieras inom Stockholms fackföreningsvärld. Låt mig t. ex. ta handelsarbetarförbundets avdelningar 15 och 20 här i Stockholm. Där finns den bestämmelsen att medlemmarna visserligen få reservera sig, men de få icke göra det till förmån för något annat politiskt parti. De ha i nåder bara att meddela, att de icke vilja vara socialdemokrater.

Ett annat exempel! Inom Stockholms typografiska förening ha medlemmarna rätt att reservera sig, men inte heller där till förmån för annat politiskt parti. Reservanterna antecknas å matrikelkortet och rapporteras till förbundsstyrelsen, som sedan ur förbundskassan anslår det belopp som reservanternas avgifter belöpa sig till och inbetalar till Stockholms arbetarkommun. Sedan tillkommer ytterligare att medlem som reserve-

rar sig naturligtvis inte får någon sänkning av kontingenten. Vidare beslutar fackföreningen en gång för alla för obestämd tid framåt att den skall kollektivanslutas till det socialdemokratiska partiet. Reservanterna däremot måste förnya sina reservationer. Av och till få reservanterna ett brev från avdelningens styrelse där det står ungefär på följande sätt: »Ämnar du låta upprätthålla din reservation, var vänlig att före den och den dagen meddela fackföreningsstyrelsen detta, ty i annat fall betrakta vi reservationen som upphävd.»

Jag tycker inte att man skall tala så oerhört högt om åsiktsfrihet och generositet, när sådana exempel finnas. Och det finns flera. Jag skall be att få anföra några till. Stockholms metallarbetarförenings representantskap har beslutat att reservation måste vara personlig, men de som reservera sig få icke på sin reservationsblankett ange vart medlem skola gå, och reservationen skall förnyas varje år. Reservanten måste personligen varje år gå upp på fackföreningsexpeditionen för att utkvittera de fyra kronorna. Då får han dem, och först därefter får han bestämma till vilket ändamål de skola användas. Det föreslogs på representantskapet, när frågan var uppe till behandling, att medlemmar skulle få rätt att reservera sig till förmån för fackförenings sociala fond, dit alltså avgiften skulle få gå. Den socialdemokratiska majoriteten i representantskapet avtog detta och vägrade alltså medlemmarna att skriva på en blankett, i vilken det sades att de fyra kronorna skola gå till sociala fonden. Det är en märklig form av demokrati. Men inte nog med detta utan när det föreslogs att någon eller några reservanter på en arbetsplats skulle kunna ge fullmakt till en arbetskamrat att gå upp på expeditionen för att kvittera ut pengarna, avtog också detta. Var och en måste personligen hämta pengarna. Man får inte hos Stockholms metall hämta fyra kronor på fullmakt, bevitnad och i laga ordning. Så är det ju inte inom affärslivet. I bank kan man få hämta pengar

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

på fullmakt hur mycket som helst, men i en socialdemokratiskt behärskad fackförening i Stockholm får man inte göra det. Vi måste väl ändå vara överens om att alla dessa inskränkningar äro tillkomna enbart för att hindra så många som möjligt att använda reservationsrätten.

Herr Uhlén talade om att det är en enkel sak att reservera sig. Jag kan hänvisa till de bestämmelser, som äro utgivna från Stockholms kommunalarbeters samorganisation, och jag skall be att i riksdagens protokoll få läsa in vilka regler som uppställas där. Jag vill understryka, att reglerna icke äro utfärdade av medlemsmötet, utan de äro, står det här, fastställda av verkställande utskottet den 6 augusti 1946. Det är alltså en ganska färsk historia. Reglerna äro updelade på sju punkter och lyda på följande sätt:

1. Reservationen är strängt personlig och skall vara egenhändigt undertecknad av vederbörande reservant.

2. Vid reservationens avlämnande skall medlemsboken ovillkorligen företes och anteckning om reservationen ske i densamma liksom på vederbörandes medlemsmatrikelblad.

3. Reservationen gäller endast för ett år och skall vara avlämnad eller förnyad före utgången av december månad för att vara gällande kommande år.

4. Reservationen skall ske på av styrelsen fastställda blanketter, vilka tillhållas å expeditionen.

5. Uppbördsman må äga rätt att till medlem, för vilken han upptager avgift, uttaga dylik blankett (tänk så generöst!), varvid dock skall angivas, för vilken medlem den är avsedd (det skall han först säga till styrelsen!) ävensom för vilken organisation reservationen skall avgivas, vilket allt antecknas på blanketten innan densamma utlämnas. Vid avlämnandet av dylik reservation skall medlemsbok företes, varjämte medlemmens egenhändiga namnteckning skall vara bestyrkt av uppbördsmanen.

(Sedan kommer punkt 6, som är en direkt polemik mot herr Uhlén, som säger att man inte behöver avge några deklARATIONER.)

6. Reservation må avgivas allenast till förmån för lokal partiorganisation av nu i Stockholm verksamma politiska arbetarpartier eller till förmån för avdelningens understödsfonder.

7. (Det är den mest demokratiska punkten av dem alla.) Utkvittering av medel må för nämnda partiorganisationers räkning ske kvartalsvis genom företeende av från vederbörandes organisationer bestyrka fullmakter eller protokollsutdrag.

Det är de regler, som gälla för Stockholms kommunalarbetsare, och de ha fastställts av, om jag inte missminner mig, nio medlemmar av socialdemokratiska partiet i verkställande utskottet för kommunalarbetarnas samorganisation. Jag understryker, att reservationen bara gäller ett år, varemot det för anslutning till partiet inte är fastställd någon tidsgräns. Anslutningen gäller på obestämd tid, men en medlem, som inte vill tillhöra partiet, måste en gång årligen deklarerera att han inte vill vara socialdemokrat. Enligt vanlig svensk lag får man låta vilken människa som helst bevittna ens namn, men här får bara den som har verkställande utskottets höga förtroende bevittna namnteckningen. Jag vill upprepa vad jag sade tidigare: sådana här regler för kollektiv anslutning och reservationsrätt ha bara ett syfte, nämligen att göra det så svårt som möjligt för medlemmarna att reservera sig, eller med andra ord att göra reservationsrätten illusorisk.

Innan jag slutar min exempelsamling, kan jag nämna, att det finns en annan fackförening i Stockholm, där styrelsen helt enkelt som villkor för att en medlem skall få reservera sig har uppställt, att medlemmen inför styrelsen skall uppvisa klarstämplad medlemsbok i kommunistiska partiet. Om han inte kan det, så godtages inte reservationen. Det är således här icke fråga om den frihet och den respekt för åsikter, som tidigare deklarerats av statsministern och i debatten i dag av så många talare för de socialdemokratiska reservanterna.

Jag vill tillfoga, att det här har sagts — det står till och med i utskottsreser-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

vanternas yttrande — att det inte har förekommit något fall av åsiktsförtryck i form av politisk förföljelse av medlemmar i fackföreningsrörelsen. Mot det måste jag inlägga en bestämd gensaga, och jag måste ifrågasätta, huruvida det är minnet, som sviker vederbörande som ha skrivit det eller om andra skäl förelegat.

Landsorganisationen utgav 1940 sitt berömda cirkulär — nr 1144, om jag minns rätt — där man lyste folk inom fackföreningsrörelsen, som hyste kommunistiska åsikter, i bann. Där ansågs det som ett brott att företräda den kommunistiska uppfattningen, och det i en situation, när det kommunistiska partiet kämpade för freden mot aktivismen här i Sverige.

Inom Metallarbetarförbundet gick man längre. Där tillverkades det ryktbara cirkuläret nr 3, som bestämt sade ifrån, att folk som hyste en kommunistisk uppfattning — d. v. s. inom fackföreningsrörelsen omskrivet till sådana som hade andra uppfattningar än socialdemokratiens ledning — icke kunde erhålla förtroendeuppdrag i fackföreningar. Och ändå kommer man och talar om att det inte finns något åsiktsförtryck inom den svenska fackföreningsrörelsen. De herrar som talat om den saken veta lika väl som jag, att ett sådant åsiktsförtryck verkligen förekommer.

Herr talman! Jag vill till slut sammanfatta och säga, att jag tror att det vore klokt ur fackföreningsrörelsen synpunkt, om den nuvarande ordningen ändrades. Denna ordning, där några medlemmar i en fackförening skola kunna besluta om de övrigas partipolitiska ställningstagande, skapar bara olust inom fackföreningsrörelsen, och framför allt ger denna ordning de borgerliga — det tyder dagens debatt på — tillfälle att gå till angrepp mot fackföreningsrörelsen med argument, som de eljest skulle sakna.

Jag har velat anföra dessa synpunkter för att klargöra vår ställning till frågan om kollektivanslutningen, och jag vill bara tillfoga, att vi inte äro av den meningen, att några lagstiftningsåtgärder skola vidtagas. Vi anse att den här frå-

gan skall lösas och kan lösas inom arbetarrörelsen själv, och vi vilja heller inte ha någon pekpinne i det fallet från högern eller folkpartiet eller något annat borgerligt parti. Vi äro övertygade om att den svenska arbetarrörelsen förr eller senare kommer att lösa denna fråga på det enda riktiga sättet, så att det främjar arbetarrörelsens och arbetarklassens utveckling.

Nu ha både reservanterna och utskottsmajoriteten avstyrkt en lagstiftning, vilket jag för min del hälsar med tillfredsställelse. Då jag emellertid inte kan ansluta mig till vare sig den motivering, som utskottet anför, eller den, som anföres av reservanterna, har jag, herr talman, inget yrkande.

Herr LUNGGREN: Herr talman! Då jag deltagit i utskottets behandling av detta ärende, är jag kanske skyldig att med några ord motivera min inställning, ehuru jag är väl medveten om att jag icke efter de många och långa anförandena kan tillföra debatten några nya synpunkter.

Såsom åtskilliga talare här ha anfört, är den kollektiva anslutningen av fackföreningarna till det socialdemokratiska partiet historiskt förklarlig, men den kan väl näppeligen anses överensstämmande med moderna demokratiska principer. Demokratien förutsätter ett fritt ställningstagande för den enskilde individen. Detta ställningstagande försvåras genom kollektivanslutningen, då denna anslutning förutsätter, att en person, som icke önskar ingå i det socialdemokratiska partiet, genom en positiv handling tillkännager detta.

Trots detta principiella ståndpunktstagande har jag i likhet med utskottets övriga ledamöter icke kunnat ansluta mig till motionen, vilken för övrigt överensstämmer med en 1934 i denna kammare av herrar Domö och Bernhard Nilsson väckt motion. Anledningen till att jag icke kunnat ansluta mig till motionen är att det enligt vad som framkommit vid utskottsbehandlingen skul-

le möta alltför stora svårigheter att

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

åstadkomma en lagstiftning på detta utomordentligt ömtåliga område.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr ELOWSSON, NILS: Herr talman! Det har under denna debatt talats mycket om både demokrati och frihet. Även herr Öhman gjorde det. Jag tror att det inte behöver spillas så många ord på det som herr Öhman sade. De exempel, som han lämnade, klargjorde nog bättre nödvändigheten att hålla Stockholms kommunister med hårda nypor i öronen, än de åskådliggjorde tillståndet inom fackföreningarna, när det gäller behandlingen av kollektivavtalsfrågorna.

Själva kärnpunkten i den här saken är nog inte så mycket våra bekymmer om vare sig demokrati eller frihet, utan det är kort och gott att så länge fackföreningsmedlemmarna genom sina insatser vecka för vecka och månad för månad kunna ge det socialdemokratiska arbetarpartiet sitt ekonomiska stöd, så länge är detta socialdemokratiska arbetarparti praktiskt taget oslagbart — i varje fall har det varit det under långa tider hittills. Vill man bryta den styrka, som det socialdemokratiska partiet har i svensk politik, är det första förutsättningen, att man kan underminera den ekonomiska grundvalen för partiet, och det anser man sig kunna göra, om man kan beröva partiet de inkomster, som det får genom de avgifter, fackföreningsmedlemmarna betala.

Det har i vårt land många gånger gjorts försök att driva det därhän både lagstiftningsvägen och genom försök att splittra såväl det socialdemokratiska partiet som fackföreningsrörelsen. Ibland har det varit de borgerliga partierna, som ha gått i täten för det. En tid var det Carl Gustaf Ekman i spetsen för det folkfrisinnade partiet. Vid andra tillfällen har det varit kommunisterna — de ha väl nedlagt den största mödan för att spränga det socialdemokratiska partiet, och det vid mer än ett tillfälle. Att detta inte lyckats,

har berott på att den övervägande delen av fackföreningsfolket har haft klart för sig, att om de löneförmåner, som de genom fackföreningsrörelsen ha tillkämpat sig, skola kunna bibehållas, måste de försvaras inte bara med fackföreningarna utan även rent politiskt. Man måste se till, att fackföreningsfolkets förbättrade löner inte gå sin väg på grund av prisökningar och oresonliga skatter. Det finns många sätt, på vilka arbetarens lön kan naggas i kanten och som fackföreningsfolket måste skydda sig emot. Därför är den fråga, som vi här diskutera, inte en fråga om frihet och demokrati, utan det är en praktisk fråga och ingenting annat. Om inte fackföreningsrörelsen stödde det socialdemokratiska arbetarpartiet och på det sättet skaffade sig även ett politiskt skydd för sina löner, vore det nödvändigt för fackföreningsrörelsen att på annat sätt skaffa sig ett politiskt organ. Eljest skulle man bara ha den fackliga fronten att slåss och försvara sig på, och en lång tids erfarenhet har visat att det inte räcker.

Den första bittra erfarenheten i det avseendet, som de svenska arbetarna gjorde, var under Sundsvallsstrejken 1879. Då användes till och med rikets krigsmakt för att slå ned en strejk, och det var en strejk av arbetare, som inte voro fackligt organiserade. Av dem voro en hel del frireligiösa, och en mycket stor del av dem ivrade för nykterhet och krävde, att krogarna i Sundsvall skulle vara stängda under strejken. Det var folk, som inte på något sätt var samhällsomstörtare utan som slogs för sina familjers existens. Mot dem skickade man ut både kanonbåtar och infanteri, och de hotades till livet, om de inte gingo tillbaka till arbetet. Det är alldeles klart, att arbetare, som gjort sådana erfarenheter, måste ha fått en alldeles speciell inställning till samhällsinstitutionerna och måste ha känt ett behov av att skydda sin existens, sin arbetsansättning och sina löner.

De svenska arbetarna fingo ännu en påminnelse om nödvändigheten att göra någonting i detta avseende, när spann-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

målstullarna tillkommo i slutet på 1880-talet. Det har även vid senare tillfällen inträffat händelser, som gjort det klart för svensk arbetarklass, att om den endast skulle ha sina fackföreningar att lita till, skulle den vara slagen till slant.

Om man icke sört för politiskt inflytande, skulle man inte ha kunnat förvärva den frihet på olika områden, som den svenska arbetarklassen skaffat sig. Vi skulle då inte ha fått medborgarfriheten och den allmänna rösträtten så tidigt i vårt land, som vi fingo.

Jag ber alla dem som äro avogt inställda till kollektivanslutning av fackföreningarna till det socialdemokratiska partiet att lägga i ena vågskålen den frihet, som arbetarna tack vare kollektivanslutningen kunnat skaffa sig, och i den andra vågskålen den frihetsförlust, som enligt er mening kan anses ligga i denna kollektivanslutning. Ni få då se, vilken vågskål som väger tyngst.

Jag håller bestämt före, att det inte är fråga om frihet och demokrati, ty friheten och demokratin ha säkerligen inte något säkrare värn i detta land än i det socialdemokratiska arbetarpartiet, som fackföreningsrörelsen stöder genom sina avgifter. Att då säga, att denna verksamhet skulle vara en fara för friheten och demokratin, är ingenting annat än ett försök att förvilliga begreppen. När man här framhåller demokratin och friheten såsom varande i fara, så kan detta tal inte liknas vid något annat än den kappa, som toreadoren använder för att dels reta tjuren och dels dölja den klinga, som slutligen skall ge den banesåret.

Herr DOMÖ: Herr talman! Jag skall inte försöka att vifta med det röda skynke, som herr Elowsson fann vara så besvärande. Det skulle kunna föranleda alltför stor uppståndelse. Jag skall i stället bara tillåta mig några reflexioner, som jag gjorde, när jag läste den motion, som här i kammaren framförts av två aktade ledamöter och där man kräver förbud mot kollektiv anslutning av organisationers och föreningsars medlemmar till politiska partier.

Det var inte utan ett igenkännandets leende, som jag tog del av motionens tankegångar. Anledningen till mina småleenden det var att jag själv 1934 framlagt en liknande motion där det väsentliga som finns i dagens framställning redan fanns. Jag hade ingenting att invända mot upprepningarna. Det är naturligtvis så, att nya kvastar sopa bäst. Samtidigt fick jag emellertid en liten känsla av att motionärerna kanhända inte riktigt hade tänkt igenom problemet eller beaktat utvecklingen under de senast årtiondena.

Vi ha väl litet var funderat på att genom lagstiftning skydda demokratiska värden, men kommit fram till att det är rätt besvärligt och kanske farligt att alltför mycket lagstifta om sådana ting. Vi ha till slut funnit, att över allting annat står känslan av värdnad för demokratin och angelägenheten att genom aktsamhet i vårt uppträdande värna den. Med denna insikt komma vi bra mycket längre än genom att tillgripa lagstiftning.

Då jag framfört denna reflexion, har jag på intet sätt velat klandra motionärerna. Det kan hända, att man måste ta till lagstiftning, men det ligger åtskilligt i vad utskottet säger, att man bör försöka gå andra vägar än lagstiftningsvägen. Jag skulle, herr talman, bli mycket ledsen — för att inte använda starkare ord — om man till slut skulle komma därhän att vi i Sverige, där vi ha fått uppleva så många angenäma stunder av samhörighet i demokratiska ting, skulle behöva tillgripa lagstiftning. Jag tror inte på dess effektivitet, men man får ju ibland ta till nödmedel.

Jag sade, att jag kände igen motionärernas tankegångar från 1934. På sistone, då jag fått litet mera tid att reflektera över saker och ting, än jag haft under de föregående åren, och sett problemen litet mera från sidan, har jag kommit att undra över hur det kommer sig, att så många förslag i politiska ting med vissa intervaller komma igen, låt vara att de ha litet annan utstyrsel. Det hör väl till, att utvecklingen skall gå i

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

vågor. Därför har jag såsom högerman ingenting emot att många av våra gamla förslag nu komma igen i en annan skepnad. För att tala med herr Sköld under kohandelns dagar är det många par av högerns avlagda byxor, som ha kommit till användning.

Det finns många exempel på detta utom det fall, som jag redan nämnt. Folkpartiet och socialdemokraterna ha mycket allvarligt och ofta börjat tala om kommunismens farlighet och nödvändigheten att se till, att företrädarna för moskvaregimen inte göra alltför stora landvinningar här. Det gläder mig av hjärtat att man numera även på de hållen kommit till insikt härom, och jag skulle bara vilja ropa ett: Heja på och fortsätt på det viset!

När statsministern i dagarna höll ett av sina mycket uppmärksammade tal, var temat för det enligt Morgon-Tidningens utmärkta rubrik »Öka produktionen». Jag är fullt överens med herr statsministern om vikten av ökad produktion men hade även då en känsla av igenkännande, ty det var bestämt någonting som vi inom min meningsriktning förfäktat under en lång följd av år.

Detsamma var fallet med en sats, som kom igen hos förre finansministern Wigforss i hans förstamajtal, då han talade om att den kaka, som vi dela, måste vi göra större. Det är precis som om vi hade sagt det själva.

Jag har velat säga detta även av den anledningen, att jag tror att vi allihop börja komma underfund med att det är möjligt att lösa en hel del problem utan att vi skola behöva fara land och rike runt och gruffa på varandra och beskylla varandra för dåliga bevekelsegrunder och dåligt uppförande i det politiska livet. Om vi i stället för att vid sidan om riksdagen vända oss till svenska folket i radio oeh på annat sätt koncentrerade våra överläggningar till riksdagen och här resonerade ut om saker och ting, skulle vi kanske nå bättre resultat. När jag säger detta, är det kanske att alltför mycket pröva tålamodet hos herr talmannen, eftersom det måhända

kan synas ovidkommande, men jag tror i alla fall att det något litet hör ihop med den demokratiska känsla, som jag menar att vi alla måste ha för att vi skola kunna slippa en myckenhet lagstiftning, som eljest kan bli nödvändig.

För att återgå till vår motion år 1934, så ser jag här framför mig en gammal god vän, som jag hade äran att då slåss med. Herr Forslund och jag hade en mycket het debatt, och i den deltog också en av den svenska arbetarrörelsens förgrundsmän — herr Sigfrid Hansson — som hade en reservation till det utskottsbetänkande, som vi då behandlade. Utskottet — jag tror det var andra lagutskottet — hade tillstyrkt bifall till motionärernas yrkande om utredning om den kollektiva anslutningen. Det blev rätt stor majoritet i första kammaren för utskottets hemställan, men jag tror bara en rösts majoritet i andra kammaren. I varje fall avläts den 14 juni 1934 till regeringen en skrivelse, där man anhöll, att Kungl. Maj:t ville verkställa en allsidig och förutsättningslös utredning angående fackliga eller andra yrkesorganisationers kollektiva anslutning till politiska partier samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Då beslöt riksdagen precis det motionärerna föreslagit att vi skulle besluta i dag. I december 1946 — alltså tolv år därefter — höll regeringen begravning över denna riksdagsskrivelse genom att resolve-ra, att den inte skulle föranleda till någon Kungl. Maj:ts åtgärd. (Herr *Forslund*: Var det samlingsregeringen?) Nej, men den hade suttit till strax före, herr Forslund, och kanhända det var den samhörighet, som då rådde mellan partierna som avhöll oss från att ta upp kontroversiella frågor.

Ibland upptäcker man ju, att man varit med om att skriva under dumma motioner — kanske i alla fall mer eller mindre kloka — men vår motion 1934 innehöll faktiskt en hel del uttalanden, som jag tror äro giltiga än i dag. Jag skall tillåta mig, herr talman, att citera ett här: »På socialdemokratiskt håll försvaras kollektivanslutningen under hän-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

visning dels till det historiska sambandet mellan fackföreningsväsendet och det socialdemokratiska partiet, dels till den faktiska, alltjämt levande intressegemenskapen mellan de båda rörelserna.» Detta är precis herr Strands argumentation av i dag. Så fortsätter motionen: »Intetdera av argumenten är från folkstyrets synpunkt hållbart. Att ett missförhållande är historiskt grundat utgör självfallet icke något motiv för dess bevarande. Endast för en doktrinär radikal åskådning kan en sådan onaturlig konservatism te sig acceptabel. Intressegemenskapen åter är en oförneklig realitet, betingad av socialdemokratiens klasspolitiska struktur.»

Nu vill man ju från socialdemokratiskt håll göra gällande, att det inte är av klasspolitiska skäl man önskar behålla kollektivanslutningen. Det förnekas över huvud taget, att socialdemokratien är ett klassparti. Men när man hörde herr Elowsson — vars anförande bör läsas mycket noggrant — fick man ju belägg för något annat. Det var den renodlade, klara klassinställningen, som talade i hans anförande. Det var den materialistiska uppfattningen, att det gäller att skydda inkomsterna, som bestämde hans ställningstagande. Man förstår med hänsyn härtill bättre, att en mycket framstående socialdemokrat som under lång tid var regeringsledamot, år 1929 kunde skriva att det socialdemokratiska partiet »just på sin karaktär av klassparti grundar sin rätt att betrakta den kollektiva anslutningen av dessa rena klassorganisationer (fackföreningarna) såsom en naturlig rätt. Skulle partiet» — jag citerar fortfarande — »avkläda sig sin klasskaraktär och presentera sig som ett parti ovanom klasserna, så bortföle också det sakliga underlaget för dess bibehållande av den kollektiva anslutningsformen i fråga om fackföreningarna.»

Nu skall jag tillåta mig en fråga här — vem av herrar socialdemokrater som vill må svara, — naturligtvis skulle jag sätta särskilt värde på om statsministern ville göra det: Är socialdemokratien fortfarande ett klassparti, eller vill man vara

ett parti, som riktar sig även till de stora skarorna av människor inom andra grupper än dem, som ursprungligen utgjorde socialdemokratiens kärntrupp? Ett klargörande på den punkten skulle vara tacknämligt.

För min del betraktar jag det som en mycket stor svaghet hos det socialdemokratiska partiet, att det anser sig behöva kollektivanslutna medlemmar. Men jag förstår på en del uttalanden här, både av herr Strand och av herr Elowsson, att ni på socialdemokratiskt håll betrakta denna kollektivanslutning som nödvändig för att partiet skall få pengar till valkostnader och dylikt. Ni tro tydligen, att vår motvilja och kritik mot denna kollektivanslutning bero på att vi missunna er dessa pengar. Jag kan inte svara mer än för mig själv, men jag tror att min uppfattning i stor utsträckning delas av riksdagsmännen i det borgerliga lägret. Jag vill ha sagt att vi inte alls vilja komma kollektivanslutningen till livs av det skälet att vi skulle missunna socialdemokraterna deras pengar, utan vår inställning beror på att det ur demokratisk synpunkt är felaktigt och onödigt att ha tvångsanslutningen kvar i ett så pass kraftigt och duktigt parti som det socialdemokratiska. Vilja socialdemokraterna absolut konservera denna oformlighet, så à la bonne heure: vi ska inte bråka så rasande mycket om det, vi brännmärka det som odemokratiskt och olämpligt, men avgörandet ligger hos socialdemokratien och det är den som blir »belastad».

Sigfrid Hansson sade i sin reservation år 1934, att ett bevis för att det inte är fråga om tvångsanslutning i egentlig mening är, att inte mer än 28 procent av föreningarna äro kollektivanslutna, och i den reservation från socialdemokratiskt håll, som är bilagd det föreliggande utlåtandet, står det att siffran från 1929 till 1948 bara stigit med, jag tror, ett par, tre procent. Man säger därför, att det är ett statiskt tillstånd, men man glömmer då att i utlåtandets recit står följande: »Under år 1949 har emellertid kollektivanslutningen åter ökat. Bestämda siffror saknas, men tendensen har

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

varit mycket bestämd.» Jag vill med detta bara säga, att just den senaste tidens utveckling ger belägg för riskerna i att ha en sådan här bestämmelse.

Med dessa utgångspunkter, herr talman, kan jag inte komma till annan slutsats än att jag måste instämma i utskottets kritik av kollektivanslutningen. Jag skulle i någon mån vilja skärpa uttalandet på den punkten — jag gör det bara här i mitt anförande, jag har naturligtvis intet yrkande. Det står i utlåtandet att kollektivanslutningen inte kan vara lämplig. Jag skulle vilja säga: Den är förkastlig ur demokratisk synpunkt.

Det är av denna anledning, herr talman, som jag för min del kommer att rösta för utskottets motivering, om den blir föremål för votering.

Hans excellens herr statsministern **ER-LANDER**: Herr talman! Jag hade uppriktigt sagt inte tänkt blanda mig i denna diskussion om en motion. Det är ju praxis att man inte från regeringsbänken tar till orda i sådana sammanhang. Jag blev emellertid direkt uppkallad av förre högerledaren herr Domö. Jag skall gärna svara på den fråga han riktade till mig.

Innan jag gör det, skall jag emellertid med anledning av herr Öhmans långa anförande bara säga, att hans deklaration om demokratin inte imponerar mycket här. Hur är det bestämt med reservationsrätten i de kommunistiska fackföreningarna i herr Öhmans hemland? Den frågan kan ju herr Öhman begrunda till nästa gång han yttrar sig. Vi tro, att vi kunna sköta den demokratiska renhållningen utan några anvisningar från det kommunistiska hållet.

Herr Domö glädde sig åt att så mycket av högerens avlagda kläder numera användes av folkparti och socialdemokrater. Det kan ju hända, att det i någon mån förhåller sig så — jag vill inte yttra mig å folkpartiets vägnar — men när herr Domö var så glad åt socialdemokraternas användning av högerens konfektionskostymer, berodde det nog på att han inte riktigt observerat vad det är vi använda. Han glädde sig, sade han, åt statsministerns uttalande om nödvändig-

heten av att öka produktionen — det är ett gammalt högerkrav, som han tyckte det var roligt att socialdemokraterna hade gjort till sitt. Ja, herr Domö, vi ha nog alltid haft den uppfattningen i vårt parti, att en nödvändig förutsättning för välståndet i vårt land är en hög produktion inom vårt näringsliv. Vi ha haft denna uppfattning till och med i den utsträckningen, att vi år 1933 kämpade hårt med representanter för högern för att skapa förutsättningar för full sysselsättning. När jag talade om att öka produktionen, var det för att visa att endast ett folk i arbete, i full sysselsättning, kan skapa de värden, som vi behöva för det fortsatta framstegsarbetet. Det har inte alltid varit så, herr Domö, att man från högerhåll har visat förståelse för vår strävan att på ett aktivt sätt engagera samhället i kampen mot arbetslösheten. Om det är någonting som har ändrat sig på denna punkt, herr Domö, så är det högerens inställning. Men det är inte våra avlagda kläder som högern lägger beslag på, utan det är våra gångkläder, som ni för närvarande dela med oss! Och vi tycka att det bara är bra, om ni äro kostymerade på samma sätt som folkmajoriteten i vårt land.

Jag skall inte lägga mig i den diskussion, som här har förts. Jag tror att herr Strands anförande har klargjort vad det är fråga om. Kollektivanslutningen innebär ingen kränkning av den enskildes rätt. Reservationsrätten är betryggande. Kollektivanslutningen är praktisk åtgärd, ingenting annat. Efter de utläggningar, som redan ha skett, kan det vara tillräckligt ordat om kollektivanslutningen. Jag tror att kammarens tid kan användas bättre.

Men som svar på herr Domös direkta fråga till mig, om vi hålla på kollektivanslutning, därför att vi äro ett klassparti, och om det förhåller sig så att det är vår karaktär av att vara ett klassparti, som gör att vi inte kunna tänka oss ett upphörande av kollektivanslutningen, vill jag säga: Det är möjligt att denna tankegång var dominerande för dem, som togo initiativet till det socialdemokratiska partiet. Jag vill inte förneka, att det till exem-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

pel hos Thorsson, när han förde sin kamp i Eskilstuna för nu över 50 år sedan mot C. G. Ekman om kollektivanslutningen till det socialdemokratiska partiet — en kamp som ju fick historisk betydelse därför att den grundlade den tradition, som vi sedermera ha arbetat efter — var känslan av klassamhörigheten som fällde utslaget. Men om vi hålla oss till dagens situation, tror jag att det är en annan sida av den socialdemokratiska samhällsgärningen som dominerar. En av våra föregångare, Axel Danielsson, hade börjat sin bana påverkad av revolutionära tankegångar. Han kände under hela sin levnad starkt och intensivt samhörigheten med den klass, ur vilken han hade växt fram — han var som kammarens ledamöter veta sågverksarbetarpojke från Värmland eller Dalarna — men han blev under de sista sex, sju åren av sitt korta liv övertygad om att ur klassamhörigheten skulle för det socialdemokratiska partiet växa en styrka, som skulle göra partiet mäktigt att ta ansvaret för inte bara arbetarklassens utan praktiskt taget alla grupper berättigade intressen. Det är någonting fantastiskt att tänka sig att man för 50 år sedan, samtidigt som man alltså betonade den starka klassamhörighet, som det socialdemokratiska partiet bar inom sig, framhöll att denna styrka skulle användas till att föra en i verklig mening samhällelig politik, till gagn inte bara för arbetarklassen utan för tjänstemän, bönder och kanske — som man ibland uttryckte det — de företagare som använde sina resurser för att slå ned rörelsen.

De orden från pionjärerna tror jag gälla i allra högsta grad för det socialdemokratiska partiets gärning. Vi förneka inte samhörigheten med arbetarklassen. Vi bekänna gärna, att det är den som ger slagkraften och styrkan och som har fört fram partiet till den dominerande ställning i svensk politik som det för närvarande har. Vi erkänna också, att om det skulle lyckas kommunister eller borgare att slå sönder samhörighetskänslan mellan socialdemokratien och arbetarklassen, så skulle det ha ödesdi-

ger betydelse både för arbetarklassen och för socialdemokratien — det senare blir kanske, under historiens synvinkel, mera likgiltigt, men också för arbetarklassen skulle en sådan utveckling vara ödesdig. Emellertid har den styrka, som vi vunnit genom detta band, använts på det sättet — det kan väl ändå herr Domö medge — att den blivit en stabiliserande faktor inom det svenska politiska livet. Vi ha inte utnyttjat den styrka, som har uppnåtts, för att ersätta ett gammalt klassamhälle med ett nytt, utan vi ha tvärtom försökt att föra en politik, som har varit föga klassbetonad och i sann mening samhällelig.

Därmed har jag, herr talman, gett svar på herr Domös fråga: Vi äro stolta över vår samhörighet med arbetarklassen, men den politik vi söka driva är en allmänt samhällelig politik till gagn för hela landet och för hela folket, icke en klasspolitik.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr talman! Bara en replik med anledning av statsministerns uttalande gent emot mig!

Jag vill först notera, att statsministern inte på någon punkt ens försökt bemöta, än mindre vederlägga mina uppgifter om den praxis, som socialdemokratien tillämpar i fackföreningarna när det gäller kollektivanslutningen. Statsministern rekommenderade mig att till ett kommande tillfälle tänka över, som orden föllo, hur det var med reservationsrätten i mitt hemland. Jag vill bara upplysa statsministern — om det nu är nödvändigt, det trodde jag inte det var — att mitt hemland är Sverige. Men om herr statsministern med sin formulering ville fråga, hur det stod till med reservationsrätten i de länder, där socialismen förverkligas, d. v. s. i de länder där man har genomfört det socialdemokratiska partiets principprogram sådant det såg ut till 1944, så kan jag upplysa hans excellens om att i dessa länder förekommer över huvud taget icke någon kollektivanslutning till något politiskt parti.

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

Medan jag har ordet vill jag också notera herr Domös djupa tillfredsställelse med socialdemokratiens antikommunistiska politik och hur högern nu kan konstatera, att socialdemokratiens ledning har iklätt sig högerpartiets gamla avlagda byxor som herr Domö formulerade det. Jag tror att herr Domö på den punkten hade ganska rätt, ty i väsentliga frågor stå i dag de som företräda regeringens politik — principiellt och många gånger också i praktiken — på samma ståndpunkt som högern har intagit och alltjämt intar.

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talman! Jag tillät mig att citera Arthur Engbergs uttalande år 1929, att kollektivanslutningen var motiverad därför att socialdemokratiska partiet var ett klassparti. Jag ställde frågan till statsministern, huruvida socialdemokratien nu var ett klassparti och därför behövde kollektivanslutningen, eller om den var ett riksparti, ett mera omfattande parti, som därför enligt Engbergs utsago inte skulle behöva kollektivanslutning. Jag konstaterar, att statsministern i sitt uttalande gav uttryck för att socialdemokratien vuxit ifrån att vara ett klassparti och blivit ett riksparti, men att den trots detta behåller kollektivanslutningen.

Herr statsrådet STRÅNG: Herr talman! Efter statsministerns anförande tror jag att jag kan fatta mig rätt kort, men när jag har suttit och avlyssnat denna debatt, är det ändå en del inlägg, som jag tycker inte böra stå alldeles oemotsagda. Dessutom är det nog ett par synpunkter på detta problem, som ha blivit förbigångna i den förda debatten.

Det är ju både originellt och intressant att konstatera den enhetsfront, som här bygges upp från den yttersta vänstern och till den yttersta högern: herr Öhman och herr Domö finna varandra i angreppen mot kollektivanslutningen. Båda försöka också höja sig upp till en osjälvisk objektivitet och ge socialde-

mokratien visa råd om hur den i sitt eget välförstådda intresse bör agera. Herr Domö sade, att han tror att kollektivanslutningen är en belastning för socialdemokratien, och herr Öhman beagnade uttrycket att det var en svaghet för det socialdemokratiska partiet att behöva använda de här metoderna. Underförstått måste väl, både från herr Domös och från herr Öhmans sida, föreligga ett varmt intresse just för det socialdemokratiska partiets välgång och framtid. Skulle så icke vara fallet, är det väl fråga om en läpparnas bekännelse, som inte riktigt har kontakt med vad som innerst inne är drivkraften för argumenteringen.

Herr Öhman kom in på Landsorganisationens kongressbeslut och fällde ordagrant det yttrandet, att här hade man låtit en församling på 300 ombud besluta om en uttaxering till den socialdemokratiska pressen utan ens någon reservationsrätt för medlemmarna ute i fackföreningarna. Det var bland annat detta yttrande som uppkallade mig till en gensaga, ty kammaren kunde ju få det intrycket, att LO-kongressen — dessa 300 ombud — var en exklusiv församling utan någon som helst kontakt med de 1 $\frac{1}{4}$ -miljoner medlemmar som den representerar. Jag behöver inte understryka, att man inte blir ombud på en LO-kongress, med mindre än att man har prövats i sin lokala fackförening och befunnits i sin allmänna och fackliga politiska uppfattning svara mot vad fackföreningen är representativ för. Dessa 300 kongressombud representera uppfattningen inom svensk fackföreningsrörelse och förbehålla sig rättigheten att på fackligt vis besluta i en facklig angelägenhet. Jag går så långt att jag säger, att det är en facklig angelägenhet när det är fråga om att stödja den socialdemokratiska pressen, och det är en facklig angelägenhet när det gäller att träffa avgörande om kollektivanslutning till det socialdemokratiska partiet.

Herr Öhman undfägnade vidare kammaren med att föredraga och läsa in i riksdagens protokoll, kommunalarbetarnas samorganisations regler för kollek-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

tivanslutningen, antagna år 1946. Jag vill göra herr Öhman uppmärksam på att det har varit många årsmöten i kommunalarbetarnas samorganisation sedan 1946, och ännu i dag stå dessa regler kvar. Skulle det ha varit en allmän uppfattning bland Stockholms kommunalarbetare, att dessa regler äro någonting som inte har gehör bland kommunalarbetarna i Stockholm, så hade man säkerligen ändrat på dem, när man haft både tre och fyra tillfällen att göra det. Jag kommer således tillbaka till att i dessa frågor — som varje fackförening måste förbehålla sig rätten att själv avgöra — är det oriktigt att föra över debatten på det politiska planet, att föra in saken i en riksdagsdebatt och därmed ifrågasätta fackföreningens solklara rättighet att själv besluta om detta.

Nu finns det förklaringar till varför man skriver restriktiva regler. Jag har ingen anledning att närmare ingå på kommunalarbetarnas bestämmelser — det är första gången jag hört dem nämnda — men jag har själv från mitten av 1920-talet och till 1945 fungerat såsom aktiv fackföreningsman, och jag har vid mer än ett tillfälle varit med om att bevittna hur en kommunistisk fraktion inom en fackförening har betytt sådana tillbakasteg inom det fackliga arbetet, att det har tagit både fem och tio och femton år att reparera dem. Det är ju möjligt, att Stockholms kommunalarbetare gjort liknande erfarenheter och ur rent fackliga synpunkter inte anse sig ha råd med den försvagning av sin fackliga aktionskraft som en kommunistisk infiltration i en fackförening utan något som helst undantag innebär.

När kommunisterna ha samma möjligheter som socialdemokraterna att i primäravdelningarna och ute på arbetsplatserna propagera för kommunistiska fackliga metoder men icke kunna göra sig gällande, då få de, i varje fall i detta land, finna sig i att stanna i minoritet och att acceptera den första, primära, grundläggande regeln i en fackföreningsmans vetande: att minoriteten får finna sig i vad majoriteten beslutar. Gillar inte minoriteten detta, har den full de-

mokratisk frihet och rättighet att ute på arbetsplatserna försöka få fackföreningsmedlemmarna med sig och vända minoriteten till en majoritet. Lyckas de inte med detta, så få de, såsom jag sade, finna sig i den grundläggande, primära fackliga regeln, och den är att acceptera en fackförenings beslut och inte springa och jämra sig i efterhand och inte heller i annat forum utanför fackföreningen försöka driva den linje, som inte gick att få gehör för bland deras fackliga yrkesbröder och kamrater.

Om jag sedan skulle säga någonting om den mera diffusa delen av den här diskussionen, nämligen talet om det andliga förtryck, det idé- och frihetsförtryck som har spelat så stor roll i denna debatt, så har ju herr Strand sagt ungefär vad som kan sägas. Kan man begå ett majoritetsövergrepp emot folks uppfattning i en fråga, där de inte ha någon uppfattning? De, som ha en uppfattning, bekänna sig till socialdemokratien eller taga om de inte ha den politiska uppfattningen, avstånd från den. Däremellan ligger en indifferent grupp. Då frågar jag mig: Gör jag ett maktövergrepp emot den grupp som inte har någon uppfattning? Jag har svårt för att kunna se logiken i de påståendena.

Statsministern har ju svarat herr Domö på frågan, om vi ännu äro ett klassparti eller inte. Jag skulle endast om jag skall bekänna min uppfattning i den frågan vilja säga, att utan att vara ett klassparti kunna fackföreningsfolket och löntagarna ha en egen fullt respektabel och bestämd uppfattning om vilket parti som bäst hävdar deras intressen i politiska sammanhang. Om de från de utgångspunkterna fatta ett beslut om en kollektiv anslutning till socialdemokratien så tas de emot. Om en kategori, som klassmässigt inte kan räknas in i den lägsta sociala gruppen utan i en mellan-grupp eller en annan grupp, kommer till den slutsatsen, att det är socialdemokratien som är deras rätta politiska språkrör, och beslutar om en kollektiv anslutning, så tas även den kategorien emot. Det är ju den fackliga organisationen som är den aktiva. Det är den

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

som bedömer det avsnitt av arbetet, som bland annat denna riksdag svarar för, och om den fackliga gruppen — den må höra hemma var som helst — anser att det är socialdemokratien som bäst svarar mot deras intentioner och önskningar, beslutar den om en kollektiv anslutning. Så enkelt är det.

Jag skulle kunna sluta med att konstatera, att när man här har talat om den historiska bakgrunden för den kollektiva anslutningen, så är det rätt. Det är motivet för att fackföreningarna en gång beslöt sig för en kollektiv anslutning till det socialdemokratiska partiet, men det förklarar inte, varför fackföreningsfolket än i dag beslutar om anslutning till partiet i den här formen. Den förklaringen ligger endast i det konstaterandet, att vad som var historiskt riktigt, det är riktigt än i dag. Man envisas ibland fackföreningsfolk att ha den uppfattningen, att det är socialdemokratien som är deras politiska företrädare inte bara vid århundradets början utan också 1950, och man förbehåller sig med facklig rätt att fatta beslut i enlighet med detta.

Kanske även jag får sluta med ett citat, nämligen av Hjalmar Branting: »I kampens och stridens år mot fiender som öppet bekämpa arbetarklassen liksom mot lockelser i den individuella frihetens missbrukade namn ges endast räddning och framgång genom obrottslig sammanhållning.»

Herr DOMÖ (kort genmäle): Herr talmän! Då jag endast har tre minuter på mig, måste jag begå vanvördnaden att nöja mig med att i all korthet karaktärisera statsrådet Strängs anförande såsom en ganska krystad utläggning av den gamla satsen: »När jag super, så är det rätt.»

När herr Sträng vidare ville försöka förringa uttalandena från högerhåll genom att påstå att dessa angrepp på kollektivanslutningen skulle vara gemensamma för högern och kommunisterna, så erinrar man sig den gamla satsen, som åtminstone tillskrives P. P. Waldenström:

»Även om den onde säger att två gånger två är fyra, så tro vi att det är sant.»

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr Sträng menade, att det fanns någon mystisk enhetsfront mellan det kommunistiska partiet och det socialistiska partiet. Jag kan inte förstå, varifrån herr Sträng har fått denna idé, ty herr Sträng kunde väl ändå höra, när herr Domö gratulerade socialdemokratien till den antikommunistiska kampanjen, och när herr Domö till och med betygade att socialdemokratien hade iklätt sig högerens avlagda byxor, så måste det väl finnas en viss enhetsfront mellan högern och det parti som går i högerens byxor, under det att kommunisterna, som bekämpas av högern, icke kunna beskyllas för det.

Men detta var inte det väsentliga som jag ville anföra i min replik. Det gällde frågan om den senaste LO-kongressens beslut om uttaxering. Herr Sträng säger, att de 300 ombuden på LO-kongressen äro representativa för uppfattningen inom fackföreningarna. Jag har inte bestritt att det är folk som har förtroende inom fackföreningarna som väljas, men hur kan herr Sträng säga att de skulle uttrycka medlemmarnas mening i fråga om att uttaxera till den socialdemokratiska pressen, då dessa frågor veterligen aldrig hade ställts i en fackförening utan LO-kongressen på rak arm beslutade det?

Så skall jag fråga herr Sträng om en sak: Anser herr Sträng, att det är demokratiskt riktigt, att man vägrar medlemmar att reservera sig mot ett beslut att betala 2:40 om året till en tidningspress, som de icke vilja understödja? Är det inte ett flagrant brott mot allt, som har med demokrati att göra, att vägra reservationsrätt? Den frågan skulle jag gärna vilja att herr Sträng som gammal fackföreningsledare skulle ge ett svar på.

Så säger herr Sträng, att kommunisterna måste lära sig, att minoriteten får lov att lära sig att respektera majorite-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

tens vilja. Ja, herr Sträng kan inte finna ett enda exempel på att kommunisterna i fackföreningarna icke ha respekterat majoritetens vilja, fastän vi kritiserat beslutet. Men hur var det, herr Sträng, med respekten för majoritetens i fackföreningarna vilja under cirkulär 3-tiden, när fackföreningarna både två och tre gånger valde sin styrelse, som avsattes av förbunden, och en styrelse, byggd på en minoritet, sattes i stället? Det var upprepade fall inom Metall- och även inom Kommunalarbetareförbundet. Man skall inte tala om demokrati inom fackföreningarna, herr Sträng, när man har sådana svin på skogen.

Herr LINDSTRÖM: Herr talman! Det blir litet sent, innan man får yttra sig efter alla inläggen från statsrådsbänken och när till yttermera visso riddarna av de korta genmälena rida fram på arenan, men man får finna sig i sitt öde och ändå försöka att bidra till belysningen av den fråga som nu är under överläggning.

Det har frapperat mig, att man från borgerligt håll känner en så stark omsorg om oss, ja, är plågad å våra vägnar, vi som under 40—50 år ha varit kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet och själva inte känna någonting av denna fördömelse som det talas om. Jag har en stark känsla av att de borgerliga invändningarna mot arbetarrörelsens organisationsformer i mycket hög grad bygga på obekantskap med arbetarrörelsens förhållanden. Denna obekantskap har också på olika sätt i rent konkreta frågor uppenbarat sig under debatten. Det var för att ta upp några av dessa frågor, herr talman, som jag för länge sedan begärde ordet i denna debatt.

Herr Lindblom sade i ett anförande på förmiddagen, att inom den brittiska arbetarrörelsen har det numera blivit slut med den kollektiva anslutningen av fackföreningar till partier. Den uppgiften är icke riktig. Den fråga vi diskutera här i dag har under flera decennier varit en mycket uppmärksam fråga

i brittisk politisk debatt. Genom den s. k. trade disputes act 1913 skapades i viss mån nya former för anslutningen av fackföreningar till Labour Party. Tidigare var detta inte alls reglerat genom lag, men genom denna akt 1913 bestämde parlamentet, att i de fackförbund eller fackföreningar, som anslö sig till Labour Party, skulle medlemmarna ha rätt att säga som de svenska fackföreningsmedlemmarna: »Vi vilja icke betala; vi vilja stå utanför.» Det var systemet »contracting out», som på det sättet knäslattes. Så kom storstrejken i England 1926. De borgerliga partierna hade en stadig majoritet i parlamentet, och de sökte efter olika medel att stävja arbetarnas både politiska och fackliga organisationskraft. Ett av de medel man då valde var att förändra trade disputes act från 1913 i rakt motsatt riktning. Man bestämde nämligen att det skulle bero på majoritetsbeslut inom vederbörande organisation som förut, om den skulle tillhöra det politiska partiet eller inte, men det slogs fast, att metoden skulle vara, att var och en i alla fall skulle anmäla, att han ville vara medlem, d. v. s. att i stället för metoden »contracting out» kom metoden »contracting in», och det är den som nu är gällande inom Storbritannien. I princip går det så till, att på basen av ett särskilt system, som man har byggt upp på lagens grund, förekommer det en mycket omfattande kollektiv anslutning. Den som känner det brittiska Labour Partys konstitution och uppbyggnad — jag känner dem mycket väl, men jag skall naturligtvis inte gå in på det här — han vet att det är ett parti som väsentligen bygger på fackföreningarnas kollektiva medlemskap, och om man ser, hur partiets valkretsstyrelser och dess centrala ledning äro sammansatta, finner man hur detta går igenom över hela linjen. Herr Lindbloms s. k. argument på den punkten har alltså slagit fullständigt fel. Om herr Lindblom inte tror mig, kan han ju läsa i en tämligen färsk bok — den heter Fifty Years' March och är från januari i år — en framställning av den bekante publicis-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

ten Francis Williams av Labour Partys historia från år 1900 i januari till detta år vid ungefär samma tid.

Det har även i andra länder funnits en kollektiv anslutning, som har varit mycket längre driven än både den svenska och den brittiska, t. ex. i Belgien, där inte bara fackföreningarna genom kongressbeslut voro anslutna till det belgiska arbetarpartiet utan där även den kooperativa rörelsen och sjukkasorna tillhörde detta parti. Det belgiska arbetarpartiet hade faktiskt på grund av denna tredubbla anslutning vid vissa tillfällen flera medlemmar än det fanns arbetare i landet. Det var bland annat den ekonomiska solidariteten med det politiska partiet, som tog sig uttryck i detta.

Nu råder inte längre detta system i Belgien. Det fanns nämligen en för inte så länge sedan mycket mäktig herre — gudskelov är hans makt död nu och vi skola hoppas för alltid begravnen — som befriade de belgiska arbetarna från detta som förmodligen bör betraktas som ett tyranni mot dem. Den mäktiga kraften hette Adolf Hitler, som när han bröt in i Belgien med sina härskaror och bestämde, hur allting skulle gestalta sig där, också tog bort de ekonomiska organisationernas möjlighet att tillhöra det belgiska arbetarpartiet. Man försöker nu experimentvis klara sig i fortsättningen på en individuell anslutnings grund, men frågan är inte slutgiltigt avgjord. Så gjorde alltså Adolf Hitler. Han gav Belgien den lycka som nu folkpartiets motionärer på ett — det vill jag gärna säga — mildare sätt vilja låta undfagna den svenska arbetarklassen med.

När jag pekar på andra länder, har jag främst velat göra det för att söka belysa, att detta icke är något patent, som är speciellt uppfunnet här i Sverige, utan att systemet har haft utbredning i olika länder. Det har betonats flera gånger här, att detta hänger samman med att den politiska och den fackliga arbetarrörelsen från början fingo slåss på en gemensam front och voro hotade av samma motståndare — mycket farligare på den tiden än de äro i dag.

Men, herr talman, om man skall tala om tvång — och det är ett slags lösenord på vissa håll här i dag — skola vi inte stanna vid dessa mer eller mindre formella anslutningsformer. Det finns också ett politiskt tvång över fackföreningsmedlemmar, som verkar mycket hårdare, framför allt därför att det tvånget också innebär makten att leda vederbörande fackföreningsmedlemmar åt det håll som de styrande önska i politiskt hänseende. Jag syftar på de konfessionella arbetarpartierna. Centrumpartiet i det gamla Tyskland var ett katolskt parti, vars förnämsta kraft på det politiska fältet låg i de kristliga fackföreningarna, som icke voro formellt kollektivanslutna till centrumpartiet men som gävo det pengar och som voro dess väsentliga materiella och andliga underlag. Det katolska partiet i Belgien, som är aktuellt just i dagarna på grund av speciella politiska bekymmer i det landet, har också sina konfessionella fackföreningar. Dessa tillhöra inte någon allmän belgisk landsorganisation, utan de ha sin egen. De äro på grund av det konfessionella trycket bundna till händer och fötter vid det katolska partiets politik. Samma är förhållandet i Holland; det existerar även i Österrike och i andra länder.

Man skall alltså inte göra sig den dubbla illusionen, att Sverige härvidlag skulle vara något speciellt undantag och att den socialistiska arbetarrörelsen skulle stå i en särskild klass när det gäller själva effekten, själva verkningarna. Denna sammanknytning mellan politisk och facklig arbetarrörelse är ett — jag höll på att säga — universellt fenomen, den gör sig gällande på många håll.

Det har betonats tidigare i denna debatt, att det är 31,7 procent av de fackligt organiserade, som äro politiskt kollektivanslutna här i landet. Om de borgerliga ledamöterna i riksdagen verkligen ha intresse av att studera arbetarrörelsens organisationsförhållanden, så skall jag be att få rekommendera en skrift som är offentlig. Det är en inventering av medlemsbeståndet i Sveriges

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

socialdemokratiska arbetarparti den 31 december 1948. Här kunna vi ort efter ort, arbetarkommun efter arbetarkommun se, hur många som äro kollektivanslutna och hur många som äro enskilt anslutna. Går jag till en sammanfattning som gäller alla de uppräknade 46 fackförbunden, så ser jag, att av dessa 46 fackförbund är det endast 7 som ha majoriteten av sina medlemmar kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet, alltså en mycket ringa del totalt, och de allra största fackförbunden ha ingen kollektivt ansluten majoritet.

I England har man varit speciellt rädd för att de fackförbund, som organisera arbetare inom statliga yrken och tjänster, skulle kollektivanslutas till det brittiska arbetarpartiet. Om vi se efter i denna förteckning, skola vi finna, att inom de svenska fackliga statstjänarorganisationerna i regel ett mycket ringa antal medlemmar äro kollektivt anslutna till det socialdemokratiska partiet. Civilförvaltningens personalförbund t. ex. har 50 340 medlemmar, av vilka 49 äro kollektivanslutna. Fångvårdsmannaförbundet har 1 166 medlemmar, av vilka 113 äro kollektivanslutna, postmannaförbundet har ju litet bättre siffror, om jag får använda den termen; det har 16 000 medlemmar totaliter och 6 000 kollektivanslutna. I statens sjukhuspersonals förbund är det 6 500 medlemmar, varav 796 kollektivanslutna. Man ser alltså, att för dessa speciella organisationer — jag skulle kunna nämna ett par tre till — har icke detta förskräckliga »tvång» slagit igenom i någon större utsträckning. Dessa siffror skulle ge anledning till ännu flera reflexioner, men vad jag har sagt räcker för att bevisa, att detta tvång i alla fall icke är ett så skrämmande spöke som man under denna debatt har velat göra det till.

Det har redan sagts många kärlekens ord till herr Öhman. Han känner sig mera torterad än de flesta inför den organisationsform som det socialdemokratiska partiet har. Men han är inte plågad och han opponerar sig inte, när hela länder — s. k. folkdemokratier —

med tvångsmedel kollektivanslutas till en viss politisk riktning. Då är det riktigt; det har herr Öhman för resten nyss burit vittnesbörd om.

Ja, herr talman, när man så nitälskar för friheten i det lilla som herr Öhman har gjort i sina tal här i dag, blir man förvånad över att han är alldeles tyst, när det gäller friheten i det stora, när det gäller friheten för miljoner och hundratals miljoner människor att gå sina egna vägar. När friheten blir ett världsproblem, då är herr Öhman ointresserad, men när det är fråga om »friheten» i någon fackförening här i Stockholm, gäller det för honom såsom det heligaste av de heliga tingen. Man ser det karikatyrmässiga i hela denna teckning; man skådar det skrämmande hyckleriet i detta uppträdande.

Men inte ens på hemmamarknaden iakta herr Öhman och hans parti den aktsamhet om »friheten», som han själv här har proklamerat. Han klagar över att Landsorganisationen har instiftat en tidningsfond och genom uttaxering tar ut pengar till densamma.

Jag har den stora hedern att representera Göteborgs stad i denna kammare. I rikets andra stad ha kommunisterna ett rätt mäktigt inflytande. Där behärskade de under en ganska lång tid Svenska metallindustriarbetareförbundets avdelning nr 41. Vartill använde de sin makt? Jo, till att den ena gången efter den andra tvinga fram beslut om ekonomiskt understöd åt den kommunistiska pressen. Enligt vad jag vet gäller det belopp på mellan 40 000 och 50 000 kronor under denna tid — kammarens ledamöter kanske följde dessa affärer i tidningarna. Det mycket aggressiva tvång, som kommunisterna där använde, fick till slut åtminstone det goda resultatet, att det kommunistiska väldet bröts i Göteborgs metallarbetarfackförening. När herr Öhman nu, som han själv förmodligen tror, avslöjar oss socialdemokrater, så ha väl dessa avslöjanden mest kommit till i en för herr Öhman mycket oangenäm känsla av att hans parti inte har möjligheter att gå vida längre i fråga om att få de fackliga organisa-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

tionerna att lägga ned pengar i den s. k. kommunistiska verksamheten. Han tog en del exempel från Stockholm. De flesta av dessa exempel känner jag inte till. Det är emellertid uppenbart, att stora fackföreningar som Metall, Kommunal och Handel måste för sitt organisationsväsende ha klara regler. Det gäller inte bara den politiska kollektivanslutningen, utan det gäller också den fackliga anslutningen. Om inte så stora organisationer äro reglerade, när det gäller sådana här ting, kunna de knappast skötas.

Det där, att man bestämt reservationsrätten till endast ett år, är i varje fall ingenting, som gäller huvudorganisationernas bestämmelser och stadgar, utan det är någonting som särskilt tillämpas i vissa organisationer. Det hör inte till de principer, som bära upp kollektivanslutningen.

Herr Öhman försökte ställa upp mot varandra att man i fackföreningen bara får reservera sig på ett år men att kollektivanslutningen gäller på obestämd tid. Det senare gäller i alla fall så länge som inte kommunisterna fått majoritet inom vederbörande fackförening vid något tillfälle. Då passa de på — även om det i det avseendet har blivit litet mera reglerat under de senaste åren — att uppriva ett tidigare fattat beslut om kollektivanslutning och att ställa fackföreningen utanför det socialdemokratiska partiet. Tidsbegränsningen för kollektivanslutningen existerar endast så länge som inte fackföreningen har fattat ett annat beslut.

Det skulle vara mycket att ytterligare säga i denna fråga, herr talman, men det kanske kan räcka med det anförda. Jag kan dock inte låta bli att lägga till ett par synpunkter. Herr Domö rörde oss nästan till tårar i den första delen av sitt tal. Det kanske är en erinring om den vackra sommarmorgon den 12 juni 1934, när vi senast diskuterade denna fråga i första kammaren. Den var det sista ärendet på dagordningen, och enligt protokollet slutade sammanträdet klockan 4.06 på morgonen. Fåglarna kvittrade, solen sken och vi kände oss,

även om herr Domö trodde, att han hade fått sina önsknings genomförda gentemot oss, riktigt upplivade och stärkta, när vi gingo hem från debatten. Herr Domö bad halvt om halvt om förlåtelse för att han den gången kanske var litet för snäv, men han fick compensation, när han i rent av ekumeniska tongångar här förkunnade, att andra upptagit de lärosatser, som högern har förkunnat i många år.

Herr statsministern har ju redan be-lyst den saken, men jag kommer in på den ändå, därför att denna milda stämning hos herr Domö inte varade talet igenom, utan när han började på att gå ned för de sista branterna, så blev han rätt mycket återigen den gamle Fritiof Gustafsson i Domö, såsom han hette 1934. Då betraktade han oss ändå som det där klasspartiet, som på grund av vår starka klassbetoning måste behålla kollektivanslutningen.

Ja, herr Domö, även om kollektivanslutningen skulle upphävas som en av arbetarpartiets organisationsformer, kommer detta arbetarparti även därefter beträffande medlemsstockens sammansättning att bli ungefär likadant som det var förut. Det blir för det mesta lantarbetare, industriarbetare och tjänstemän som bilda detta parti, liksom det är andra intressegrupper, som bilda herr Domös parti.

Det där om klasser och klassgränser har blivit alltför mycket dogmatiskt, och om även jag får göra en syndabekännelse, herr Domö — det känns litet tryggt att göra det i herr Domös sällskap — skulle jag vilja säga att vi kanske i någon mån själva äro skulden till detta, ty vi drevo helt naturligt, när vi stodo utanför allt inflytande, en ganska dogmatisk politik. Men det gjorde de, som voro anhängare av herr Domös idéer också, ifrån sina utgångspunkter. Det talades då — och det var dit jag ville komma — om klasser och klassbegrepp, men vad var detta annat än uttryck för ekonomiska intressebrytningar i samhället, som säkerligen alltid komma att finnas? Dessa brytningar fingo då en schematisk betoning; de släpades med genom åren,

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

de blevo älskade och nära införlivade med vissa människors tankar och känslor, och de blevo förhålliga för andra människors känslor och tankeliv. Men dessa klichéer och dessa skyltar, herr Domö, äro ändå ingenting av det väsentliga i utvecklingen. Det är intressekontroverserna, som ligga här bakom, och när man inom den socialistiska rörelsen i början tolkade dem ganska schablonmässigt i termerna om en evig och djup fiendskap mellan proletariat och bourgeoisie, kanske det var mera sanning i detta då än det är nu. Men redan på den tiden voro intressekonflikterna mycket mera växlande och nyanserade än vad dessa korta slagord kunna förklara.

Så är det än i dag. Här uppträda i konkreta fall olika grupper även inom arbetarvärlden med intressen, som inte äro sammanfallande, precis på samma sätt som olika representanter för de s. k. besittande klasserna också hävda vid olika tillfällen skilda meningar om vad som är det bästa.

Om man sålunda, herr Domö, blir så vidsynt, att man ser verkligheten bakom skyltorden, tror jag det är ganska lätt även för oss att hävda, att när vi försvara företrädesvis vissa samhällsgruppers rätt inom totaliteten, så behöver detta inte innebära, att vi höja våra svarta eller, om vi skola ta en vackrare färg, röda klasskampsfanor mot herr Domö; det innebär, att vi från vår utgångspunkt mycket väl förstå och begripa, att vi sitta inte bara ensamma i båten utan att dessa intressekonflikter, som så många gånger framträda, ändå måste överskuggas av det väsentliga, det nämligen att människornas arbete och människornas kultur är till sist en gemensam sak. Att det är en gemensam sak, tar sig uttryck i att vi måste intressera oss alla för att öka produktionen och att vi ha en hel del i stort sett gemensamma intressen, fastän inom deras ram de sekundära intressebrytningarna kunna göra sig gällande. Om nu herr Domö till slut blir en riktigt dygdig pojke och lägger bort gamla ovanor, som vi för länge sedan ha lagt bort, tror jag att han

skall få ett nytt, strålande tillfälle att betyga, hur han har ändrat sig och hur han har kommit till en ännu högre ekonomisk klarhet.

Herr talman, det är klart att jag stöder reservationen.

Herr ÖHMAN (kort genmäle): Herr talman: Jag skulle inte ha tagit till orda en gång till, om inte en uppgift i herr Lindströms anförande uppkallat mig. Jag skall inte gå in på hans sedvanliga utflykt till folkdemokratierna eller hans härresande parallell mellan samhällsordningen där och kollektivanslutningen av fackföreningar till Sveriges socialdemokratiska parti. Det är bara en enda sak, jag vill ta upp och korrigera, för att kammarens ledamöter skola få en riktig bild av vad som försiggår.

Herr Lindström omnämnde vad som gjorts i Göteborgs metallindustriarbetarefackförening och framställde det, som om det kommunistiska partiet hade utnyttjat sin ställning där för att oupphörligen plocka Göteborgs metallindustriarbetarefackförening på pengar till den kommunistiska pressen.

Herr Lindström vet lika väl som jag, fastän han kanske inte fann det så oportunt att meddela detta, att sanningen är den, att detta anslag, som lämnats för ungefär en vecka sedan i Göteborg till den kommunistiska pressen, är precis på öret lika stort som det som socialdemokratiens tidningar varje år få från Göteborgs metallarbetare. Vi anse det nämligen vara rättvist och demokratiskt, att man delar lika av fackföreningarnas tillgångar.

Herr Lindström kom också med en insinuation om att vi kommunister skulle sträva efter att ösa in pengar ur fackföreningarna. Varför inte berätta sanningen, herr Lindström? För att ta ett mycket näralliggande exempel kan jag nämna, att inom Stockholms grovarbeterfackförening behandlades för några veckor sedan en fråga om ett valfondsanslag. Socialdemokraterna äro där i klar minoritet, men det finns partilösa socialdemokrater och kommunister i

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

fackföreningen, och på kommunisternas förslag beviljades 7 500 till socialdemokraternas och 7 500 kronor till kommunisternas valrörelse. Detta ansågo vi vara rättvist och riktigt därför att det gällde samtliga fackföreningsmedlemmarnas pengar, även om de ha skilda politiska uppfattningar.

Herr ANDERSSON, ELON: Herr talman! Hur frestande det än ur vissa synpunkter skulle vara att analysera det anförande, som herr Uhlén höll före kammarens middagsrast, skall jag på, som jag själv tycker, goda skäl avstå därifrån. Herr Uhlén befann sig tydligen i ett tillstånd, som utgjorde en kombination mellan två stämningar, dels minnen från de förstamajtal, som jag förmodar att han har hållit, och dels en förövning inför årets valrörelse.

Jag har för min del den uppfattningen, att första kammarens sessionssal är olämplig både såsom plats för demonstrationstal och såsom lokal för ett socialdemokratiskt valmöte. Jag skall bara kosta på herr Uhlén två randanmärkningar. Den ena är föranledd av hans sätt att uppträda, den andra av hans argumentation.

Herr Uhlén skildrade med mycken energi den tillfredsställelse som det skulle bereda honom att få utträda ur en fackförening, som eventuellt hade kollektivanslutit sig till folkpartiet. Jag skulle vilja säga, att herr Uhléns upplysning var onödig; vi skulle möjligtvis kunna gissa oss till det ändå, eftersom det är veterligt att han är socialdemokratisk riksdagsman. Jag skulle till detta bara vilja lägga, herr talman, att glädjen skulle bli ömsesidig över hans utträdesansökan och den skulle i varje fall inte bli *mindre* inom folkpartiet.

Herr Uhlén, vilken talade såsom en mästare i konsten att kunna utforska människors och partiers hemligheter, var bergfast övertygad om, att folkpartiets intresse för kollektivanslutningens problem inte hade något som helst samband med friheten utan bara var ett uttryck

för avundsjuka och ett försök att minska det socialdemokratiska partiets medlemsantal.

Jag tar fasta på detta yttrande, ty det innebär ett erkännande, som i detta sammanhang är värdefullt, nämligen det, att medlemsanslutningen till det socialdemokratiska partiet inte alltid är beroende på en åsiktsgemenskap utan är en av helt andra orsaker betingad anslutning, en anslutning i så hög grad att ett upphävande av orsakerna för herr Uhlén skulle te sig såsom en mycket betydande förlust för partiet.

Den saken återgick i någon mån i det anförande, som herr Strand höll — ett utomordentligt sympatiskt anförande, herr talman, som till sin uppläggning vitt skiljer sig från det som jag nyss har sysslat med. Herr Strand betonade, att han för sin del bedömde saken så, att det endast var ett fåtal av de kollektivanslutna fackföreningsmedlemmarna, som försågo sin medlemsbok med partimärket och som således vore aktivt intresserade av en anslutning till ett politiskt parti, som de genom kollektivanslutningen kommit att tillhöra. Jag tycker att det är ett rätt värdefullt erkännande, eftersom det ger en ganska god belysning åt, låt oss säga den ideologiska grund, på vilken kollektivanslutningen vilar. Någon lust att genom kollektivanslutningen bli inskrivna socialdemokrater är uppenbarligen icke tillfinnandes hos de kollektivanslutna. Jag skall emellertid, herr talman, inte längre syssla med detta.

Jag har konstaterat att man på sina håll har varit angelägen om att i fråga om den motion, som har föranlett den debatt, som hålles här i dag, tala om folkpartiet. Jag har äran att företräda folkpartiet i denna kammare, och jag tror jag kan säga, att motionens yrkande icke är ett uttryck för folkpartiets samlade uppfattning. Det kan visserligen tänkas omständigheter — jag skall inte bestrida dem — där det kan vara nödvändigt att lagstifta till skydd för friheten. En förbudslagstiftning kan under vissa förhållanden i själva verket vara nödvändig till frihetens värn; jag har en stark känsla av att ingen av kammarens leda-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

möter vill bestrida det riktiga i denna allmänna deklaration. Men man har att våga emot varandra: tyngden av den kränkning av friheten, som förekommer, och tyngden av de intrång i friheten, som en förbudslagstiftning skulle medföra. Enligt min mening, herr talman, föreligga inte här sådana omständigheter, att en förbudslagstiftning ur dessa synpunkter är motiverad. Det innebär inte någon bagatellisering av det principiella uttalande, som jag nyss har gjort, inte heller någon bagatellisering av det rent praktiska behov, som kan förligga av att lagstifta till frihetens värn, om jag för min del konstaterar, att en lagstiftning mot kollektivanslutning, ett förbud mot kollektivanslutning i detta nu skulle vara detsamma som att använda större våld än vad nöden kräver.

Om jag dock ansluter mig till dem, som se kritiskt på frågan om kollektivanslutningen, gör jag det således inte därför att jag vill motivera en förbudslagstiftning, inte ens för att med kritiken förbereda en kommande förbudslagstiftning, utan jag gör det, därför att jag anser kollektivanslutningen oriktig med hänsyn till medborgarnas rätt att själva bestämma vilket politiskt parti de vilja tillhöra. Jag skulle våga tro att kollektivanslutningen också är onödig för båda de parter, som det närmast gäller, och onödig för att gagna de reformsträvanden, som herr Strand för sin del ansåg att kollektivanslutningen hade medverkat till att aktualisera och föra igenom.

I fråga om den medborgerliga rätten att fritt och självständigt bestämma sin ställning, hänvisar man nu från reservanternas sida till den s. k. reservationsrätten, och man finner ingenting orätt i att begagnandet av denna reservationsrätt i realiteten innebär, att den, som vill freda sig för anslutning till ett politiskt parti, i vilket han inte känner sig höra hemma, måste ta ett initiativ för att hävda sin rätt — icke för att tillkännagiva sin anslutning. Jag skall inte ta upp någon principiell debatt om denna sak. Det har sagts tillräckligt mycket om den både i denna kammare och i den debatt

utanför kammaren, som har ägt rum i frågan.

Jag skulle vilja bedöma saken på det sättet, att denna bevisning om reservationsrättens betydelse möjligen är teoretiskt riktig. Men den stöter uppenbarligen på mycket, mycket stora praktiska svårigheter — jag hänvisar också i det fallet till herr Strands deklarationer. Han för sin del ansåg det vara oberättigat att man skulle företa lagstiftningsåtgärder för att skydda de passiva medlemmarna i fackföreningarna för en sak som de inte hade tillräcklig energi att själva bevaka. Det tyder alldeles uppenbart på att den s. k. reservationsrätten teoretiskt står öppen för alla, men att begagnandet av den kräver en viljeyttring, som för många medborgare inte bara är besvärlig utan även hämmas av betänkligheter, som kanske också innerst inne bottna i rädsla för det obehag, som därav skulle kunna följa.

Herr Strand betygade också i sitt anförande, att de flesta av de kollektivanslutna fackföreningsmedlemmarna följa den *bekvämate* linjen och delta i kollektivanslutningen även om den *inte* motsvarar deras vilja. Jag skulle, herr talman, inte ett ögonblick vilja göra gällande gentemot herr Strand, att det förekommer något som liknar förföljelse av de fackföreningsmedlemmar, som begagna sig av sin reservationsrätt. Jag har inga som helst belägg, som skulle kunna göra det möjligt för mig att göra ett sådant påstående. Men jag tror att det förhåller sig så, att den passivitet, om vilken herr Strand talade, bottnar inte bara i likgiltighet utan också i en känsla av obehag, den känsla av obehag som alltid följer med, då man på ett eller annat sätt — låt vara att det bara är en periferisk historia enligt reservanternas mening — ställer sig på en annan linje än sina kamrater och visar någonting som åtminstone med ond vilja skulle kunna karakteriseras såsom ett brott mot solidariteten.

Jag anmärkte, att denna reservationsrätt sannolikt är teoretiskt riktig men att dess begagnande stöter på många praktiska svårigheter. Det har, herr tal-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

man, under den senaste tiden i pressen publicerats ett par formulär, som ha åtskilligt att berätta om det sätt, på vilket reservationsrätten får lov att utövas. Det har i dessa formulär angivits två alternativ för de medlemmar, som vilja anmäla avvikande mening emot kollektivanslutningen. I det ena sägs det, att antingen skall man tillhöra det socialdemokratiska partiet eller också rekommenderas man till det kommunistiska partiet. I det andra fallet har man ytterligare ett alternativ: antingen skola pengarna tillfalla det socialdemokratiska partiet eller det kommunistiska partiet, eller också skola de tillföras föreningens understödsfond.

Det är således alldeles uppenbart, att man i dessa fall till reservationsrätten fogar åtminstone ett önskemål om att den, som reserverat sig, skall tala om, till vilket parti han tänker ansluta sig, eller i varje fall tala om, till vilket annat parti han vill att hans partiavgift skall betalas. Endast om den reserverande medlemmen uppger, vart han vill höra, kan således han eller hans meningsriktning disponera över den partiavgift, som han vid kollektivanslutningen är tvungen att betala. Jag måste säga, att detta är ett ganska underligt sätt att trygga reservanternas rätt att behålla sin åskädning för sig själva. Det kan invändas, att det är en dålig karl, som inte förs visa färg, om han har en bestämd uppfattning. Jag är själv böjd för att tillmäta detta argument en viss betydelse, men nog rimmar det illa med den ömsinnet, som samhället i övrigt har visat i fråga om den enskilde medborgarens politiska anonymitet.

Det har i debatten här rätt ofta alluderats på den ekonomiska betydelse, som kollektivanslutningen skulle ha för det socialdemokratiska partiet. Jag kommer därmed in på det som jag för min del anser vara ganska sannolikt, nämligen att kollektivanslutningen — ideologiskt sett i varje fall och med hänsyn till dess betydelse för ett starkt reformparti — är tämligen onödig. Båda parterna klara sig enligt min mening bra var för sig eller med ett samarbete på lösligare

grund, om ett sådant anses motiverat — om inte andra skäl än den ideologiska kraftsamlingen kunna åberopas. Herr Strand sade, att han skulle förstå det resonemang, som utskottets majoriteten — eller utskottets lotterihalva — fört, om det gällde att genom förbud mot kollektivanslutning försöka beröva det socialdemokratiska partiet den ekonomiska hjälp, som kollektivanslutningen skulle ge det. Herr Elowsson var för sin del ännu mera öppenhjärtig. Han förklarade — det var väl innebörden av hans ord i varje fall — att det är de där små avgifterna, som genom fackföreningarna betalas till partiet, som göra det socialdemokratiska partiet oslagbart. Jag skulle vilja fråga herr Elowsson, om det således bara är *därför* som kollektivanslutningen försvaras. Väger den synpunkten tyngre än omsorgen om medborgarnas rätt att själva få bestämma sin politiska mantalsskrivningsort? Är det de där små bidragen, som äro den egentliga, den avgörande anledningen till att kollektivanslutningen bibehålles? Under sådana förhållanden säger jag kanske som herr Strand, att jag i någon mån förstår intresset för att behålla den, men jag tycker inte, att det är ett skäl som väger tyngre än den kritik som kan riktas mot systemet med kollektivanslutning.

Herr Strand hade ytterligare ett skäl, som var rätt intressant och som jag tycker är värt någon uppmärksamhet. Tack vare den intressegemenskap, framhöll herr Strand, som råder och som har rätt emellan fackföreningarna och det socialdemokratiska partiet, har det varit möjligt att genomföra det storartade reformarbete till arbetarklassens nytta, som har kommit till stånd under de senaste decennierna. Det var naturligt, sade herr Strand vidare, med denna intressegemenskap, eftersom arbetarklassen har ett betydande intresse av det politiska arbete, som utföres i riksdagen och som omspannar områden, på vilka arbetarklassen har alldeles särskilda intressen att bevaka: arbetstidslagstiftning, semesterlagstiftning, olycksfallsförsäkring och andra sociala reformer. Jag tror också, att det har varit av ett mycket

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

stort värde, att det har förefunnits en sådan intressegemenskap. Men jag föreställer mig, att man från fackföreningsrörelsens sida borde ha haft lika stort intresse av att skaffa sig en dylik intressegemenskap med samtliga de reformvänliga demokratiska partier, som ha velat medverka och som också ha medverkat till denna sociala lagstiftnings genomförande. Det kan knappast vara ett intresse för fackföreningsrörelsen att i det fallet vända sig uteslutande till ett enda politiskt parti, i all synnerhet om man därigenom skulle råka komma i den situationen, att man skapade en motsatsställning emellan arbetarklassen, vars intressen fackföreningsrörelsen har att tillgodose, och politiska riktningar, som vilja arbeta på samma sätt och mot samma mål: arbetarklassens bästa. Jag tror således, att om man börjar analysera detta ganska intressanta påpekande av herr Strand om intressegemenskapens naturlighet och dess följder, så visar det sig, att det inte riktigt håller streck. I varje fall är den tolkning, som herr Strand gav, något för begränsad.

För min del, herr talman, måste jag säga, att jag inte tillmäter reservationsrätten alltför stort värde. Jag medger dess befintlighet, jag medger att den teoretiskt sett kan förefalla oklanderlig, men jag tror att de med densammans utövande förenade praktiska svårigheterna äro så betydande, att man inte bör överskatta det värde som den har. Värdet är i varje fall inte så stort, att det förringar de principiella anmärkningar mot kollektivanslutningen såsom system, som jag har försökt framföra här.

Jag skulle sedan bara vilja påpeka, att jag ju inte är alldeles ensam om den uppfattningen, att kollektivanslutningen är ett mycket diskutabelt system. Jag har kunnat konstatera, hurusom man inte bara i den borgerliga pressen utan även i en god del av den socialdemokratiska — inte minst den del, som har en ganska direkt anknytning till fackföreningsrörelsen — har uttalat samma tveksamhet om kollektivanslutningens principiella riktighet och nödvändighet. För min del tror jag, att om man är intresserad för

problemet såsom problem, så skall man kunna diskutera det förutsättningslöst utan alltför stor irritation. Vill man, såsom jag vill, lägga denna diskussion på basis av fortsatt frihet utan inblandning av lagstiftningstvång, tillåter jag mig uttala den förhoppningen, att en sådan diskussion till sist skall leda fram till ett resultat, som gör att debatten om kollektivanslutningen kan avslutas på grund av att kollektivanslutningen i sig själv har skaffats.

Herr Brantings anförande hade jag för min del litet svårt att förstå, i varje fall hans slutsats att tillskapandet av en lagstiftning, som skulle innebära förbud mot kollektivanslutning till ett politiskt parti, skulle vara detsamma som inaugurerandet av ett korporativt samhällssystem. Jag har svårt att förstå att man skulle skapa ett korporativt samhällskick genom att undanröja ett tillvägagångsätt, som leder till att enskilda människor bli korporativt anslutna till ett parti. Det är möjligt, att jag i någon mån missförstått herr Brantings yttrande. Jag hade med förlov sagt, det allmänna intrycket, att herr Brantings anförande i vissa stycken erinrade om det gamla ordet om att det ibland är farligt med för mycken kunskap.

Vad beträffar första delen av herr Domös anförande, herr talman, skall jag inte lägga mig i den tvist om klädmängleriet, som uppstått mellan honom och statsministern. Jag fick ett helt annat intryck, när jag hörde herr Domö rekapitulera den långa, långa lista av tidigare avslagna, men återigen aktuella projekt, som högern kunde redovisa. Jag kom nämligen osökt att erinra mig vad kammarens ledamöter nu nästan dagligen kunna läsa i telegrammen från Ryssland: det är ryssarna som ha uppfunnit allting.

Det är självfallet, herr talman, att jag från mina utgångspunkter kommer att yrka bifall till utskottets förslag. Jag kan göra det därför att utskottsförslaget går emot motionen om ett lagstadgat förbud mot kollektivanslutning. Jag skulle måhända ha haft ett och annat att anmärka emot vissa av de formuleringar,

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

som finnas i utskottsmajoritetens motivering, men skiljaktigheterna i önskemålen om uttryckssätt äro inte större än att jag kan säga, att jag i stort sett är ense med de kritiska synpunkter på kollektivanslutningens idé, som utskottet uttalar i sin motivering.

Jag förmodar, att jag har lyckats delge kammarens ledamöter en något så när klar bild av de motiv, som föresvävat mig, när jag har tagit ställning i denna fråga. I varje fall bör det inte kunna råda något dunkel om att det för mig — liksom för herr Domö, efter vad som framgick av första delen av hans anförande — inte i första hand är fråga om en lagstiftning, utan är fråga om en diskussion om möjligheten att på andra vägar komma fram till ett resultat, som enligt min mening motsvarar demokratiska fordringar i ett demokratiskt samhälle.

Det är med den motivering, som jag här har försökt ge uttryck åt, herr talman, som jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr FORSLUND: Herr talman! Jag deltog i den debatt, som fördes för 16 år sedan vid den sena timme, som herr Lindström nyss talade om, och jag vet att det då stod en ganska hård strid om kollektivanslutningen och att kamrarna slutligen enade sig om den borgerliga linjen.

Jag vill även i dag säga några ord, enär jag har den bestämda uppfattningen, att de borgerliga ingenting ha lärt av den tid, som har gått sedan 1934. De förbise fullständigt arbetarrörelsens betydelse i vårt samfundsliv. Gör man klart för sig, vilken betydelse den har haft och har, kommer man att bedöma sambandet inom arbetarrörelsens grenar på ett helt annat sätt, och man kommer inte att så förenkla problemet, som skett framför allt från folkpartiets sida både i debatten här i kammaren och i tidningspressen.

Jag tycker, att man i stället borde vara utomordentligt tacksam för att vår svenska arbetarrörelse har byggts upp

på det sätt som har skett, så att den politiska och den fackliga rörelsen kunnat förenas så nära som möjligt till en enhet. Med denna anordning har man skapat ett underlag för stabilitet i samhället, man har skapat stabilitet i fråga om fastställandet av arbetsvillkoren för de stora arbetargrupperna i landet. Hur skulle det ha sett ut här, herrar folkpartister, om inte den svenska fackföreningsrörelsen i samarbete med den socialdemokratiska rörelsen, hade framträtt så enhetligt som den har gjort under alla dessa år? Tänk på hur det ser ut i Frankrike, Italien och andra länder, där det råder söndring i detta avseende och där det finns politiska och fackliga arbetarorganisationer av skiftande slag! De, som på det fackliga livets område skola möta arbetsgivarna för att träffa avtalen, äro splittrade. Har man inte den minsta hum om hur eländigt det är ställt med arbetsfreden i dessa länder i jämförelse med förhållandena i vårt land?

Det bryr sig folkpartiets gruppledare här i kammaren inte ett dugg om. Han talar inte ett ord om vilken betydelse arbetarrörelsen har haft för den lugna utvecklingen i Sverige och för den stabilitet, som faktiskt här har åstadkommits. Om herrarna ett litet ögonblick skulle vilja begrunda detta, tror jag ni skulle få en helt annan uppfattning om begreppen frihet och icke frihet, som ni här orda om. Denna utveckling har skett under ett nödtvång, där kampen om brödet har varit det avgörande, men kampen har lett till att arbetarklassen i Sverige har fått det som förvägrats den på många andra håll: det medinflytande, som tar sig uttryck i de kollektiva avtalen. De kollektiva avtalen ha stor betydelse för samhället — ja, det kan helt enkelt icke skattas högt nog, att det har lyckats arbetarrörelsen att få till stånd en sådan tingens ordning, att det är kollektivavtal, som reglera förhållandena på arbetsmarknaden.

Men i arbetet härför har det varit nödvändigt, att den fackliga och den politiska arbetarrörelsen haft något förbindningsband, och detta band har bl. a. kommit att knytas på det sätt som här

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

nu klandras. Är faran då så överhängande, att man nu måste komma och klandra detta samband, när det har existerat alla dessa årtionden och givit så goda resultat?

Ni skola inte kunna övertyga en själ om att ni, om ni vore i den ställningen att det finnes någon organiserad grupp till vilken ni kunde göra en anknytning, ett enda ögonblick skulle underlåta att göra det! Jag skall nu inte tala mycket om herr Öhman — han skulle naturligtvis ta emot rubb och stubb och knyta banden järnhårda med det kommunistiska partiet. Jag skall bara påminna honom om att jag har själv varit ledare av ett fackförbund, som har lidit tillräckligt av det vanstyre, som blev en följd av att kommunisterna lyckades få hand om vissa lokala fackorganisationer. Jag tänker särskilt på Norrland. Det skedde där en ekonomisk utsugning av fackföreningsfolket i allra högsta grad. Detta är ett vittnesbörd från verkligheten, herr Öhman. Och jag tror inte att ni kunna övertyga någon när ni påstår, att ni skulle gå fram med den tolerans, som ni nu uppmana socialdemokraterna att visa. Det är förresten skoj med dessa resonemang — när man ser hur de linjer ideligen skifta, som ni försöka arbeta efter.

Reservationsrätten hör ihop med systemet för redovisning mellan den lokala fackföreningen och den lokala, politiska organisation som finnes på platsen.

Jag skulle också i detta sammanhang vilja uttala min förvåning över att min vän från bondeförbundet, som sitter här bakom mig, verkligen har anslutit sig till detta utskottsutlåtande. Han representerar väl om någon en organisation, som försöker att väva ihop hela det organisationsfält, som är synbart för en bondeförbundare eller en som tillhör RLF. Hur är det med edra ömma samveten inom bondeförbundet? Ur ett exemplar av edra tidningar, som ligga här ute i korridoren, klippte jag ut en liten notis under rubriken »Uteslutna». Av den framgick, att man i Halland har uteslutit sex eller sju jordbrukare på grund av att de ha brutit emot en viss paragraf i

RLF:s stadgar och sålt slaktdjur vid sidan om slakteriorganisationen. Råder det frid i dessa människors samveten, när de handla på det sättet, men inte anse sig kunna tolerera, att vi inom arbetarrörelsen skola få behålla en gammal ordning, som vi ha haft sedan organisationernas barnaår? Ändå lär det enligt vad någon berättat — jag kan inte stå för sanningenligheten — till och med vara så, att bondeorganisationerna numera ha ett så rikt organisationsfält, att medlemsavgiften för hela organisationsapparaten tas ut genom mjölklikviderna. Det är uppenbarligen ett helt annat organisationstvång än vad vi ha inom arbetarrörelsen. Jag nämner detta bara som ett exempel.

Sedan skulle jag vilja säga — jag skall inte bli långrandig — ett par ord till folkpartiets skribenter och framför allt till dem, som ha fört till torgs talet om att arbetarrörelsen inte skall tillskriva sig äran av den standard, som arbetarklassen för närvarande har. Under 1920-talet och 1930-talet, så länge folkpartiet regerade, gick marschen raskare framåt än vad den har gjort senare, säger man. Det är särskilt en representant i andra kammaren, som gång efter gång förkunnar denna visdom. Jag skulle vilja be någon vara vänlig att säga till honom att han slår upp första kammarens protokoll för lördagen den 17 januari 1931. Den dagen tvingades jag att hålla ett anförande — mitt första i denna kammare — på grund av att folkpartiets finansminister, som på den tiden hette Hamrin, hårt predikade emot det resonemang, som stats tjänarna då förde. Jag ber att få berätta något om hur det förhöll sig.

År 1928 tillsattes en lönekommitté för att försöka ordna upp löneförhållandena för de statsanställda, särskilt då kommunikationsverkens personal, som efter vad jag vill minnas på den tiden hade eget lönereglemente. När vi kommo fram till år 1931, hade regeringen ännu inte lagt fram något förslag. Den dåvarande finansministern ville inte lägga fram det förslag, som utarbetats. Detta förslag innebar, att en person i stationskarlsgruppen — den största gruppen — skulle

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

få begynnelselönen höjd från 184 kronor i månaden med 9 kronor till 193 kronor och skulle få en slutlön på 239 kronor. Det ansåg dåvarande finansministern, att vi inte hade råd till, ty det kostade någonting på 30 miljoner kronor.

När man nu far land och rike kring och talar om att statstjänare och andra löntagare fingo det så mycket bättre under denna tid och gör jämförelser med resultatet av vårt samarbete med det socialdemokratiska partiet, skulle jag vilja rekommendera herrarna att läsa just vad folkpartiets siste finansminister hade att säga, när det gällde lönerörelsen för den stora statstjänargruppen. Vi fingo ingenting. Efter alla dessa år vill jag komplettera vad som står i protokollet med att säga, att vi inte voro nöjda med löneförslaget, utan krävde mera. Dåvarande statsministern Ekman sade till oss: »Kunna ni ta det här förslaget som det är, så skola vi lämna fram det.» Jag gick å mitt förbunds vägnar tillsammans med den nu bortgångne fader Bärj upp till Ekman och sade: »Hellre än att ingenting få ta vi detta.» Men det blev ändå ingenting!

Det var folkpartiets lönepolitik vid den tiden. Jag vill än en gång rekommendera särskilt skribenterna från andra kammaren att — med den komplettering jag här har givit — läsa och begrunda och sedan försöka komma till rätta med problemet.

Det är vad jag har att säga om dessa saker, som jag även tidigare yttrat mig så mycket om. Det kan ju hända att någon menar, att jag är litet religiös på denna punkt, och det erkänner jag att jag är. Varför? Jo, därför att fackföreningsrörelsen och den politiska arbetarrörelsen ha betytt så oerhört mycket för Sverige. Om vi bara få vara i fred, ha vi goda förutsättningar att tiderna igenom behålla den stabilitet, som dessa rörelser gemensamt skapat. Detta tjuvande, eller jag skulle hellre vilja säga gnagande, som folkpartiet synes ha hängt sig åt på senare tid, ökas ju allt mer och mer. Det besvärar och åstadkommer oro. Det ger inte det lugn över

arbetet, som det är önskligt att få, om vi skola nå goda resultat.

Herr LODENIUS: Herr talman! När herr Forslund bland annat här nämnde, att vi inte förstode en del av de organisationsfrågor, som förekomma inom fackföreningsrörelsen, vill jag bara taga upp en sak därav.

Han sade, om jag förstod det rätt, att bondeförbundet skulle ha någonting att göra med att vissa personer, som anslutit sig till en slakteriförening, skulle ha blivit uteslutna på grund av att de sålde på sidan om denna förening. Det tycker jag ligger på ett helt annat plan än vad vi diskutera här i dag, kollektivanslutning till politiskt parti. I det anförda fallet gäller det personer, som frivilligt anslutit sig till en slakteriorganisation, en ekonomisk förening, vars stadgar föreskriva, att medlemmarna skola sälja sina slaktdjur genom föreningen. Om de sedan inte göra detta, är det ju helt i överensstämmelse med stadgarna och vad medlemmarna själva ha förbundit sig till, att de under sådana förhållanden bli uteslutna, herr Forslund. Jag kan inte finna, att det kan ha någonting direkt med vad vi här diskutera att göra.

Herr LINDBLOM: Herr talman! Med anledning av den korrigerings herr Lindström gjorde av mina uppgifter rörande förhållandena i England, vill jag bara meddela, att jag hade fått mina uppgifter från en källa, som jag inte hade anledning att tvivla på. De voro kanske inte i alla avseenden fullständiga. Men efter den tolkning, som herr Lindström nu har givit, blev väl det jag sade ändå inte så förfärligt tokigt. Så vitt jag förstod den tolkningen rätt, betyder »contracting out» ungefär detsamma som det vi nu diskutera — att man skall få rätt att begära utträde från ett beslut, om det uttrycket nu kan tillåtas, genom att reservera sig. »Contracting in» skulle sålunda betyda, att fackföreningen beslutar om anslutning till partiet, men denna anslutning blir icke gäl-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

lande förrän den handling kommer in till förbundsstyrelsen, som bekräftar, att personen i fråga har godkänt anslutningen. Om den tolkningen är riktig, stämmer det ju ganska bra med den linje, som jag angav i mitt anförande, då jag sade, att man kunde vända på steken och säga, att i stället för att en medlem skall vara tvungen att anmäla sig ut, kunde han lika gärna anmäla sig in, så behövde man inte befatta sig med de personer, som eventuellt skulle vilja träda ut.

Nu är jag fullt medveten om att förhållandena i England kanske inte äro så lätta att klara ut och se verkningarna av. Jag är därför inte säker på att den där tolkningen är fullständigt riktig eller i varje fall att den tillämpas på det sättet i praktiken.

Detta om detta. Vidare har det sagts här vid flera tillfällen, att man då man avger sin reservation inte skulle behöva ange något parti och att ingen deklaration om politiskt hemvist skulle behövas. Jag har ett papper, som bevisar motsatsen. Det har anförts tidigare här av herr Elon Andersson. Jag skall bara citera ett av de formulär, som användas. Enligt detta skall den, som ämnar avge en deklaration, underteckna följande: »Jag önskar inte tillhöra socialdemokratiska arbetarkommunen. Jag önskar att avgiften skall erläggas till kommunistiska arbetarkommunen. — Medlemsnummer. Namn.» Det finns inte mer på blanketten. Man har endast räknat med det kommunistiska partiet. Jag höll på att säga, att herr Öhman egentligen borde vara ganska belåten, eftersom till socialdemokratiska partiet kollektivanslutna fackföreningar hålla »skatteuppbördsmän» åt kommunisterna.

I varje fall synes denna debatt — och jag tänker då särskilt på det anförande, som herr Strand höll — ha givit vid handen, att systemet inte är — skall jag vara riktigt mild? — riktigt bra som det är. Litet var behöver nog tänka över saken en smula.

Vad nu beträffar herr Forslunds mycket skrämmande bild av läget i andra

länder, förstår jag med förlov sagt inte riktigt, vad det har för sammanhang med den här saken, om inte de där slantarna, som det har talats om så många gånger, äro det avgörande. Herr Forslund talade om sammanhållningen. Vi eller åtminstone jag personligen ha ju satt som nr 1, att vad man här skall göra är att försöka inom fackföreningsrörelsen få så god sammanhållning som möjligt om de uppgifter, som äro viktigast, och inte om uppgifter, som för fackföreningsrörelsen äro ovidkommande eller i varje fall andrahandsuppgifter. Då mena vi, att man skall beflita sig om att undanröja det irritationsmoment, som kan skada denna goda sammanhållning.

Herr talman! Jag skall inte utveckla detta vidare. Mitt slutord i denna debatt skulle jag kunna forma så: Den kollektiva anslutningen är en skönhetsfläck på fackföreningsrörelsen och i all synnerhet på det socialdemokratiska partiet.

Herr STRAND: Herr talman! Jag har inte så mycket att tillägga efter den långa debatt, som har förts i frågan, men på ett par punkter känner jag behov av att komplettera framställningen.

Herr Öhman anförde några exempel på formulär, som skulle användas, om man ville reservera sig. Jag känner ett behov av att påpeka, att han valde exemplen från sådana fackföreningar, där striden mellan kommunister och socialdemokrater har varit som allra hårdast. Det har därför tydligen varit nödvändigt ur fackföreningarnas synpunkt att utfärda särskilda formulär för reservationen och utforma dessa på ett sådant sätt, att det blivit särskilt markerat, vad reservationsrätten innebar.

Fackföreningarna bestämma själva villkoren för denna reservationsrätt och hur den skall utövas. Det formulär, som herr Lindblom läste upp, innebär så vitt jag kan förstå ingenting annat än att i den fackförening, som har utfärdat formulären, vidarebefordrar man den del av avgiften, som skulle gå till socialdemokratiska partiet, till det kom-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

munistiska, om vederbörande medlem så önskar. Det är emellertid inte överallt man är så tjänstvillig. Inom metallarbetarfackföreningen har man tydligen vägrat att stå till tjänst, i det man säger, att medlemmen själv skall utkvittera den del av avgiften, som eljest skulle gå till det politiska partiet, och sedan får han göra med den vad han vill.

Jag undrar, om kammarens ledamöter särskilt observerade, att herr Ohman ondgjorde sig över att man icke fick använda fullmakter för att samla in reservationer eller för att utkvittera det belopp, som vederbörande skulle ha rätt att få tillbaka. Fackföreningen har alldeles säkert beslutat, att så icke skulle få förfaras, därför att det är klart, att fullmakterna skulle användas i agitationen för en reservationsrätt, som medlemmarna icke kände behov av att utnyttja. Jag förstår mycket väl, att kommunisterna skulle nå betydligt längre i denna agitation, om man kunde ställa emot varandra anslutningen till det socialdemokratiska partiet eller att ge pengarna till de sociala fonderna. Jag förstår mycket väl, att den fackförening, som det här är fråga om, har tyckt, att det icke var något lämpligt agitationsargument i kampen för eller emot anslutningen till det socialdemokratiska partiet.

Så vitt jag känner till ha förbunden icke några bestämmelser i sina stadgar om hur kollektivanslutningen skall gå till. Det är helt överlämnat till den lokala organisationen, och jag kan försäkra herr Lindblom, att ute i landet och i det stora flertalet fackföreningar förekomma inga sådana preciserade formulär som det här var tal om. I regel räcker det om man anmäler, att man icke önskar tillhöra det socialdemokratiska partiet. Vederbörande kan icke få tillbaka någon del av avgiften, ty den är fastställd på avdelningens möte och inkluderar avgiften till arbetarkommunen. Så var det i den fackförening, där jag själv var kassör en gång i tiden. Det var inte fråga om att medlemmarna skulle anmäla, vilket parti de i stället vore anslutna till. Det räckte, om de an-

mälde, att de icke önskade tillhöra det socialdemokratiska partiet. Fackföreningen betalade då inga avgifter för dem, men de fingo ingenting tillbaka.

Herr Domö konstaterade med ledning av siffror, som finnas i utskottsutlåtandet, att kollektivanslutningen har stått relativt stilla under ett antal år men att den under 1949 skulle ha ökat. Siffror på denna ökning har man inte ännu. Ja, herr Domö, äras den som äras bör! Jag tror, att jag utan vidare kan säga här i kammaren, att kommunisternas motstånd mot kollektivanslutningen alldeles säkert hållit denna tillbaka. De borgerliga partiernas attack mot det socialdemokratiska partiet 1948 har tydligen haft den inverkan, att kollektivanslutningen har ökat under 1949 — om den nu har ökat, det ha vi ju inga siffror på ännu, men det är möjligt, att så har skett. Då tror jag, att ett av de starkaste argumenten för denna ökning har varit den samlade attacken mot partiet 1948. Fortsätter den, ha vi kanske utsikt att ytterligare vinna anslutning till partiet den kollektiva vägen. Fortfarande äro inte hälften av fackföreningsmedlemmarna kollektivanslutna, så det är många, som stå utanför.

Herr Elon Andersson sade, att han fann det ganska väsentligt, att medborgaren hade rätt att själv bestämma, vilket parti han önskade tillhöra. Detta råder det inga delade meningar om här i dag, herr Andersson. Det har väl närmast varit fråga om huruvida vederbörande skulle på ett eller annat sätt, helst genom lagstiftning, få fastslaget, att han hade rätt att stå utanför, också om han inte själv hade något önskemål i den vägen. För den, som är politiskt intresserad, oavsett vilket parti han nu vill ansluta sig till, har jag inte hört talas om att det finns något förbud i någondera riktningen. Vill han ansluta sig till det kommunistiska partiet, står det fritt, vill han tillhöra folkpartiet, kan han göra det, och vill han tillhöra högern, är det ingenting som hindrar. Det råder fullständig frihet i fackföreningsrörelsens stadgar i det avseendet. Där finns inget tvång i vare sig politiskt el-

Om förbud mot kollektiv anslutning till politiska partier.

ler religiöst hänseende. Medlemmarna kunna ha sin egen uppfattning och tillhöra vilket parti de vilja.

Vidare tyckte herr Andersson, att jag hade varit litet för bestämd i mina uttalanden, när jag sade, att vi ha en intressegemenskap med det socialdemokratiska partiet, som har varit särskilt värdefull genom de reformer, som ha genomförts i frågor, vilka äro av mycket stort intresse för fackföreningsrörelsen. Herr Andersson ansåg, att andra partier också ha sin del i detta. Det vill jag inte bestrida, eftersom en del av dessa reformer genomförts under en tid, då socialdemokraterna icke hade majoritet i riksdagen. Men, herr Andersson, fackföreningsrörelsen har aldrig velat utnyttja möjligheten att vända sig till de borgerliga partierna för att få sina intressefrågor framförda i riksdagen. Det är den stora skillnaden.

Herr Domö tyckte för sin del, att kollektivanslutningen var till skada för socialdemokratien. Jag är inte riktigt säker på att han har något intresse för att vare sig i det ena eller det andra avseendet stärka det socialdemokratiska partiet. Är det till skada för partiet, få vi väl själva bära följderna av det! I varje fall lita vi inte på att högerns representant har något intresse av att stärka partiet genom de åtgärder, som det här är fråga om.

Slutligen hyste herr Lindblom litet bekymmer för sammanhållningen inom fackföreningsrörelsen. Får jag bara som slutord säga, att det behöver han alls inte ha några bekymmer för. Vi ha en ganska god sammanhållning inom fackföreningsrörelsen. De politiska strider vi ha äro strider mellan det kommunistiska partiet och oss, icke mellan någon av de andra partigrupperna och oss.

Herr talman! Jag vidhåller mitt tidigare yrkande om bifall till reservationen.

Herr AABY-ERICSSON: Herr talman! I det anförande, som herr Forslund höll, riktades en anmärkning mot RLF. Herr

Forslund gjorde sig skyldig till det felet att han satte likhetstecken mellan ett politiskt parti, bondeförbundet, och RLF. Jag vill, om inte herr Forslund har reda på det, framhålla att RLF är politiskt fullkomligt obundet. Inom RLF:s krets finnas tillräckligt många representanter för andra politiska partier för att man skall kunna våga det påståendet, att RLF inte är detsamma som bondeförbundet. Nog har det förekommit, att vissa mer eller mindre framträdande personer inom bondeförbundet gärna ha velat göra RLF till detsamma som LO nu är under det socialdemokratiska partiet, nämligen den stöttrupp, som partiet skall ha, men det har inte lyckats ännu, och jag hoppas det heller icke någonsin skall lyckas. Skulle det lyckas, skulle jordbrukarnas samlingssträvanden därmed vara slut.

Det var även en annan sak, herr talman, som herr Forslund framhöll och som jag måste reagera emot. Han satte likhetstecken mellan en åtgärd, som RLF vidtagit i Halland, och det vi här i dag tala om. RLF har uteslutit sex medlemmar, därför att dessa ha brutit mot sitt givna ord och sin skriftliga förbindelse till slakteriföreningen. Det måtte väl vara en ganska stor skillnad mellan att bryta den förbindelse man har avgett och att tvingas att ingå i ett politiskt parti.

Vad beträffar den stora fråga, som här har behandlats, är det inte min avsikt att delta i diskussionen om densamma. Jag vill endast hänvisa till det yttrande, som RLF har avgett i denna fråga, där förbundet tar bestämt avstånd från den kollektiva anslutningen, samtidigt som det fördömer en lagstiftning i ärendet.

Herr LINDSTRÖM: Ett par ord med anledning av herr Lindbloms upplysning! Det gäller formerna för kollektivanslutningen i Storbritannien. Den är bestämd i fackföreningslagen, och den rör sig om fackföreningsmedlemmars kollektiva anslutning. Systemet »contracting in» är byggt på att fackföreningen fattar ett beslut om att den skall intressera sina

Om likformig och rättvis behandling av bostadssökande.

medlemmar för att tillhöra det politiska partiet, att fackföreningen organiserar så att den får in namn på sådana medlemmar, att fackföreningskassören betalar avgifterna till det politiska partiet. Om det inte skulle gå att få ett sådant beslut i fackföreningen, ha medlemmarna att gå den andra vägen, nämligen att enskilt ansluta sig till Labour Partys Local Branches, som det heter, arbetarpartiets lokalorganisationer. Det är alltså en form för kollektivanslutning, som gör det möjligt för fackföreningarna att utöva ganska mycket inflytande på de enskilda medlemmarna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas med godkännande av utskottets motivering, dels ock att utskottets hemställan skulle bifallas med godkännande av den motivering, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan med godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Ahlkvist* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 21 med godkännande av utskottets motivering, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan med godkännande av den motivering, som förordats i den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning genom upprensning.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna ha va utfallit sålunda:

Ja — 53;

Nej — 70.

Därjämte hade 7 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 22, i anledning av väckt motion angående stadsdomares tjänstgöring vid det statliga domstolsväsendet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 14 § 1 mom. lagen den 20 december 1940 (nr 1044) om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Om likformig och rättvis behandling av bostadssökande.

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 33, i anledning av väckta motioner om åtgärder för åstadkommande av en likformig och rättvis behandling av bostadssökande.

Andra lagutskottet hade till behandling förehållit två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 95 i första kammaren av herr *Herlitz* samt nr 120 i andra kammaren av herr *Fagerholm*.

I motionerna, vilka voro likalydande, hade hemställts, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående sådana bestämmelser i lagar och författningar, att kravet på en likformig och rättvis behandling av bostadssökande bleve tillgodosett i den samhälleliga bostadspolitik.

Anslag till fiskerilånefonden m. m.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motioner, I: 95 och II: 120, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr HERLITZ: Herr talman! Jag hade berett mig på att ta upp en debatt i detta ärende, detta så mycket mer som jag från skilda håll här i kammaren hade erfårit, att det fanns intresse för ett meningsutbyte i saken. Jag skall emellertid avstå från denna min avsikt, av den enkla anledningen att jag förmenar, att en debatt vid denna sena tidpunkt är tämligen meningslös.

Då jag avstår, är det sålunda inte därför att jag skulle anse den av mig väckta frågans vikt i jämförelse med den förut debatterade frågans vara sådan, att den lämpligen kommer till uttryck däri, att den här frågan tar ungefär lika många minuter som den föregående har tagit timmar. Jag tillåter mig tvärt emot vidhålla, att det spörsmål som jag här väckt, nämligen frågan om en rättvis och likformig fördelning av de förmåner, som det allmänna tillhandahåller den bostadssökande allmänheten i landet, är utomordentligt brännande med den synnerligen starka ställning, som det allmänna och i synnerhet kommunerna på senare tid ha skaffat sig på fastighetsmarknadens och bostadsmarknadens område. Frågan är desto viktigare som denna monopolställning, särskilt för kommunerna, efter allt att döma kommer att mer och mer utvecklas. Det som gör frågan brännande är att vi inte våga hoppas på att vi snart skola komma från den knapphet på bostadsmarknaden, som gör det nödvändigt för de myndigheter, vilka här handha tillgångarna, att välja och vraka och låta den ene gå före den andre, låta den ene få och den andre bli utan. Men, som sagt, herr talman, av skäl som jag har anfört anser jag det meningslöst att nu utveckla dessa synpunkter.

Jag skall inte sluta med det vanliga talesättet, att jag för min del avser att komma tillbaka med denna fråga. Jag skall bara sluta med en försäkran, att

frågan kommer tillbaka, ty den kommer att bli mer och mer brännande.

Något yrkande har jag, herr talman, inte anledning att framställa.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 12, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet, m. m.; och

nr 13, i anledning av väckt motion angående översyn av bestämmelserna om vägförening i 1939 års lag om enskilda vägar.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Anslag till fiskerilånefonden m. m.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 15, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa statliga lånefonder för budgetåret 1950/51 m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 3 februari 1950 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 73, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att fatta beslut på sätt i propositionen under sju särskilda, med 1—7 betecknade punkter angivits. I punkten 6 hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 anvisa

- a) till Jordbrukets lagerhusfond ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor,
- b) till Fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 250 000 kronor,
- c) till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Ifrågavarande förslag innebar bland annat, att Kungl. Maj:t skulle äga att för

Anslag till fiskerilånefonden m. m.

lån från fiskerilånefonden årligen disponera ett belopp av 2 000 000 kronor.

I samband med propositionen hade utskottet behandlat följande inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 375, av herr *Petersson, Emil*, och herr *Spetz*, samt II: 459, av herr *Ahlsten* m. fl., vari hemställts, att riksdagen måtte dels medgiva, att tills vidare från och med budgetåret 1950/51 ett belopp av 2 500 000 kronor finge av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden, dels till fiskerilånefonden för budgetåret 1950/51 anvisa ett investeringsanslag av 1 750 000 kronor, dels ock till lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. bevilja ett anslag av 1 500 000 kronor; samt

2) II: 458, av herrar *Skoglund* i Umeå och *Levin*, vari hemställts, att riksdagen måtte å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 anvisa till fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 750 000 kronor samt till lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet avfattat sin hemställan i tre särskilda, med A—C betecknade punkter. I punkterna B och C hade utskottet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte

B. avslå motionerna I: 375 och II: 459, såvitt däri yrkats, att det belopp, som av Kungl. Maj:t årligen finge disponeras för lån från fiskerilånefonden, skulle höjas till 2 500 000 kronor.

C. med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 375 och II: 459 i övrigt ävensom II: 458, å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 anvisa

1) till Fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 250 000 kronor och

2) till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Johnsson* i Kastanjegården, *Antby*, *Ahlsten* och *Boman* i Stafsund ansett, att utskottets yttrande bort hava den ändrade lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. — — — (lika med utskottet) — — —;

B. med bifall till motionerna I: 375 och II: 459, såvitt nu vore i fråga, medgiva, att tills vidare från och med budgetåret 1950/51 ett belopp av 2 500 000 kronor finge av Kungl. Maj:t årligen disponeras för lån från fiskerilånefonden;

C. med anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 375 och II: 459 i övrigt ävensom II: 458, å kapitalbudgeten för budgetåret 1950/51 anvisa

1) till Fiskerilånefonden ett investeringsanslag av 1 750 000 kronor och

2) till Lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Herr SPETZ: Som framgår av den vid ärendet fogade reservationen, ligga för närvarande ansökningar om fiskerilån inne till ett sammanlagt belopp av 4 miljoner kronor, medan det belopp, som utskottet föreslår skall ställas till disposition för detta ändamål endast skulle uppgå till 2 miljoner. Det är uppenbart, att denna disproportion måste innebära många olägenheter. Följden har bland annat blivit den, att 1948 års beslut om lån för ekolod och annan maskinell utrustning för fiskebåtar av brist på medel icke har kunnat effektueras. Jag vill påpeka, att det här i första hand icke är fråga om en utbyggnad av fiskeflottan, utan det är i mycket stor utsträckning fråga om en ersättning av det äldre båtbeståndet, vilket inte minst för ostkustens fiskare torde vara ett mycket stort intresse.

Det av fiskeristyrelsen föreslagna beloppet, 2,5 miljoner, alltså en halv miljon mer än vad utskottet har föreslagit, måste väl anses vara ett minimum, om

Ang. försäljning av Sunderbyns försöksgård i Norrbottens län.

dessas fiskerilån på något sätt skola motsvara vad som har avsetts med dem. Jag kan tillägga, att för närvarande utgår av brist på medel icke ett enda lån med den fastställda maximisiffran, utan lånen måste reduceras av brist på medel.

Även i fråga om lån till främjande av beredning och avsättning av fisk m. m. motsvarar medelsanvisningen icke behovet. Det föreligger för närvarande trängande behov av fryshus, och det föreligger förslag om att på västkusten bygga en första silloljefabrik. Island och Norge företa på detta område en forcedrad utveckling, och liknande strävanden borde enligt min mening uppmärksammas mera och uppmuntras mera inom vårt land.

Jag skall, herr talman, inte tillägga mer vid denna sena timme utan tillåter mig att yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde herr *Karlsson, Gustaf*.

Herr **TJÄLLGREN**: Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag inte upptaga någon debatt i detta ärende, utan jag ber, herr talman, att med hänvisning till utskottets motivering få yrka bifall till utskottets hemställan.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets utlåtande nr 16, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av vissa kronan tillhöriga fastigheter.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.**Ang. försäljning av Sunderbyns försöksgård i Norrbottens län.**

Med tillstyrkande av Kungl. Maj:ts i proposition nr 95 framlagda förslag hade utskottet i förevarande punkt hemställt, att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att sälja statens försöksgård Norra Sunderbyn (Sunderbyn 46³) i Nederluleå socken, Norrbottens län, på i huvudsak de villkor, som angivits i propositionen.

I motiveringen hade utskottet — med förmålan att anbud å inköp av ifrågavarande försöksgård avgivits dels av Norrbottens läns producentförening och dels av Rederiaktiebolaget Nordstjernen — anfört bland annat:

»Huruvida producentföreningen eller bolaget bör få förvärva egendomen är emellertid i hög grad tveksamt. Såsom styrelsen för lantrbrukshögskolan och statens lanbruksförsök framhållit, är det nämligen synnerligen vanskligt att avgöra vilketdera av de båda anbudsgivarnas arbetsprogram, som bör tillerkännas företräde. Klart torde emellertid vara, att båda slagen av försöksuppgifter i och för sig äro lämpliga och väl motivera ett förvärv av egendomen. Vid nu angivna förhållanden synes det utskottet lämpligast, att det överlåtes å Kungl. Maj:t att efter ytterligare överväganden avgöra, om egendomen skall säljas till producentföreningen eller till bolaget. I den mån så erfordras torde vid försäljningen tillses, att de försöks-serier, som då kunna pågå vid Sunderbyn, få fullföljas efter överlåtelsen.»

Herr **ANDERSSON, LARS**: Herr talman! Departementschefen har ställt sig tveksam till huruvida vid försäljningen av Sunderbyns försöksgård Norrbottens läns producentförening eller Rederiaktiebolaget Nordstjernen skall få förvärva gården. När jag nu ser att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet är närvarande, vill jag begagna tillfället att säga några ord med anledning av utskottsutlåtandet.

Ang. försäljning av Sunderbyns försöksgård i Norrbottens län.

Förspelet till den ifrågasatta försäljningen har delvis redovisats i utlåtandet. Jag vill emellertid särskilt peka på en sak, nämligen att Sunderbyns försöksgård nedlades till följd av tillkomsten av Öjebyns försöksgård. Det förutsattes därvid, att Sunderbyns försöksgård skulle försäljas, men trots upprepade underhandserbjudanden kunde några antagbara anbud inte uppbringas. Först på våren 1948 avgav producentföreningen ett godtagbart anbud, och på grund därav upprättades ett preliminärt avtal om försäljning av gården. Sedermera anmälde sig rederibolaget och erbjöd sig att köpa fastigheten för det belopp, 60 000 kronor, som föreningen erbjudit sig att betala för fastigheten, och att dessutom övertaga inventarierna, i den mån överenskommelse om priset kunde träffas. Producentföreningen har därefter också erbjudit sig att övertaga inventarierna.

Jag vill säga att enbart det förhållandet, att producentföreningen från början var den enda anbudsgivaren och att preliminärt köpeavtal upprättades med föreningen, borde vara tillräckligt för att någon tveksamhet inte skulle behöva hysas om vem som skall få förvärva fastigheten. Tyvärr är emellertid herr statsrådet tveksam och vill närmare överväga, vem som rätteligen bör få förvärva fastigheten.

Jordbruksutskottet ställer sig också tveksamt med hänsyn till att det enligt utskottets mening är vanskligt att avgöra, vilketera av de båda anbudsgivarnas arbetsprogram som bör tillerkännas företräde.

Producentföreningen, som består av 12 400 jordbrukare, har uppgivit, att den ämnar använda egendomen för försök i fråga om fläskproduktionen. Det är ju allmänt känt, att det norrbottniska jordbruket är odifferentierat i fråga om produktionen. Det är så gott som enbart inriktat på mjölkproduktion, och det är en svaghet, som vi måste komma ifrån. Vi måste med all kraft inrikta oss på att utveckla produktionen till att även omfatta andra grenar. Då ligger det nära

till hands att inrikta sig på ökad produktion av fläsk.

Producentföreningen framhåller, att om dess försöksverksamhet kommer till stånd, skulle man kunna tillvarata vassle och andra avfallsprodukter från mejeriet, motsvarande en miljon foderenheter årligen, som nu inte komma till någon nytta. Nu ligger denna gård mitt emellan de stora centralmejerierna i Boden och Luleå, och följaktligen skulle vassle och andra avfallsprodukter från båda dessa mejerier kunna tillgodogöras vid försöksgården.

Jag får därför säga, att det program, som producentföreningen framlagt, är ägnat att i hög grad bidra till att göra jordbruksproduktionen i Norrbotten mera differentierad än för närvarande.

Rederiaktiebolaget Nordstjernen anger i sitt arbetsprogram, att gården skall användas för potatisodlingar. Jag vill inte alls underkänna värdet av det programmet, men om man i Norrbotten vill ägna sig åt sådan verksamhet, stå säkerligen även andra jordbruksegendomar till buds. I den mån försöksverksamhet i fråga om olika potatissorter o. s. v. skall bedrivas, har man också tillgång till den nya försöksgården vid Öjebyn.

Jag skall, herr talman, inte vidare uppta tiden. Jag har givetvis gjort mitt uttalande i den förhoppningen, att jordbruksministern vid det förnyade övervägande, som han kommer att göra, skall taga hänsyn till vad jag sagt. Jag tillåter mig att vädja till herr jordbruksministern att ge Norrbottens läns producentförening företräde, inte bara därför att den preliminärt träffat överenskommelse om köp av egendomen utan även av den anledningen, att dess arbetsprogram onekligen blir värdefullare för det norrbottniska jordbruket än Rederiaktiebolaget Nordstjernans program.

Häri instämde herr *Bergh*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu föredragna utlåtandet hemställt.

Anslag till Jordbrukarungdomens förbund.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 17, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till Jordbrukarungdomens förbund jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 3 mars 1950 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 91, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat två inom riksdagen väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 400 av herr *Sundelin* m. fl. och II: 482 av herr *Antby* m. fl., i vilka motioner hemställts att ifrågavarande anslag måtte höjas till 200 000 kronor.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å de likalydande motionerna I: 400 och II: 482, till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 175 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Näslund*, *Hjalmar Nilsson*, *Antby* och *Ahlsten*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med anledning av Kungl. Maj:ts framställning samt med bifall till de likalydande motionerna I: 400 och II: 482, till Bidrag till Jordbrukarungdomens förbund å riksstaten för budgetåret 1950/51 under nionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 200 000 kronor.

Herr **NÄSLUND**: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet har fogats en reservation, som är underteck-

nad av mig och några andra utskottsledamöter.

Skillnaden mellan de föreslagna anslagen uppgår till 25 000 kronor. Lantbruksstyrelsen har tillstyrkt ett anslag till Jordbrukarungdomens förbund med 200 000 kronor, och reservanterna ha biträtt det förslaget. Departementschefen har med hänsyn till det ekonomiska läget inte ansett sig kunna tillstyrka större höjning av det nu utgående anslaget än med 15 000 kronor eller från 160 000 kronor till 175 000 kronor.

Reservanterna äro övertygade om att förbundets verksamhet är av så stor betydelse, att den stagnation, som inträtt på grund av begränsningen av anslaget, inte bör få bestå. Vi ha därför påyrkat en höjning av anslaget, vilket innebär ett bifall till de i ämnet väckta motionerna.

Jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservationen.

Herr **TJÄLLGREN**: Herr talman! Den som har läst utskottets föreliggande utlåtande torde ha observerat, att Kungl. Maj:t i årets statsverksproposition under nionde huvudtiteln begärt ett anslag som var högre än det som utgick för förra budgetåret. Ökningen utgör 15 000 kronor. Detta framgick också av det anförande som herr *Näslund* nyss höll.

Kungl. Maj:t har föreslagit att det belopp, som skulle beviljas till Jordbrukarungdomens förbund, skulle utgöra 175 000 kronor. Motionärerna ha föreslagit 200 000 kronor. Utskottet har emellertid med hänsyn till den rådande ekonomiska ställningen i landet inte ansett sig kunna bifalla motionerna.

Jag vill påpeka att Jordbrukarungdomens förbund inte är hänvisat utslutande till statsbidrag för att täcka sina utgifter. Såsom framgår av s. 2 i utskottets utlåtande har förbundet anslag även från andra håll. Dels har man vissa donationsmedel, dels har man anslag från vissa landsting och hushållningssällskap samt från enskilda. Även om jag i likhet med herr *Näslund* an-

ser att förbundet har en stor uppgift att fylla, kan jag inte finna det orimligt att förbundet får rätta mun efter matsäcken. För övrigt pågår utredning om frågan, hur det skall ställas med verksamheten i framtiden. Jag tror att riksdagen är försvarad med att nu gå med på det av utskottet föreslagna anslaget på 175 000 kronor.

Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr DOMÖ: Jag ber att få instämma med herr Näslund i hans yrkande om bifall till reservationen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 18, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av viss mark från kronoparken Asa i Asa socken, Kronobergs län, till skogsvårdsgård;

nr 19, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i personalförteckningen för domänverket; och

nr 20, med anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter å tillägsstat II till riksstaten för budgetåret 1949/50, såvitt angår nionde huvudtiteln.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om förbud mot oljetappning från fartyg.

Föredrogs ånyo första kammarans allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 26, i anledning av väckt motion om

Om förbud mot oljetappning från fartyg.
förbud mot oljetappning från fartyg i rikets mot havskust belägna områden.

I en inom första kammarans väckt, till dess allmänna beredningsutskott hänvisad motion, nr 123, hade herrar *Lindström* och *Osvald* hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om åtgärder, som åsyftade förbud mot oljetappning från fartyg och annan skadlig förorening av vattnet i rikets mot havskust belägna områden.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att motion nr 123 ej måtte till någon första kammarans åtgärd föranleda.

Herr NÄSLUND: Herr talman! Jag nödgas besvara kammarans en liten stund med att tillkännage min uppfattning om det föreliggande utskottsutlåtandet.

Utskottet uttalar sig ju utomordentligt välvilligt om den föreliggande motionen och säger att utskottet delar motionärernas uppfattning, att det är angeläget att få det här spörsmålet ordnat; det gäller ju att införa en begränsning av de områden, där olja får utsläppas från fartyg. I motionen redovisas en hel del uttalanden, som ge vid handen att det för sjöfågeln är i allra högsta grad skadligt med de stora mängder spillolja som nu släppas ut.

Utskottet har emellertid avstyrkt motionen med den motiveringen, att frågan skall göras till föremål för en utredning av internationell karaktär, i det att den skall upptagas vid en sjöfartskongress i Haag instundande sommar. Jag är ytterst förvånad över att man har en sådan tilltro till att det resultat, som kan nås i Haag vid en internationell kongress, till fullo skall tillgodose de berättigade önskemål på det här området, som kunna uppställas då det gäller den svenska kusten.

Herr talman! Det är ju inte tacksamt att inleda en debatt vid denna tid på dygnet, och jag skall därför inte upptaga tiden längre, men jag må säga att jag tycker att det välvilliga resonemang, som utskottet har fört beträffande motionen, borde ha föranlett utskottet att

Om förbud mot oljetappning från fartyg.
tillstyrka ett bifall till densamma, vilket jag, herr talman, tillåter mig att yrka.

Herr NÄSGÅRD: Herr talman! Jag vill påminna herr Näslund om att det redan med nuvarande bestämmelser ligger inom länsstyrelsernas befogenhet att utfärda sådana förbud som motionen syftar till. Länsstyrelserna i Stockholms län och i Göteborgs och Bohus län ha redan utfärdat sådana förbud. Man förlorar alltså ingen tid genom att vänta på de internationella förhandlingarna, som för övrigt, efter vad jag har hört, redan ha upptagits.

Jag ber också att få citera vad Sveriges redareförening har sagt: »Spörsmålets lösning i praktiken torde vara betydligt mera komplicerad än vad motionärerna synas ha beaktat.»

Jag tror det är klokt, herr talman, att invänta de internationella förhandlingarna, så mycket mera som man inte därigenom förlorar någonting här inom landet. Vi få ju lita på att landshövdingarna äro så pass naturskyddsvänliga, att de inte motsätta sig en framställning om förbud, om sådan göres av vederbörande organisationer och om skälen äro tillräckligt kraftiga.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som

därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om utredning angående effektiva åtgärder mot tillgrepp av motorfordon, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt;

och skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag av protokollet delgivas andra kammaren.

Vid ånyo skedd föredragning av första kammarens allmänna beredningsutskotts utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion angående landsbygdens trafikförsörjning genom omnibusföretag, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 11.52 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.